הלכה · משנה תורה · מפרשים · מגיד משנה · ספר קניין

מגיד משנה על משנה תורה, הלכות מכירה

רבנו וידאל די טולוזא

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מגיד משנה על משנה תורה, הלכות מכירה

רבנו וידאל די טולוזא

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מגיד-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-מכירה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 9
פרק ג 11
פרק ד 16
פרק ה 21
פרק ו 25
פרק ז 29
פרק ח 32
פרק ט 35
פרק י 37
פרק יא 39
פרק יב 44
פרק יג 48
פרק יד 53
פרק טו 56
פרק טז 59
פרק יז 61
פרק יח 64
פרק יט 67
פרק כ 69
פרק כא 72
פרק כב 79
פרק כג 82
פרק כד 84
פרק כה 92
פרק כו 95
פרק כז 97
פרק כח 99
פרק כט 104
פרק ל 110

פרק א

הלכה א

המקח אינו נקנה וכו'. זה פשוט ומבואר בפרק הזהב בב"מ (דף מ"ט) מיהו אע"פ שלא קנה בדברים יש [בו] משום מחוסרי אמנה כמו שנתבאר פ"ז:

הלכה ב

אבל אם נקנה וכו' ואינן צריכין עדים. פירוש בששניהם מודים דלא איברו סהדי אלא לשקרי כדאיתא פ' האומר בקדושין (ס"ה:):

הלכה ג

ובמה יקנה המקח בקרקעות בכסף או בשטר או בחזקה וכו'. משנה פרק קמא דקדושין (דף כ"ו):

הלכה ד

כיצד בכסף וכו' בד"א במקום שאין כותבין וכו'. מפורש בגמרא שם מימרא דרב ובהלכות. והטעם דלא סמכא דעתייהו עד דכתבי שטרא ואין המקח נגמר:

ואין הקרקע נקנית בפחות משוה פרוטה. מימרא פ"ק דקדושין (דף ג'):

הלכה ה

התנה הלוקח ואמר אם רציתי וכו'. מפורש שם בקדושין גבי ההיא דרב דלעיל ומפורש בהלכות:

וכן אם התנה המוכר וכו'. זה פשוט הוא שכל תנאי בממון קיים ומה לי התנה לוקח מה לי התנה מוכר:

הלכה ו

האומר לחבירו תן מנה לפלוני ויקנה ביתי לך וכו'. בקדושין פירקא קמא (דף ז') דאמרינן הכי גבי אשה דמקודשת ואמרינן בתר הכי ובתר שמעתתא אחרינא וכן לענין ממונא. והסכימו כל המפרשים דאהך נמי קאי ומדין ערב פירוש כמו שהערב משתעבד ולא קבל הוא כלום:

הלכה ז

כיצד בשטר כתב לו על הנייר וכו'. ברייתא שם (דף כ"ו) והסכימו קצת המפרשים ז"ל דהאי לישנא דשדי מכורה לך שדי נתונה לך לאו דוקא דהוא הדין להני שטרי דידן דכתבינן ומכרתי או נתתי דקנו ולא אמרינן דלשון מכרתי אינו לשון קנייה אלא לשון הודאה שמודה שכבר מכר. ואיכא מאן דפליג והראשון עיקר.

ומ"ש ז"ל אע"פ שאין השטר שוה כלום. מפורש בברייתא עצמה:
בד"א במוכר שדהו מפני רעתה וכו'. שם מימרא דשמואל וסוגיא דגמרא. ודע שאע"פ שהמוכר לא עייל ונפיק אזוזי לא קנה לוקח בשאר קרקעות דלא סמכא דעתיה דמוכר לגמור המכר אבל מפני רעתה הוא חפץ למכרה ולמהר בקנייתה. ואפילו בשאר קרקעות נראה דאם התנו תנאן קיים דומיא דכסף דלעיל. ודע דאוקמתא דרב אשי על זה דקאמר במתנה ביקש ליתנה לו וכו' ה"ק דמפני רעתה בדין הוא שיקנה שהרי אפי' במתנה היה נותנה לו כי רעה בעיני אדוניה היא:

הלכה ח

כיצד בחזקה מכר לו בית או שדה וכו' כיון שנעל או גדר או פרץ וכו'. משנה ובריייתא פ' חזקת הבתים (בבא בתרא דף מ"ב).
ומ"ש והוא שיועיל. מפורש בהלכות ובגמרא:
במה דברים אמורים כשהחזיק בפני המוכר וכו'. מפורש שם פרק חזקת הבתים:

הלכה ט

המוכר בית לחבירו ומסר לו המפתח וכו'. מימרא בב"ק פרק שור שנגח את הפרה (נ"א נ"ב) ובהלכות:
וכן המוכר בור לחבירו וכו'. דליו פירוש הדלי ששואבין בו, וגם זה מימרא שם ובהלכות:

הלכה י

כיצד המחזיק בנעילה וכו'. קצת המפרשים ז"ל פירשו נעל האמור בפרק חזקת הבתים קובע מנעול או מעמיד דלתות אבל נועל וסוגר הדלת לא קנה. ואינו נכון אלא נעל נועל הדלת הוא ומבואר בגיטין פ' הזורק (גיטין דף ע"ז:) דאמרינן גבי ההוא עובדא דגיטא בשבתא תיזיל איהי ותיחוד ותפתח דתנן נעל גדר וכו' הרי זו חזקה ותקני גיטא אגב ביתא ובשבת היה וזה מבואר ומדאמרינן תיחוד ותפתח כתב הרב ונעלו וחזר ופתחו:

הלכה יא

כיצד המחזיק בגדירה כל שהוא קנה וכו'. מפורש פ' חזקת הבתים (בבא בתרא דף נ"ג) דוקא כשהועיל שאין עולין לו עתה אלא בדוחק אבל אם עולה כמו בתחלה לא עשה ולא כלום ובזה הדבר תלוי:
וכן אם היתה שם פרצה וכו'. מפורש שם וכ"ש אם בתחלה לא היו נכנסים בה כלל ועתה נכנסין שקנה ופשוט הוא ומבואר שם ובהלכות:

הלכה יב

נתן צרור והועיל וכו'. מימרא דר' יוחנן שם ובהלכות ומפורש שם בגמרא דדוקא כשהועיל ושהביא את המים המועילים להשקות השדה אבל אם ראה אמת המים באה ומזקת הקרקע ונתן צרור כדי למנעה הרי זה לא קנה שסילוק ההיזק אינו דבר שיקנה אלא הבאת התועלת ואיתא בהלכות:

הלכה יג

המוכר שדה לחבירו בצד שדהו וכו'. אולי יצא לו מהפירוש שכתב הרב אלפסי ז"ל בהלכות פ"ק דבבא קמא גבי ההיא דאמרינן מאימת תחזק בה מכי דייש אמצרי ואע"פ שרבינו מפרשה בפנים אחרות פי"ט אפשר שהוא סובר שהדין אמת:

אבל אם הלך בה לארכה וכו'. מחלוקת ר' אליעזר וחכמים בברייתא פ' המוכר פירות (בבא בתרא דף ק') ופסק כחכמים:

ואם שביל של כרמים וכו'. מפורש שם מימרא מודים חכמים [לר"א] בשביל כרמים:

הלכה יד

וכמה שיעור רוחב הדרך וכו'. פירוש המוכר שביל של כרמים מן הסתם כמה רחבו וכמה קנה הלוקח ברוחב וזו מימרא שם כי אתו לקמיה דר' יצחק וכו' ומוכח שם דאהא דשביל קאי. והחילוק בין מסוים במחיצות ובין אינו מסוים מפורש בגמ' כדבריו כגירסת הספרים. אבל יש מחליפין הגרסא ואומרין דכשיש שם מחיצות גבוהות צריך כדי שתהיה על ראשו חבילה של זמורות ויסבבה שיתהפך מצד רגל אל צד כדי שלא יעכבו המחיצות וכשאין שם מחיצות גבוהות די לו כדי שיגביה רגל ויניח רגל שהרי למעלה ממנו אויר פנוי להתהפך לכל צדדיו עם משאוי שבראשו. ולפי גרסת רבינו ז"ל נראה הטעם שאם יש מחיצות כיון שהוא ברוחב כדי שיגביה רגל ויניח רגל סבר וקביל שלא יסתור המוכר המחיצות וצ"ע. ואפשר שרבינו ז"ל אינו מפרש השמועה במוכר את השביל בסתם במה נקנה אלא כמה הוא קונה בחזקת הילוך וכבר ידוע בין הקונה והמוכר כמה מכר ולזה לשונו נוטה אבל כל המפרשים פירשוה במוכר סתם והגרסא האחרת גרסת רש"י והרשב"א ז"ל:

הלכה טו

היתה הקרקע צחיח סלע וכו'. כתב עליו הר"א הא מילתא לא מיחוורא וכו'. ביאור דבריו שלא אמרו סוף הפרק בכיוצא בזה והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו לא קנה אלא בחזקת שלש שנים וכנגד טענה שהלה טוען לא מכרתיה לך וזה מביא ראיה שהחזיק בה שלש שנים בחזקה זו וטוען שקנאה ממנו וחזקה זו ראיה לדבריו אבל להיותו קניין

לא. ונראה שדעת רבינו ז"ל דלא בעינן מידי דמועיל לקרקע אלא כשהלוקח אינו נהנה אבל כשהלוקח נהנה ודעת אחרת מקנה ודאי קנה וגדולה מזו נעל הבית שהרי זו חזקה שהרי הוא נועל בפני כל אדם כדרך שאדם עושה בשלו וכל שנועל כדרך שהבעלים נועלים בתיהם כדי למנוע מהן רגל כל אדם הרי זו חזקה וטעם זה כתבוהו המפרשים וזהו שאמר הרב למעלה גבי נעל שהרי זה נשתמש בו שימוש המועיל וא"כ כ"ש לאכילת פירות או כל הדברים שהבעלים נהנין דרך הנאת הקרקע או משתמשין דרך שימוש. ודין צחיח סלע בחזקת ג' שנים מפורש ריש חזקת (בבא בתרא דף כ"ט:) ובהלכות מתקיף לה רב ביבי בר אביי צונמא במאי קני ליה וכו'. זה נראה להעמיד דברי רבינו. והרמב"ן והרשב"א ז"ל דעתם כדעת הר"א ז"ל פ"ק דקדושין גבי עבד כנעני וכו' ובעיטור בשכירות ומסתברא שאם נתן כליו ותשמישיו לתוכו זו חזקה כההיא דגרסינן בירושלמי דקדושין המוכר בית לחבירו כיון שצבר לתוכו פירות קנה אמר רב שמואל בר רב יצחק ובלבד פירות שהן ראויין לצבור ע"כ בעיטור וזה ראיה לדברי רבינו וקצת ראיה גם כן משביל של כרמים שנקנה בהילוך כמבואר למעלה:

הלכה טז

המוכר קרקע לחבירו וכו'. כתב עליו הר"א ז"ל א"א כל זה הולך ע"ד מה שכתב ע"כ. וכן הוא האמת דמשום דס"ל דכל שקונה בחזקת ג' שנים כשהמוכר מכחיש קנה לאלתר כשהלה מודה ואומר לו לך חזק וקנה אע"פ שיש בכלל אלו שהזכיר המחבר דברים שאינו קונה בחזקת ג' שנים כמו שיתבאר פי"ב מהל' טוען ונטען כיון שנשתמש בקרקע כדרך שבעלים עושין ה"ז חזקה:

וכן אם אסף המוכר סל של פירות וכו'. זה נלמד ממה שאמרו פ' חזקת (בבא בתרא דף ל"ה:) חזקתן ג' שנים מיום ליום א"ר אבא אי דלי ליה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה, ופירוש דלי ליה המוכר ללוקח קנה לוקח לאלתר וזו חזקה גמורה שקונין בה, ואע"ג שהלשון ההוא מורה שאינו לענין חזקת קנייה אלא לענין ראיה שהשדה שלו והוא הדין שהזכיר רבינו סוף פרק י"א מהלכות טוען ונטען ורבינו ז"ל סבור דתרתי שמעינן מינה לפי שיטתו דאכילת פירות הויא חזקה:

הלכה יז

העכו"ם אינו קונה וכו'. מפורש שם מימרא דרב וגם בהלכות ופירשה אף לענין קניין ולאו לענין חזקת ג' שנים.

ומ"ש עם נתינת הכסף. משום דלא עדיף מישראל שאינו קונה בשטר בלא נתינת דמים אלא למוכר שדהו מפני רעתה כמו שנתבאר למעלה והטעם שהעכו"ם אינו קונה בחזקה

שאם היה העכו"ם קונה בחזקה מתוך אלמותו היה מחזיק אבל לכתוב לו שטר כולי האי לא עבדי:

כל המחובר וכו'. זה פשוט. ואמרינן פ' שבועות הדיינין (שבועות דף מ"ב:) כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע לענין שבועה ומה שאמרו שם דאפילו ענבים העומדין ליבצר הרי הן כקרקע ופירשה הרב ז"ל כשהן צריכין לקרקע אבל כשאין צריכין לקרקע כלל הא אמרינן פ' נערה שנתפתתה (דף י"א) כל העומד ליגזז כגזוז דמי ואמרינן נמי כל העומד ליתלש כתלוש דמי ואי נמי דשבועה שאני וכ"נ דעתו פ"ב מהלכות שכירות ויש פירושים אחרים לחלק בין זו לזו ומ"מ דין החזקה נתברר פ' המוכר את הספינה על מתני' דהלוקח פשתן מחובר מחבירו ותלש כל שהוא קונה ובסוגיא שעליה ואין להאריך ויתבאר פ"ג:

הלכה יח

כשם שהקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות וכו'. ברייתא במציעא פרק השואל (דף צ"ט:) ובהלכות:

הלכה יט

המוכר לחבירו עשר שדות בעשר מדינות וכו'. זו ברייתא ומימרא דשמואל פ"ק דקדושין (דף כ"ז).

ומ"ש ואפילו היתה אחת מהן גבוהה. הוא פירש חולסית האמור בגמ' (דף ס"ז) פרק המוכר את הבית בדין זה ופוסק כלישנא בתרא דהתם:

הלכה כ

בד"א כשנתן דמי כולם וכו'. אם תשאל אי בשנתן לו דמים למה לן חזקה כלל והא אמרינן דקרקע נקנה בכסף, תשובתך הא במקום שכותבין את השטר היא כדאמרינן לעיל דאין קרקע נקנה בכסף עד שיכתוב השטר וחזקה זו עולה במקום שטר. ודע שהמפרשים ז"ל נחלקו בחזקה במקום שכותבין את השטר אם היא קונה לבדה ויש מי שכתב דקונה כל היכא דהמוכר לא עייל ונפיק אזוזי וכן העלה הרשב"א ז"ל והכא היינו טעמא דבעינן נתינת דמים משום דלא החזיק בכלן הא החזיק בכלן ומוכר לא עייל ונפיק אזוזי קנה אע"פ שלא נתן דמים:

היו מקצת קרקעות וכו'. תוספתא פ"ה מבתרא לקח הימנו עשר שדות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כלן לקח מקצת ושכר מקצת והחזיק בין בשכורה בין בלקוחה הרי חזקה ע"כ:

פרק ב

הלכה א

עבד כנעני הרי הוא וכו' ונקנה בכסף או בשטר או בחזקה. משנה מפורשת פ"ק דקדושין (כ"ב:) ובהלכות:

הלכה ב

כיצד התיר וכו'. ברייתא מפורשת שם והרשב"א ז"ל כתב דדוקא כל אלו וכיוצא בהן שהן מלאכות של עבד אבל תפר לו בגד וכיוצא בזה שאינם מלאכות של עבד ה"ז כאכילת פירות ולא קנה וזה דעת הרמב"ן ז"ל וכבר נתבאר למעלה דעת רבינו שהקרקע נקנה באכילת פירות וה"ה לעבד:

וכן אם הגביה הרב את העבד וכו'. בהשגות א"א נראה מדבריו וכו'. מיהו בהלכות שלנו במחלוקת שנויה הגביהו רבו לא קנאו אמר ר"ש לא תהא כו' ואעפ"כ כתב הרשב"א ז"ל וז"ל וקי"ל כר"ש דהא נקנה אף במשיכה כדאמר שמואל ורב אשי ה"נ אמר וכ"ש בהגבהה ע"כ:

הלכה ג

תקפו והביאו אצלו. פירש"י תקפו בחזקה ומימרא דשמואל היא שם:

אבל אם קרא וכו'. שם מבואר:

ואם החזיק וכו'. זה פשוט שהוקש לקרקע והרי דינו כיוצא בו:

הלכה ד

עבד קטן הרי הוא כבהמה וכו'. מימרא דרב אסי שם.

ומ"ש ובדברים שקונין בהם את העבדים. יצא לו להרב ז"ל מההיא עובדא דאמרינן התם רב יהודה הנדואה גר שאין לו יורשים הוה [חלש] על מר זוטרא לשיולי ביה חזייה דתקיף ליה עלמא טובא א"ל לעבדיה שלוף לי מסאני ואמטינהו (לגו) ביתא וכו' ואיכא דאמרי קטן היה אלמא שהוא נקנה במה שהגדול נקנה ופשוט הוא.

ומ"ש לפיכך וכו'. מפורש שם:

הלכה ה

הבהמה בין דקה וכו'. כך היא מסקנא דסוגיא בפ"ק דקדושין (כ"ה:) זה וזה במשיכה אבל במסירה לא דטפי עדיפא משיכה ממסירה ועיקר.

ומ"ש מפני שמתחבטת. מפורש בפ' הספינה (בבא בתרא דף פ"ו:) שאני בהמה דמסרכא:

ואם הגביהה וכו'. מבואר שם דטפי עדיפא הגבהה ובההיא דר"ש דלעיל מבואר שהגבהה קונה בכ"מ זה לשון הברייתא:

אבל המשיכה אין קונין בה אלא בסימטא וכו'. דין הגבהה שקונה בכל רשות והמשיכה ברשויות אלו דוקא מימרא דאביי ורבא בהמוכר את הספינה (דף פ"ד:) מפורשת והוא ג"כ בהלכות. ומלת סימטא כתבתי בפירושה לשון רש"י פי"ז מהלכות גזילה ואבידה:

הלכה ו

כיצד קונין הבהמה במשיכה וכו' ואפילו קראה וכו'. ברייתא שם (ע"ה:) ובפ"ק דקדושין (כ"ב:).

ומ"ש כיון שעקרה יד ורגל. פסק כת"ק דברייתא ודלא כר' אחא דאמר התם עד שתהלך מלא קומתה וכן בהלכות בהמוכר את הספינה:

והוא שימשוך וכו'. בכמה מקומות מבואר פרק שור שנגח את הפרה (בבא קמא נ"א:) דבעי למימר ליה לך משוך וקני ודוקא שלא בפניו אבל בפניו לא צריך דומיא דקרקע:

הלכה ז

המוכר עדר וכו'. מימרא מפורשת שם פ' שור שנגח את הפרה (בבא קמא דף נ"ב):

הלכה ח

האומר לחבירו משוך וכו'. בהשגות א"א זהו דבר תימה וכו' וכן מצינו יטול ויזכה ויחזיק כלן לשון מתנה הן ע"כ. ובאמת שאין ראיה מההיא דקדושין דהתם אין האיש אומר לאשה לעשות דבר וכיון שכן אומר לה תתקדש שהוא להבא אחר נתינת הקדושין. א"נ דתתקדש לשון נפעל הוא תהוי מקודשת ואפשר עתה משא"כ בתקנה שהוא [פועל] (עתיד). א"נ דקדושין שאני אבל ההיא דעקוץ תאנה מתאנתי אינה כדברי הר"א ז"ל כבודו במקומו מונח דהתם לוקח הוא דאמר למוכר כדאיתא בהדיא במרובה (דף ע':) דאמר לוקח לגנב עקוץ תאנה מתאנתי בשבת ותקנה לי גנבתך וס"ד התם דה"ל גנב מתחייב בנפשו ומש"ה פטור מתשלומי ד' וה' וזה פשוט שם וההיא דיטול ויזכה וכו' בשכיב מרע היא בפ' מי שמת שהוא מדבר לאחר מיתה וכן פירש ה"ר יוסף ן' מיגש ז"ל שם דדוקא בשכיב מרע אבל בבריא לא ומ"מ יש חולקין שם. ועם כל זה לא מצינו סעד לדברי רבינו לבד זה ראה מצאתי דגרסינן בפ"ק דמציעא (דף ט') [בעי] ר' אלעזר משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה מהו ומתמהינן לקנות מי א"ל קני אלא וקני כלים שעליה וכו' ונראה שהוא מפרש כך לקנות משמע להבא כמו לעשות לדבר וכיון שכן פשוט הוא שלא קנה אלא וקנה דמשמע עתה בעת משיכה כלומר שאינו הכרח שיהיה

לאחר מכאן וכן דעת הרב בתקנה. אחר כן מצאתי מי שדקדק כן מכאן אבל רש"י ז"ל אמרה בלשון אחרת ודברי רבינו צ"ע:

הלכה ט

האומר לחבירו משוך פרה זו וכו'. זו היא מסקנא דגמרא בפירוש בפ' האשה שנפלו לה נכסים (דף פ"ב) בכתובות.

ומ"ש אפילו עומד באגם. הכוונה ברשות שאינה שלו ואינה קונה לו וה"ה לרה"ר אלא דאורחא דמילתא נקט התם בגמרא אגם שהוא מקום (מרעה) [שאינו שלו]. ובהשגות א"א נ"ל אם הפרה עומדת ברשות הלוקח וכו'. ויש לחלק דאם איתא אפילו ברה"ר אם דומה לאשה הוא אלא הכא היינו טעמא דכיון דלא אמר מעכשיו במאי יקנה במשיכה כבר כלתה משיכתו ובפירוש חילקו בתוספתא במס' כתובות בין זו להיא דקדושין. ותו דאף בקדושין גופייהו צריכה רבא כמו שנתבאר בהלכות אישות:

וכל האומר ע"מ וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות דהכין קיי"ל ואיתא בקדושין בהאומר (דף ס') ובגיטין במי שאחזו ובהלכות אישות נתבארו משפטי התנאין:

הלכה י

המוכר בהמה לחבירו וכו'. בבא זו ופרטיה בפרק קמא דמציעא (דף ט') ומתוך שלא ביאר הרב דין מנהיג נראה שהוא סבור דמנהיג קנה בין בעיר בין בשדה כפירש"י ז"ל והראב"ד ז"ל. **וזה אם משך** שכתב כאן שכבר נתבאר שהמשיכה היא בהכישה במקל ודוקא ברשות שדינו שיקנה כמ"ש למעלה כבר:

ומה שכתב או שהיתה אשה. פירש"י ז"ל טעם האשה שאין כחה יפה ודרכה לרכוב עליה פן תנתק הבהמה ממנה ואיכא דגרסינן חשובה ולא כן גירסת רבינו ורש"י ז"ל. ויתר דברי הבבא מפורשין שם בברייתא ובסוגיא:

פרק ג

הלכה א

אחד הבהמה ואחד שאר מטלטלין וכו'. מימרא דר"י בפרק הזהב בב"מ (מ"ז:) ובהלכות:

אבל חכמים תקנו כו' כיצד המקבץ וכו' אינו נקנה במשיכה. החילוק שכתב רבינו בין דבר שדרכו להגביה לדבר שאין דרכו מימרא מפורשת בהמוכר את הספינה (דף פ"ו) ובהלכות. ודין הפשתן מבואר שם וכן דין פלפלין וכיוצא בהן דגרסינן התם על מימרא זו ת"ש המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה והא פירות דבני הגבהה נינהו וקתני דקני (להו) במשיכה הכא במאי עסקינן בשליפי רברבי פירוש משאות גדולות שא"א

להגביהן וכאן נתבאר דין האגוזים ושאר הפירות והקשו תו אי הכי אימא סיפא הלוקח פשתן מחבירו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום זה למקום אחר פי' הגבהה ופריך אטו פשתן בשליפי רברבי לא עבדי (מיניה) בתמיהא ופריק שאני פשתן דמשתמיט ודרכן הוא להתירו ולהגביהו אגד אגד וכזה פירשו רוב המפרשים ז"ל והכריחו פירוש זה. ומ"ש הר"א ז"ל שאם הגביה כל הטעון שלם קנה בכך פשוט הוא:

הלכה ג

הספינה הואיל וא"א להגביהה וכו'. אלא נקנית במסירה. זו היא מסקנא דגמ' בהמוכר את הספינה (דף ע"ה ע"ו) וכן בהלכות וזה מוסכם וכגון דא"ל לך חזק וקנה א"נ שהחזיק בפניו אע"ג דלא א"ל מידי דכל בפניו לא בעי אמירה וזה לדעת המפרשים ז"ל שהסכימו דלא בעינן מסירה מיד ליד אלא באמירה לך חזק וקני זה כתב הרשב"א ז"ל והביא ראיות. ודע שהמסירה אינה קונה אלא ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהן כמו שיתבאר פ"ד:

ואם אמר לו המוכר וכו'. מחלוקת רבי ורבנן ופסק כרבנן דברייתא שם בפרק הספינה ובהלכות.

ומ"ש עד שימשכנה כולה. פסק כשמואל ודלא כרב דאמר כיון שמשך כל שהוא קנה וכן פסקו בהלכות וכבר ידעת שהמשיכה אינה קונה אלא בסימטא או בחצר של שניהם וכיון שכן דין הספינה כך הוא אם היה ברה"ר או בחצר שאינה של שניהם קונה אותה במסירה כל זמן שלא הקפיד מוכר הקפיד המוכר שאמר לו לך משוך צריך למשכה כולה ושיוציאנה מאותו רשות שאין משיכה קונה בו ויכניסנה לרשות שהמשיכה קונה בו היתה עומדת בסימטא או בחצר של שניהם נקנית במשיכה בהכרח ולא במסירה זו היא כוונת רבינו ז"ל וקיצר במובן. וכתב הרשב"א ז"ל בשם הרב אבן מיגש ז"ל היתה עומדת ברה"ר ולא א"ל מוכר מידי ואזיל לוקח ומשך לא קנה עד שימשכנה כדינה מרה"ר לסימטא אע"ג דנקנית במסירה ברה"ר ומסירה אינה צריכה שימסור לוקח מיד ליד אפילו הכי כיון שהתחיל למשוך כבר גלה בדעתו שאינו רוצה לקנות בחזקה זו שהוא מחזיק ותפוס בה אלא במשיכה ע"כ. וכלים גדולים כגון תיבות גדולות שדרך הבעלים להכניסן בביתן לא קנה עד שימשוך זה דעת רבותיו של הרשב"א ז"ל אבל הרשב"א ז"ל כתב שדינן כספינה וכ"כ הר"י בן מיגאש ז"ל דכל שאינו נמשך אלא לרבים דינו במסירה כספינה וזה דעת רבינו ז"ל שכתב למעלה נקנית במסירה וכן כל כיוצא בזה:

הלכה ד

נמצאת למד שהלוקח מטלטלין וכו'. זה מבואר בהזהב במציעא (דף מ"ז) ומ"מ החוזר בו מקבל מי שפרע כמו שיתבאר פ"ז ודלא כר"ש דאמר מוכר שהכסף בידו יכול לחזור בו ולא לוקח אלא כרבנן דמתניתין דאמרי בין לוקח בין מוכר יכולין לחזור:

הלכה ה

ולמה תקנו חכמים דבר זה במטלטלין וכו'. מפורש טעם זה שם בההיא מימרא דר"י דלעיל:

הלכה ו

נמצאת אומר שאם נתן דמי המקח וכו'. זה מתבאר ממה שאמרנו שעדיין המקח ברשות המוכר וכן מבואר דין זה בהלכות ומזו שאמרנו ופשוט הוא ומוסכם:

לפיכך אם היה ביתו וכו'. זה מבואר בגמ' ופסקוה בהלכות ואמרי ואע"ג דהני מילי לר"ש אינון מדר"ש נשמע לרבנן ע"כ. וגם זה מוסכם. ורש"י ז"ל פירש שאין הטעם דנימא דחצירו של אדם קונה לו דודאי אינה קונה כל ימי השכירות שהיא שכורה למוכר דחצירו של מוכר היא אבל הטעם דכיון דבחצירו הוה אי מתרמי דליקה לוקח גופיה טרח ומציל לה ולא תקון רבנן בה משיכה ואוקמוה אדינא דאורייתא דמעות קונות. ודברי רבינו צ"ע דמשמע שהוא סובר דטעמא משום דחצירו של לוקח קנה לו אע"פ שהיא מושכרת ומ"מ לא נתבאר בפירוש בדבריו וכ"נ פרק ו' מהלכות שכירות:

'ז וכן השוכר'

המקום שאותן וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ואיתא בקדושין פ"ק (דף כ"ז) ופ' הספינה ופ"ק דמציעא (דף י"א) ודוקא בחצר המשתמרת לדעת השוכר או שהוא עומד בצד המקום ההוא הא לאו הכי לא אלא אם הקנה לו מדין מטלטלין עם הקרקע. ולדעת ההשגות צריך אגב בפירוש כמו שיתבאר והכי משמע פ"ק דמציעא וזה נראה מדברי הרמב"ן והרשב"א ז"ל פ' קמא וקרוב לזה נתבאר פי"ז מהל' גזילה ואבידה:

הלכה ח

המקנה קרקע ומטלטלין כאחד וכו'. דין זה שמטלטלין נקנין עם הקרקע וכו' משנה וגמרא פ"ק דקדושין (דף כ"ו). וכן מ"ש שאע"פ שאין שניהם במכר נקנין המטלטלין עם הקרקע. מפורש שם בגמרא בעיא דאיפשיטא. ואני תמה למה לא כתב הרב כשהמטלטלין במכר שלא קנה את כולן עם הקרקע אלא בשנתן דמי כולן שהרי מימרא מפורשת היא שם אמר רבא לא שנו אלא בשנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא

קנה אלא כנגד מעותיו ותניא כוותיה והוא בהלכות. ונ"ל שהרב מפרשה בשהמוכר עייל ונפיק אזוזי כדעת קצת המפרשים ז"ל אבל אי לא עייל ונפיק אזוזי אע"פ שלא קבל דמי כולן נקנה הכל ללוקח ועל כן סתם הרב ז"ל וסמך לו על מה שיתבאר פ"ז דכל דעייל ונפיק אזוזי לא קני. אבל פירוש אחר י"ל במטלטלין הנקנין עם הקרקע אינן קנויין אלא כשנתן לו דמי כולן אע"ג דלא עייל ונפיק אזוזי ובזה הורע כחו של אגב כיון שאין קניית המטלטלין מחמת עצמן זה דעת רש"י ז"ל והרמב"ן והרשב"א ז"ל:

הלכה ט

בד"א כשהיו המטלטלין צבורין באותו קרקע וכו'. החילוק שכתב המחבר דבצבורין לא בעי דלימא ליה אגב וכי אמרינן אגב דוקא כשאינן צבורין אינו מבואר בגמרא. ובהשגות א"א זה ההפרש שכתב בין צבורין לשאינן צבורין וכו'. ובאמת דבגמרא אחר שהעלו דלא בעינן צבורין איבעיא להו מי בעינן אגב ואסיקנא והלכתא אגב וקני בעינן צבורין לא בעינן ורבינו פירשה לפי הנ"ל בשאינן צבורין מי בעינן אגב וזהו ששאלוה אחר שהעלו דצבורים לא בעינן אבל בצבורין כיון דקנה קרקע דעתו ז"ל דה"ל קרקע זה כחצירו וחצירו של אדם קונה לו ולזה נוטה קצת לשון ההלכות שכך כתב שם ואסיקנא והלכתא לא בעינן צבורין אגב וקני בעינן כלומר צריך המקנה לומר לקונה קני הא ארעא וקני לך אגבה הנך מטלטלי דאית לי במקום פלוני וכיון דאתחזיק ליה ההוא ארעא קני להו נמי להנהו מטלטלי כל היכא דאיתנהו על כן לא הזכיר אגב אלא בשאינן צבורין ואעפ"כ אין הדבר מוכרח מדברי ההלכות וצ"ע:

הלכה י

הקנה השדה לאחד והמטלטלין לאחר וכו'. זו בעיא דלא איפשיטא בפ"ק דקדושין (דף כ"ז) ופסק בה הרב ז"ל כדרכו ברוב התיקו האמורין בגמרא בענין ממון שאם תפס אין מוציאין מידו והרשב"א ז"ל פסק דהעמד ממון על חזקתו וכן דעת בעל העיטור ז"ל. וזה לשון הרשב"א ז"ל ושדה לאחד ומטלטלי לאחר לא קנה ושאני ר"ע דיד עניים הוא כלומר גזבר הקדש הוה וידו כידם ומכאן דיד אפטרופסין כיד יתומים ושדה לאפטרופסין ומטלטלין ליתומים קנו ע"כ:

הלכה יא

המקנה עבדים וקרקעות וכו' אע"פ שאמר לו קנה העבדים וכו' לא קנה עד שיהיו בתוכה. בהשגות א"א ולמה בעינן שיהיו בתוכה וכו' (וראיתי מתוך דבריו שהוא מחלק בין עבד לבהמה דעבד הולך לדעת עצמו ובזה ניצל מן הקושיות שכתבנו) ע"ש שהאריך. ודברי תימה הם שהרי סוגיא דפ"ק דב"ק מפורשת היא דבין למ"ד עבדא כמטלטלי דמי

[ובין למ"ד עבדא כמקרקעי דמי] אין העבד נקנה אגב קרקע אלא אם עומד בתוכו ואין שם מחלוקת ואלו הן דברי רבינו בפירוש ומה שהקשה מצאן אנן לא אמרינן אלא דוקא עבד דנייד על דעת עצמו אבל צאן ניידי אדעתא דרועה וזהו שכתב רבינו ז"ל לדעת עצמו וכן פירשו בתוס' והרשב"א ז"ל דחילוק יש בין עבד לבהמה ומוכרח הוא וכבר נתבאר למעלה פ"ב שיש חילוק גם כן ביניהם בדין המשיכה וזה פשוט ותימה מסוגיא זו דב"ק שאינה בהלכות ומתוך סוגיא זו העלו בתוס' והרשב"א ז"ל שם דאין הקרקע נקנה אגב קרקע וע"כ לא אמר שמואל קנה עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן אלא משום דסדנא דארעא חד הוא אבל באגב לא. וכתבו בתוספות דאפילו אמר קני קרקע הסמוך לתחום ואגביה קנה הקרקע העליון שעל גביו לא קנה ואע"פ שהוא צבור בתוכו עכ"ל הרשב"א ז"ל וכן עיקר ואפילו למ"ד עבדא כמקרקעי דמי אינו כמקרקעי ממש לענין זה כדאיתא התם בגמרא:

הלכה יב

המקנה עבדים ומטלטלין כאחד וכו'. גם זה מבואר שם ומסקנא דגמרא והלכתא בכפות פירוש שאינו יכול להלך. ויש מי שכתב דכפות וישן בעי מההיא דהזורק (דף ע"א) ואין כן דעת המחבר לא כאן ולא בגט:

הלכה יג

המקנה בהמה וכלים שעל גבה וכו'. זו הבבא והאחרת דא"ל המקנה משוך בהמה זו וקנה כלים שעליה מפורשות פ' קמא דמציעא (דף ט':) בההיא דר' אליעזר שהבאתי פ"ב דאמרינן התם בעי ר"א וכו' אלא וקני כלים שעליה מהו מי מהניא משיכה דבהמה לקנות כלים שעליה או לא אמר רבא אי אמר לי' קני בהמה וקני כלים (שעליה) מי קני כלים חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קני וכ"ת בשעמדה והא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב נמי לא קנה והלכתא בכפותה פירוש והלכתא שקנה בכפותה הבהמה וכשאמר לו קנה הבהמה וקנה הכלים בדוקא הא אם אמר לו משוך בהמה וקני כלים לא קנה דחילוק יש בין משוך בהמה וקני כלים לקני בהמה וקני כלים דאי לא במאי קא מתמה רבא אי אמר לי' קני בהמה וכו' דמשמע דטפי אית ליה למקני כי קנה בהמה מלמקנינהו אי לא קני הבהמה אבל אי אמר לי' משוך בהמה וקנה כלים אפילו היתה כפותה לא קנה כלים דהא חצרו של מוכר היא והיאך תקנה ללוקח. ושיטה אחרת יש:

הלכה טו

היה עציץ נקוב וכו'. פירוש עציץ כלי חרס ומשימין בתוכו עפר וזורעים בו, ודין הזרעים כדין קרקע גמור ודין העציץ כדין מטלטלין ודוקא בנקוב לקרקע אבל אינו נקוב אף

לזרעים דין מטלטלין שאינו נקרא מחובר שהחרס מפסיק. וזאת הבבא מימרא בגיטין פרק המביא תניין (גיטין דף כ"ב):
ומ"ש כיון שמשך קנה. הוא מפני שהרי העציץ כמטלטלין ונקנה במשיכה:
הקנה הזרעים וכו'. גם זה שם. **ומה שאמר עד שיחזיק בזרעים** לשון הגמרא שם אבל ה"ה שנקנה בכסף ובשטר כדין הקרקע כמו שיתבאר:

הלכה טז

היה העציץ וכו'. ג"ז שם ופירש"י החזיק בעציץ ולא משכו לקנות אלא עשה בו שום מלאכה במקומו אף עציץ לא קנה דמטלטלין לא מיקנו בחזקה עכ"ל:
החזיק בזרעים וכו' וזהו ששנינו וכו'. לשון הגמרא שם:

הלכה יז

כבר ביארנו וכו'. למעלה פ"א מהלכות אלו:

הלכה יח

פשתן שהוא מחובר לקרקע וכו'. שנינו במשנה בפרק הספינה (בבא בתרא דף פ"ד) הלוקח פשתן (מחובר) מחבירו כיון שתלש ממנו כל שהוא קנה ומקשינן עלה בגמרא (דף פ"ז) משום דתלש ממנו כל שהוא קנה אמר רב ששת הב"ע דא"ל לך ויפה לי קרקע כל שהוא וקנה כל מה שעליו ע"כ בגמרא ובהלכות ופירשה רבינו בפשתן שא"צ כלל לקרקע דהיינו דאקשינן משום דתלש ממנו כל שהוא קני דמטלטלין נינהו דהעומד ליתלש כתלוש דמי.
ומה שכתב הכל קנה מפני התנאי הזה. יש לפרש דבאותה תלישה ובשכר היפוי ההוא קנה קרקע וקנה אגבו כל מה שעליה וכן פירשוה קצת מהמפרשים ז"ל ולשון רבינו ז"ל כלשון הגמרא:

פרק ד

הלכה א

כליו של אדם כל מקום וכו'. מימרא מפורשת בהמוכר את הספינה (דף ס"ה):
לפיכך אין כליו של אדם וכו'. פי' לפי שאין רשות להניחו שם וגם זה הוא מבואר שם:
אלא א"כ אמר להו המקנה לך וקנה בכלי זה. מפורש שם דכיון דאינו מקפיד על הנחת כליו שם בחצירו יקנה לו כליו:
וכן אם קנה תחלה הכלי וכו'. נ"ל שיצא לרב דין זה מאותה שאמרו שם כגון שהיה בעלה מוכר קלתות דגרסינן התם כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא (ואמר)

רב הונא תניתוה זרקו לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת א"ל רב נחמן מ"ט קא פשטה ליה מההיא דמחו לה מאה עוכלי בעוכלא וכו' (חד) אמר והוא שהיתה קלתה תלויה בה ומשום הכי מגורשת ואוקימתות אחרות וחד אמר כגון שהי' בעלה מוכר קלתות ופירש רבינו שזה הבעל מוכר קלתות ומכר לאשתו קלתה זו לפיכך אינו מקפיד על מקומה וה"ה לכל כיוצא בזה ואע"ג דההיא אוקימתא לא קיימא לגבי גט דקי"ל כר' יוחנן דבכל גוונא אין אדם מקפיד על מקום קלתה של אשתו כמו שיתבאר פרק ה' מהל' גירושין נפקא מינה לגוונא אחרינא, ורש"י ז"ל פירש בגיטין (דף ע"א) מוכר קלתות לכך אינו מקפיד על מקומה שיש לו בית לכך עכ"ל. ואולי ממקום אחר יצא לו להרב ז"ל. אח"כ מצאתי כן לרב רבינו אבן מג"ש ז"ל וממקום שהבאתי:

הלכה ב

כשם שאין כליו של לוקח וכו'. מפורש באותה סוגיא בפרק הספינה (בבא בתראדף פ"ה:) דאמרינן אימא סיפא ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ואי בכליו דמוכר אמאי קנה לוקח ומתרצינן סיפא אתאן בכליו של לוקח ועוד נתבאר באותה סוגיא וכן כתוב בהלכות אלא שהוא תימה שאותן סוגיות אליבא דמ"ד כליו של לוקח ברשות מוכר קנה דאזיל בתר כליו ולא בתר רשות נינהו ואולי כיון דחזינן אוקימתא הכי אמרינן דהכי הוא קושטא אליבא דכולהו וכן כתב הרב אבן מיגש ז"ל דכיון דלוקח מוציא מיד מוכר לענין כליו של מוכר ברשות לוקח אזלינן בתר כלי ובכליו של לוקח ברשות מוכר אזלינן בתר חצר והביא ראיה לזה:

הלכה ג

מסירה אינה קונה אלא ברה"ר וכו'. זה מימרא דאביי ורבא שם (דף פ"ד:) מיהו כתב הרשב"א ז"ל ר"פ הספינה גבי מסירה שקונה בחצר שאינה של שניהם דדוקא כשהכניסה שם מוכר שלא מדעת בעלים הא מדעת בעלים לא קנה דאילו פקדון היא ביד בעל חצר הרי שנינו ברשות המופקדין אצלו לא קנה וכו' כמו שיתבאר למטה בפרק זה אלא דוקא כשהכניסה שם מוכר שלא מדעת בעלים היא וכיון שלא היה לו רשות להניחה שם הרי היא להם כרשות הרבים אלו דבריו ז"ל:

הלכה ד

דבר הנקנה במשיכה וכו' כיון שהוציא מקצת החפץ וכו'. בהשגות א"א נ"ל שאין זה הדין וכו'. ובודאי אף דעת רבינו כן כשמואל כמו שנתבאר למעלה פרק ג' אלא שהוא סובר דה"מ כשהדבר הוא ברשות שהמשיכה קונה ואין חילוק בין ספינה לשאר חפצים אבל הכא טעמא אחרינא הוא שזה כבר משכה כולה אלא שהיתה ברשות שאין המשיכה

מועילה בו כיון שהכניס מקצתה ברשות שהמשיכה קונה בו די בכך וזהו שאמרו בסוגיא דספינה משיכה ברה"ר מי מהניא וכו' ופרכינן מאי עד שימשכנה מרה"ר לסימטא ודומה לסוגיא זו גבי פירות וסובר רבינו דבמקצתה סגי אפילו לשמואל וצ"ע. אח"כ מצאתי לרמב"ן ז"ל בכתובות פ' אלו נערות שכתב כדברי רבינו ממש בסוגיא דהיה מגרר ויוצא ודקדק כן מאותה סוגיא ומסוגיא דעד שימשכנה שכתבתי:

הלכה ה

טעון של פירות שהיה מונח וכו'. זה [יצא לו מן הברייתא] משך חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו וכו' ואמרינן פסק עד שלא מדד שניהן יכולין לחזור בהם ואוקימנא לה במתכלי דתומי פי' חבילות שומין שאינן בכלי הא אם היו בכליו של מוכר לא וכמו שנתבאר דכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה:

וכן אם מדדן הלוקח ברה"ר וכו'. זה פשוט לדעת המחבר שהגבהה קונה בכ"מ וא"כ האי מדד דקאמר בגמ' דלא קנה בשלא מדד הלוקח הוא וכן דעת התוס':

הלכה ו

היה המוכר מודד לתוך וכו'. זה מפורש שם דאוקימנא ברייתא דקתני היה מדה של אחד מהם והיינו לוקח קנה לוקח דוקא בסימטא אבל לא ברשות הרבים שאין כליו של לוקח קונה לו ברה"ר כמו שנתבאר:

היו הפירות ברשות וכו'. זה מבואר באותה סוגיא שם:

היו ברשות המוכר או ברשות המופקדין אצלו. פי' ברשות אדם אחד שהיו מופקדין אצלו פירות אלו והוא מפורש בברייתא שם (דף פ"ה) ויש שגורסין ברשות המופקדין עד שיקבל הלה פירוש הנפקד יקבל ברצון המוכר לתתן ללוקח ובודאי דסגי בכך:

הלכה ז

היו הפירות בסימטא וכו' ואפילו היו ברשות לוקח וכו' ואם אמר לו וכו'. דין זה ודאי אמת הוא דבה"ג ודאי פשיטא דיכול לחזור בו אלא שאר המפרשים הוסיפו עליו ואמרו ופירשו (דף פ"ו:) מימרא דרב ושמואל דאמרי תרווייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו ואפילו בסאה אחרונה כור בל' סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה דוקא בכליו דלוקח ובסימטא או בחצר של שניהם ואין צ"ל ברשותו ואז כליו קנה לו הא לתוך כליו של מוכר לעולם לא קנה אלא המדה הזו של לוקח היא ושם המוכר מודד וכשא"ל כור בשלשים לא קנה הלוקח ראשון ראשון מפני שזה מקפיד שלא למכור פחות ואינו רוצה לגמור המכר לחצאין וטרם מדידה היו הפירות בכליו של מוכר אם הרשות הזאת רשות לוקח או ע"ג קרקע אם היו בסימטא. זו שיטת רש"י והרשב"א ז"ל והרב

רבינו יונה ז"ל וזה דעת הר"א ז"ל בהשגות. ובהלכות נראה כדברי המחבר שכתוב שם על מימרא זו ומשכחת לה בסימטא אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתנהו בכליו של מוכר דאי ברה"ר הא קי"ל דאין כליו של לוקח קונה לו ברה"ר ואי ברשות מוכר הא קי"ל נמי דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח ואי ברשות לוקח וליתנהו בכליו של מוכר הא אמרינן ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ואע"פ שלא מדד הילכך לא משכחת לה אלא כדאמרן ע"כ, נוטין דבריו לדברי המחבר אלא דאפשר דטרם מדידה קאמר אבל בשעת מדידה לכליו של לוקח הוא מודד וצ"ע והשיטה האחרת עיקרית:

הלכה ח

וכן המוכר יין או שמן לחבירו וכו'. זו משנה שם (דף ס"ו) ומוקמינן לה בגמרא במדה דסרסור ובסימטא או ברשות לוקח כדאיתא בהל'. והטעם שזה הסרסור משאיל המדה להם עד שלא נתמלאת היא מושאלת למוכר משנתמלאת מושאלת ללוקח:

הלכה ט

וכן פירות צבורין וכו'. ברייתא שם:

הלכה י

היתה המדה של אחד מהם וכו'. ברייתא שם (דף פ"ו:).

ומ"ש והיה בה רשמין. הכין אוקימנא לה בגמרא הכא גבי הא דרב ושמואל דלעילא ופי' בשמכר לו כל שנת ושנת שאל"כ הרי הוא ככור בל' שלא קנה ראשון ראשון. ובהשגות של אחד מהן א"א של לוקח. וזה כפי השיטה שכתבתי למעלה והמחבר הביא לשון הברייתא כפשטה ואני תמה במדה של מוכר במה יקנה לוקח והלא משנה שלימה מדד ולא משך לא קנה ואולי שהוא מפרש אותה דדוקא בכור בשלשים שלא גמרה מלאכת המדידה:

הלכה יא

זה כלל גדול יהיה בידך וכו' אם לא פסק הדמים וכו'. זה מפורש בברייתא שם (דף פ"ו) דבעינן פסיקת דמים קודם קנייה דסמכא דעתיה דמוכר:

הלכה יב

ומ"ש שאם היו דמיו פסוקין וכו'. פשוט הוא ויצא לו מעובדא דהנהו קארי דאיקצי דמייהו ה"ז קנה ומהא דנוטל כלי מן האומן וכ"כ הרב ן' מג"ש ז"ל ודעת הרב אלפסי ז"ל דבעינן קצובין מפני המוכר וכן דעת הרמב"ן ז"ל וכדברי הרשב"א שאכתוב למטה:

הלכה יג

לפיכך המושך חמריו ופועליו וכו'. הברייתא השנויה שם (דף פ"ה:) כך היא משך חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו בין פסק עד שלא מדד בין מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהן פרקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהם מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהם וכתב בהלכות ואוקמה מר בר רב אשי במתכלי דתומי דליתנהו בכלי אבל כליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה לוקח ע"כ. והמחבר מפרשה כך רישא שניהם יכולין לחזור בהם והא דמשמע שאם פסק ואח"כ מדד קנה דוקא בשמדד לוקח או מוכר לתוך רשותו או כליו של לוקח אבל לתוך כליו של מוכר והמודד מוכר אפילו פסק ואח"כ מדד לא קנה דקי"ל דכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה פרקן והרי הם מונחים ברשות לוקח בלא הפסק כליו של מוכר בזה פסק ואח"כ מדד קנה לוקח ואע"פ שהמודד מוכר שהרי רשותו קונה לו ללוקח מדד עד שלא פסק פירוש ולא פסק לבסוף קודם פסק יכולין לחזור בהן שאין רשותו של לוקח קונה לו אלא לאחר פסק. ועיקר הדברים דכל קנייה בעינן אחר פיסוק דמים ואם היא קנייה שכלתה לה כגון משיכה או הגבהה אע"פ שפסק לבסוף לא עשה כלום ואם מדין רשותו כיון שהוא ברשותו אחר פסק קנה. ומה שכתב המחבר

בפרקן פסק ואחר כך מדד. י"מ דלא בעיא מדידה בסוף אלא בפסק בלבד ברשות לוקח קנה לו ופירשו פסק עד שלא מדד אפילו קודם שמדד אין שניהם יכולין לחזור בהם:

הלכה יד

הנוטל כלי מן האומן וכו'. מימרא דשמואל בהמוכר את הספינה (דף פ"ז: ופ"ח).

ומ"ש דמיו קצובין. י"מ כגון כלים קטנים הנמכרין לעולם באיסר ששעור שלהן ידוע זה לשון רש"י ז"ל והרשב"א ז"ל כתב דמיו קצובין מפי המוכר או שאמר עכשיו בפירוש כלי זה בכך וכך א"נ שקצץ דמים פעם אחת לכל מי שבא ליקח ממנו כלי כזה וכו' הא לאו הכי לא קנה אע"פ שמוכרין כיוצא בו בעיר בקצבה ידוע דאכתי לא סמכא דעתייהו דילמא אין המוכר מתרצה בכך וכו' ע"כ. ודברי המחבר שכתב למעלה נוטין לדברי רש"י ז"ל:

ויהיה אותו וכו'. זה מבואר בנדרים בפרק ד' נדרים (נדרים דף ל"א):

ומ"ש עד שיפסוק דמים. כלומר עם זה הלוקח ושיתרצו שניהם בדמים ומ"מ אפי' כשהחפץ חביב על הלוקח אם בא לחזור לוקח חוזר כיון דלא פסק דמים לא העמידוהו חכמים ברשותו אלא לענין אונסין אבל לענין חזרה ודאי יכול לחזור בו וכ"כ הרב אבן מג"ש ז"ל דלוקח יכול לחזור בו ולא מוכר וזה פשוט:

הלכה טו

אחד המושך וכו'. זה פשוט בכמה מקומות ומתבאר במציעא (דף ח' וט') גבי מציאה:

פרק ה

הלכה א

כל המטלטלין קונין זה את זה וכו'. משנה ריש הזהב במציעא (דף מ"ד) בפירוש בלשון הזה:

כיצד החליף פרה בחמור או יין בשמן וכו'. משנה פרק קמא דקדושין (דף כ"ח) ומייתי לה במציעא בהזהב (דף מ"ו):

אע"פ שמקפידין וכו'. כרבא דאסיק הכין בהזהב (דף מ"ו) דכל חליפין אפילו מקפידין עליהם קנה וכן מפורש בהלכות. וממ"ש הרב או יין בשמן דמשמע דאפילו פירות מיקני בכה"ג וכתב למטה גבי קניין ולא בפירות צ"ל שדעת המחבר כשיטת התוס' (דף מ"ו: בד"ה ופירי נמי) בשם ר"ת שאמרו דע"כ לא קאמר ר"נ דאין קניין בפירות אלא כעין קניין סודר שהוא כעין נעל ואינו בתורת שווי הדמים אבל חליפין שהם בתורת שווי הדמים כגון אלו אפילו לר"נ פירי נמי עבדי חליפין והא דמקשינן על סוגיא זו דקדושין מהא דר"נ משום דמשמע להו דפירי נמי עבדי חליפין כעין קניין סודר וכבר האריכו להעמיד שיטה זו והרשב"א ז"ל כתבה שם אבל קצת המפרשים הסכימו דאפילו בחליפין אלו שהם בתורת שווי דמים אינן קונים בפירות אבל שור בפרה וכל בעלי חיים בעודן בחיים קונין זה את זה:

הלכה ב

החליף חמור בפרה וטלה וכו'. ברייתא ואוקימתא דרבא שם בהלכות מיהו כתב הרשב"א ז"ל מפני שאין החמור ראוי ליחלק לא קנה כלל אבל אילו א"ל פרה וטלה בכור חטים ומשכה לפרה ולא משכו לטלה קנה חטים כנגד הפרה והביא ראיה מאותה ברייתא שנתבארה פ"א גבי י' שדות דאם נתן מקצת דמים קנה כנגד מעותיו ולא אמרינן כיון שהמקח אחד אינו נקנה לחצאין ה"נ לא שנא:

הלכה ג

דמים שאין מקפידין וכו' **באכסרה**. פי' דבר שאינו לא מנוי ולא מדוד ואין ידוע שיעורו ולשון משנה הוא בזרעים (דמאי פ"ב) והדין מימרא היא מפורשת בהזהב (דף מ"ו מ"ז) ובהלכות.

ומ"ש ולא הצריכו בו משיכה. לפי שכבר נתבאר ריש פ"ג דדבר תורה מעות קונות והמשיכה מדבריהם וכיוצא בזה לא תקנו והוא טעם למה שאמרו בגמ':

הלכה ד

וכן ראובן שמכר מטלטלין לשמעון וכו'. בהשגות א"א דבר זה אין לו שורש וכו':
אבל אם היה לו חוב וכו' ורצו שניהם לא קנה. בהשגות א"א ואפילו למי שפרע ע"כ. ועתה אפרש באמת דברי המחבר. בבא הראשונה הם דברי ההלכות בפירוש בפרק הזהב (בבא מציעא דף מ"ו:) גבי הא דאמר ויש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה וכן פר"ח ז"ל והר"א ז"ל מפרש בדמים שאינן ידועים ופירושו צ"ע. ומ"מ הקשה הרמב"ן ז"ל לשיטת הגאונים מהא דאמרינן בקידושין (דף מ"ז:) המקדש במלוה אינה מקודשת וכו' שוין במכר שזה קנאו ואקשינן ואי מלוה להוצאה ניתנה במאי קני אלמא לא מיקנו זביני במלוה ואפילו מעות מלוה בעינייהו דהא אסיקנא דמלוה להוצאה ניתנה וכ"ש היכא דליתנהו בעינייהו כי הכא וכ"כ הרשב"א ז"ל, וכתב הרמב"ן ז"ל בתירוץ קושיא זו בסוף דבריו ולפי מה שפירשו רש"י ורבינו יצחק בקדשה בהנאת מלוה מקודשת שהוא באומר לה התקדשי לי בהנאה זו שאת היית נותנת פרוטה לאדם שיפייסני על כך וכך הוא עיקר הפירוש בלא ספק אף כאן אפשר לאוקמה באומר לו בהנאת אותו מלוה שיש לי עליך מדמי השור שאני מוחל לך תהא חמורך שלי מעכשיו עכ"ל. גם בזה העלה הרשב"א ז"ל דלא אמרו לא קנה אלא בגופה של מלוה דהיא אינה בעולם. אלו דבריהם ז"ל, והנראה לי מדברי המחבר שאינו סומך על סוגיא דהאיש מקדש כמו שיתבאר פרק ז' מ"מ נראה שהוא ז"ל מחלק בין מלוה מחוייבת מחמת מכר למלוה מחוייבת מחמת שהלוהו ממש מעות בעין וטעם לזה נ"ל לפי שחיוב הנעשה מחמת מכר אינו מצוי ולא תקנו בו משיכה. וא"ת מ"מ במה יקנה והא הנך מעות ליתנהו בעולם איכא למימר דכיון דמחמת מכר נינהו ה"ל כאילו לא נתחייב לו מעולם במעות וכאילו החליפו פרה בשור דכיון שמשך האחד נקנה השאר בכ"מ שהוא אבל במעות הלואה ליכא למימר הכי ומ"מ יש בהן מי שפרע מו שכתבו ז"ל אבל לדעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל הרי זה כמלוה בעלמא ובכל גוונא במלוה עצמה לא קנה בהנאת מלוה קנה ודברי הר"א ז"ל שאמר בזאת הבבא השנייה אפי' למי שפרע יתבאר בארוכה דעתו ודעת המחבר פ"ז:

הלכה ה

הקרקעות והעבדים והבהמה ושאר כל המטלטלין וכו'. זה מבואר בכמה מקומות מן הגמרא ומפורש בהזהב (דף מ"ה ומ"ו) דעת רבינו כדעת מי שאמר שדין קניין הוא אפילו בלא כסף וכן עיקר:

ועיקר הדרך הזאת וכו'. כרב דאמר בכליו של קונה וכדאסיקנא בגמרא:

הלכה ו

אין קונין אלא בכלים וכו'. מפורשת זאת הבבא שם בהזהב ובהלכות:

הלכה ז

הקנה אחד כלי למוכר וכו'. זה פשוט. ונראה שדעת הרב ז"ל ללומדה מן ההיא דפ"ק דקדושין (דף ו') בכולהו קני לבר מאשה וכו' גבי מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה וה"ה לקניין וכן כתוב בעיטור בשם הגאונים ז"ל דכיוצא בזה קנה ופשוט הוא:

אע"פ שלא תפס המוכר כל וכו'. זו מימרא מפורשת פ"ק דמציעא (דף ז') ובהלכות א"ר משרשיא הילכך האי סודרא כיון דאית ביה ג' על ג' כמאן דפסק דמי וקני ומאי שנא מדרב חסדא דאמר ר"ח גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת ופרקינן התם כריתות בעינן וליכא הכא נתינה בעינן והא איכא ודעת המחבר במ"ש וכן אם אחז פחות מג' אצבעות מן הבגד והוא יכול לנתק כל הכלי הרי זה קנה לומר דכיון דבגט כיוצא בה אינה מגורשת דאזלינן בתר בעל שהוא יכול לנתקו הוא הדין גבי קניין דאזלינן בתר התופס שיכול לנתק אבל לשון הרשב"א ז"ל בזה כך הוא והיכא דלא נקיט בידיה ג' על ג' כתב הרמב"ן ז"ל כל שאינו יכול לנתקו ולהביאו אצלו שפיר דמי ונראה שדקדק אותה מדרב חסדא דאמר גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת וליתא דהתם הא אסיקנא טעמא משום דבעינן כריתות אבל הכא דנתינת כלי בעינן והא איכא עכ"ל:

הלכה ח

זה שכותבין בשטרות וקנינא וכו'. זה מפורש בגמרא בהזהב (דף מ"ז) ובהלכות. ובהשגות א"א ביה למעוטי מטבע ע"כ. ובאמת שכך הוא בגמרא ללשון אחרון:

הלכה ט

זה הקניין א"צ להיות בפני עדים וכו'. זה נלמד מההוא עובדא דפרק האומר דקדושין (דף ס"ה:) מר זוטרא ורב אחא וכו' ואמרינן התם לא איברו סהדי אלא לשקרי וכ"כ שם בהלכות דמהתם שמעינן הכי וכ"כ רבינו חננאל ז"ל. ובהשגות א"א אין הכל מודים בקניין ע"כ. נתלו באותה סוגיא שאמרו פרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף מ') קניין בפני שנים ואי"צ לומר כתובו אלמא דשנים בעינן וליתא דהתם ה"ק כל זמן שהיא בפני שנים השנים כותבין ואין צריכין לשאול ולומר דלא בעינן תלתא כמעשה ב"ד אבל כל זמן שהם מודים בלא עדים סגי וראיה מפרק הזהב (בבא מציעא דף מ"ה מ"ו) דאקשינן גבי עומד בגורן ולקניה אגב סודרא ותירצו דלית ליה ולקניה אגב קרקע ותירצו דלית

ליה ואקשינן איכפל תנא לאשמועינן גברא [ערטילאי] דלית ליה ולא כלום ואם איתא לישני ליה כגון דליכא סהדי כשמקנים זה לזה והא מילתא שייכא טובא בגורן אלא ש"מ דלא בעינן סהדי אלו דברי העיטור והרשב"א ז"ל:

הלכה י

המוכר או הנותן שקנו מידם וכו'. כרב יוסף דאמר הכין בבבא בתרא פרק יש נוחלין (בבא בתרא דף קי"ד) והכין איפסיקא הלכתא בגמרא. ויש מפרשים אותה דוקא במתנת שכיב מרע במקצת דבעינן קניין אבל בבריא אינו יכול לחזור ואינו דסתם אמרו בכל קניין וזה דעת בעל העיטור והרמב"ן והרשב"א זצ"ל:

מה שאין כן בשאר דרכי הקנייה וכו'. זה מבואר דבחזקה ובמשיכה אינו חוזר דלא אמרו אלא קניין והראיה ממה שנתבאר פ"ד כור בשלשים סאה בסלע ראשון ראשון קנה אע"ג דעסוקין באותו ענין וזה דעת המפרשים ז"ל:

הלכה יא

יש דברים הרבה שאינן צריכין קניין וכו'. אלו דברים פשוטים שלא מצינו בהם קניין בשום מקום ולא יאות בו דבאמירה הם גמר הדברים. ודין המחילה שאינה צריכה קניין יש ראיה לדבר מדאמרי' פ"ק דקידושין (דף ט"ז) זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי דאי לא לימא ליה באפי תרי זיל אלמא דמתחילת השעבוד אם לא היה גופו קנוי באמירה בפני שנים סגי:

הלכה יב

נהגו רוב המקומות וכו' ואע"פ שאינו צריך קניין. זה נמשך אחר מה שנזכר למעלה וכן דעת הגאונים ז"ל:

הלכה יד

הדברים שאין בהם ממש וכו'. זה מוסכם ונלמד מהסוגיא דרפ"ק דב"ב (דף ג') וכי קנו מידן מאי הוי קניין דברים בעלמא הוא גבי חלוקת חצר וה"ה לכל כיוצא בזה:

או שישתתפו שניהם באומנות וכו'. בהשגות א"א אבל שתוף עצמו נקנה בקניין ע"כ. נראה דדעתו שאם השתתפו שהטילו שניהם ממון שיתופם לכיס אחד וקנו מידם שזה קניין גמור. ופ"ד מהל' שלוחין ושותפין ביאר המחבר דין זה בארוכה:

פרק ו

הלכה א

הפירות אע"פ שאין קונין בהם וכו'. במציעא בהזהב (מ"ה:) בההיא מימרא דרב פפא מידי דהוה אפירי לר"נ דאע"ג דאינהו לא עבדי חליפין אקנויי מיקנו בחליפין וזה פשוט וכ"ש לרב ששת דאמר אינהו עבדי חליפין:

אבל המטבע כשם שאין קונין בו וכו'. גם זה מבואר שם (דף מ"ו) דר"פ דאמר מטבע נקנה בחליפין הדר ביה:

הלכה ב

לשונות של זהב ושל כסף וכו'. מבואר שם (דף מ"ה:) דאמרינן מאי טעמא דמאן דאמר אין מטבע נעשה חליפין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה ע"כ בגמ'. ולשונות אין בהם צורה ותו דק"ו הוא ממעות שפסלתן מלכות שיתבאר לפנינו וזה פשוט. ואפשר ג"כ שהוא מפרש אסימון האמור במשנה (דף מ"ד) כדברי רש"י ז"ל כסף שאין עליו צורה וזה לשונות שהזכיר:

אבל המטבע של כסף או של דינר זהב. מ"ש שדינר של זהב דמים לגבי שאר המטלטלין הוא מחלוקת בין הגאונים ורב האי חולק בזה ואמר דמטבע זהב הוא כפירא לכל מילי ודעת המחבר כר"ח ז"ל וההלכות וראיותיהם מבוארות שם בהלכות בהזהב:

הלכה ג

בד"א בזמן שקנה שאר מטלטלים וכו' או עבדים וקרקעות. פי' במטלטלין הן קונין על הדרך שנתבאר פ"ג ובעבדים וקרקעות הן קונין לגמרי וזהו כסף האמור למעלה פ"א וזה פשוט שאין דין המטלטלין והעבדים והקרקעות שוין בקנייה:

אבל הדינרין של זהב וכו'. זה סתם משנה הזהב קונה את הכסף וכזקנותיה דרבי וכדאיתא בהלכות וזהו דעת הגאונים ז"ל:

וכן המעות של נחשת וכו'. גם זה במשנה שם וכתבו קצת המפרשים ז"ל שהזהב קונה את הנחשת ואין הנחשת קונה אותו דהא אפי' לגבי כספא הוי חידוש כדאיתא בגמרא משום דחריף טפי עכ"ל הרשב"א ז"ל במשנה:

הלכה ד

כיצד נתן לו דינר של זהב בכ"ה וכו'. ברייתא שם.

ומ"ש אם חדשים חדשים. פירוש שאינו יכול ליתן לו ישנים אע"ג דנפקו להדיא משום דמצי א"ל לישנן בעינן להו כדאיתא בגמ':

הלכה ה

נתן לו שלשים איסר וכו'. גם זה שם ברייתא ואיתא בהלכות ופשוט הוא:

הלכה ו

וכן מעות הרעות שפסלתן מלכות וכו'. שנינו במשנה (דף מ"ז) מעות הרעות קונות את היפות ופירש"י ז"ל שנפסלו וכן דעת המחבר. ומה שכתב פסלתן מלכות כלומר שאין יוצאין כלל ופסלתן מדינה כלומר שאין יוצאין באותה מדינה והיו רגילין לצאת ועדיין יוצאין במדינה אחרת והכין איתא בגמ'. והרשב"א ז"ל כתב נראה שפירוש מעות הרעות דשופי וסומקי דיוצאין הן אלא שאין יוצאין [בחריפות] אלא בדוחק והשתא אשמעינן רבותא טפי דאע"ג דסגיין כיון דלא חריפי היו פירא לגבי מעות היפות דחריפי כנ"ל וכ"נ מדברי הראב"ד ז"ל עכ"ל. ר"ל אע"ג דלגבי שאר מילי טבעא הוו גבי מעות היפות הוו פירא ואין כן דעת המחבר:

או דינרים שאינן וכו'. מבואר בהלכות והוו להו כפסלתו מדינה האמור בגמ' שם (דף מ"ו:):

הלכה ז

המטבע אין לו דרך וכו'. זה מתבאר במציעא בהזהב ודין אגב מפורש בעובדא דרב פפא שם בתרא (דף ע"ז:) בפירוש:

והוא שיהיו אותן וכו' אבל ראובן שהיה לו חוב. פירוש במלוה על פה. ודין השטר יתבאר לפנינו:

נ"ל שלא קנה החוב. זו סברת המחבר נכונה דההוא עובדא דרב פפא פקדון היה אבל מלוה על פה א"א להקנותה באגב וכ"כ הרשב"א ז"ל בהגוזל עצים (דף ק"ד:) דלא גרסינן בההוא עובדא דר' אבא הוה מסיק זוזי בדרב יוסף בר חמא [אגב] לפי שמלוה על פה א"א להקנותן באגב וכן עיקר. ויש מביאין ראיה מדאמרינן פרק מי שמת (בבא בתרא דף קמ"ח) שכיב מרע שאמר [תנו] הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני ואקשינן והא ליתיה בבריא ואמרינן דאיתיה במעמד שלשתן ולא אמרינן איתיה באגב וזה דעת הרמב"ן ז"ל:

הלכה ח

היו עומדין שלשתן וכו'. דין מעמד שלשתן נתבאר בגמ' בהרבה מקומות ועיקרו ספ"ק דגיטין (דף י"ג:):

ואין אחד משלשתן יכול לחזור בו. פירוש אין אחד משלשתן כגון ראובן שהיה חייב ללוי מנה ושמעון היה חייב לראובן מנה והמחה ראובן את לוי אצל שמעון אין אחד משלשתן יכול לחזור בו וכ"כ בהלכות (דף קל"ג:) במציעא בהמקבל (דף קי"ב) בביאור

ויש מן המפרשים שכתבו שמעמד שלשתן אפילו בעל כרחו של נפקד איתיא כגון במה שהמשלתי למעלה בעל כרחו של שמעון ויש חולקים והדברים עתיקים, גם יש מי שכתב דכל שקנה במעמד שלשתן אינו יכול למחות ויש אומרים דחוזר ומוחל:

הלכה ט

היה ראובן חייב וכו'. החילוק הזה שכתב בין ששמעון חייב לראובן שאינן יכולין לחזור בין שאין שמעון חייב לראובן אלא שהוא אומר אליו להלוותו ולתתו לשמעון מבואר בהלכות במציעא בהמקבל מהכרע השמועות:

הלכה י

המוכר שטר וכו' אינו נקנה במסירה. זו מחלוקת בגמרא (דף ע"ז) בהמוכר את הספינה ובגט פשוט ובמקומות הרבה אבל כך דעת הפוסקים דאין אותיות נקנות במסירה וכאמימר ורב אשי דאינון בתראי דאית להו הכי בהמוכר את הספינה וכן בהלכות בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף ק"ע):

הלכה יא

וכיצד יקנה וכו' קנה שטר פלוני וכל שעבוד שבו. מפורש בגמ' בהספינה ודוקא שאמר וכל שעבודו הא לאו הכי לא קנהו אלא לצור ע"פ צלוחיתו כדאיתא התם:

ואינו צריך עדים לעניין קנייתו אבל צריך עדים וכו'. בהשגות אמר אברהם יש שהקשה על זה והא קי"ל כרבא דאמר א"צ להביא ראיה על המסירה וי"ל דלא פליגי אביי ורבא אלא אליבא דמאן דאמר דאותיות נקנות במסירה וכו'. ותימה הוא דאי להדי מוכר נאמר אע"פ שהוא מכחישו ויכול לומר לו כתבת ומסרת לי אפילו זה עומד וצווח למה לא יהא נאמן אצל הלוה. ותו אם הוא אינו יכול לגבותו בלא ראיה מן הלוה נאמנותו אצל המוכר מה הוא מועיל לו. וי"ל שאם הלוה רוצה לפרוע אין המלוה יכול למחות בידו. ולקושיא ראשונה למה לא יהא נאמן אצל הלוה יש לתרץ לפי שהלוה יכול לומר שמא בתורת פקדון בא לידך ואתה הודית כן למלוה מ"מ כך העלה הרשב"א דכל שצריך כתיבה או אגב מודה רבא שצריך להביא ראיה. וזה עיקר וראיות נכוחות יש וכן דעת קצת המפרשים ז"ל ואין זה דעת המחבר שכתב וא"צ להביא עדים לענין וכו' אלא ודאי אין צריך להביא ראיה לענין המוכר זו היא מימרא דרבא וכדברי הר"א ז"ל וכ"כ רבינו פרק ט' מהלכות נחלות אצל אחד שטען וכו' שם יתבאר שאפילו מוכר מכחישו הלה נאמן לענין שלא נוציא שטר מתחת ידו ולא נגבה בו למלוה. ועוד צ"ע פרק ששה עשר מהל' מלוה ולוה:

הלכה יב

קנין השטרות מד"ס וכו'. זה דעת ההלכות בפרק הכותב (כתובות דף פ"ו) בכתובות ועיקר:

לפיכך המוכר שטר וכו'. דין זה עיקרו בכתובות שם בהכותב והוא מוסכם. והעלה הרשב"א ז"ל דאין מכריחין הקונה להחזיר השטר ללוה אע"פ שהחוב מחול וראיה מפרק האיש מקדש (קידושין דף מ"ז מ"ח) ומ"מ המוחל חייב לשלם לקונה כמו שנתבאר פי"ז מהלכות חובל ומזיק:

הלכה יג

האשה שהכניסה שטר חוב וכו'. מימרא מפורשת פ' הכותב בכתובות (פ"ה:):

הלכה יד

המקנה לחבירו קרקע כ"ש וכו'. דין האגב מפורש בפ' הספינה (בבא בתרא ד' ע"ז) אגב שאני וכתבו המפרשים דאגב במקום מסירה וכתיבה עומד זה דעת הפוסקים אע"פ שרבינו חננאל ז"ל כתב שאינו עומד אגב אלא במקום מסירה לבד:

ויראה לי שגם זה יכול למחול וכו'. זה דבר נכון ופשוט וראיה דלא אמרינן בפ' החובל (בבא קמא דף פ"ט) לזבון לכתובתה באגב וכן במקומות אחרים:

וכן המוכר קרקע וכו'. זו מימרא בקדושין פ"ק (דף כ"ז) ובפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף ע"ז) ופירשה רש"י ז"ל בשטרי הקנאה לפי שהוא סבור שאין כותבין שטר למוכר בלא לוקח אא"כ הוא שטרי הקנאה כלומר שיש בו קניין דמשעת קניין שיעבד נפשו הא לאו הכי לא דומיא דשטר חוב שאין כותבין ללוה בלא מלוה אא"כ שטר החוב הוא קניין כמו שנתבאר פרק כ"ג מהל' מלוה ולוה וכדאיתא במציעא והרמב"ן והרב ר' יונה והרשב"א ז"ל הקשו אי בשטרי הקנאה למה הוא צריך לאגב והלא קנה השטר בכ"מ שהוא משעת קניין לפיכך פירשוה בלא הקנאה וכגון שכתבו שטר למוכר ומונח בידן של עדים להקנות ללוקח בו ביום ובא והחזיק בקרקע ונקנה לו שטר בכ"מ שהוא ונמסר לו בזמנו עכ"ל הרמב"ן ז"ל. ועוד כתב ולדברי רבינו חננאל ז"ל שהוא סובר דאפילו בשטרי אקנייתא בעינן דמטי שטרא לידיה מתוקמא הא דרב הונא שפיר ע"כ. והמחבר הביא מימרא כלשונה ולא חילק:

נקנה השטר בכ"מ שהוא וכו'. בהשגות א"א והוא דא"ל אגב וקני ע"כ. וכ"כ קצת מהמפרשים ז"ל דבעי למימר ליה קני לך הוא וכל שעבודא דאית ביה. והטעם אע"ג דשטרי מכר ומלוה אינן צריכין הקנאה ללוקח או למלוה אלו שלא נכתבו לתתם ללוקח

אלא למוכר שהרי אין ללוקח עמו כשהמוכר רוצה להקנותם ללוקח צריך להקנותם לו אגב קרקע והוא הדין לכל כיוצא בזה:

הלכה טו

האומר זכו בשדה זו עד סוף הפרק. באותו מימרא בפ"ק דקדושין (דף כ"ו) ופ' הספינה (בבא בתרא דף ע"ז) ז"ל האומר זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה על מנת שתכתבו לו את השטר חוזר בזה ובזה ע"כ. וני"ל מתוך דברי המחבר שהוא מפרשה שלא קנו מידו כלום אלא שהוא עשאן שלוחין לזכות לאותו פלוני בקרקע ההוא וזהו שכתב והחזיק הזוכה לו בקרקע וכ"כ אף על פי שהחזיק לו בשדה כלומר ואלו השלוחים החזיקו אותו פלוני בקרקע ובבבא הראשונה חוזר בשטר כל זמן שלא נמסר לפי שעדיין לא עשו שליחותן ואתי דבור ומבטל דבור ואינו חוזר בשדה שהרי נגמר שליחות השדה שהרי החזיקו ואין זה תלוי בזה ולפיכך השדה שלו ואין כותבין לו השטר ובבבא השנייה כיון שאומר על מנת נמצא תלוי זה בזה ואין לזכיות השדה גמר בלא כתיבת השטר וכיון שאין זה אלא שליחות והוא חוזר בשטר מיד נתבטל הכל וזה אפילו בשטר מקח הוא כמו שהביאה בהל' מכירה. וכתב הרמב"ן ז"ל חוזר בזה ובזה מהא שמעינן דתנאה להנאת מקבל תנאה הוי ולא בעינן בהא דומיא דתנאי בני גד ובני ראובן דתנאי להנאת נותן ומעשה למקבל דהא הכא שתכתבו לו קאמר והוי תנאה ושמעינן מינה שדי מכורה לך שדי נתונה לך על מנת שאתן לך מאתים זוז חוזר בזה ובזה עכ"ל:

פרק ז

הלכה א

מי שנתן דמים וכו' וחייב לקבל מי שפרע וכו'. זו משנה בפרק הזהב (בבא מציעא דף מ"ד):

ואפילו נתן הערבון וכו'. זה מחלוקת ר"י ורב שם בגמרא (דף מ"ח ע"ב) ופסק כר"י דאמר ערבון קונה כנגד כולו לענין מי שפרע וכן בהלכות שפירש רש"י ז"ל ערבון מקצת המעות נתנו לו על פיסוק מרובה וכתבו קצת המפרשים דדוקא מטבע גמור אבל שאר דברים שלא נתנם בתורת דמים זה הוא משכון שיתבאר לפנינו שאין בו מי שפרע וכן הוא בירושלמי:

הלכה ב

וכיצד מקבל מי שפרע וכו'. במשנה שם:

הלכה ג

הנותן דמי מטלטלין וחזר בו הלוקח וכו' אבל אם חזר בו המוכר וכו'. בהשגות א"א לא ידעתי מאין לו זה ההפרש וכו'. ועתה אפרש. דע שדינים אלו לא נתבארו בגמרא בפירוש וכמ"ש בהלכות שם בהזהב אבל הגאונים הסכימו בדבר זה ונאמר שלא בא בביאור בהלכות כשהלוקח חוזר בו ואמר לו המוכר בוא וטול מעותיך מה דינו דדברי ההלכות אינו אלא כשהמוכר חוזר ומ"מ מתוך דברי הגאונים אני דן שהם מסכימים לדברי המחבר שהרי אמרו כשהמוכר חוזר בו וקיבל עליו מי שפרע ואמר ללוקח בוא וטול מעותיך שאינו חייב באחריותן וכיון שכן כשלוקח חוזר בו וא"ל מוכר בוא וטול מעותיך כש"ח הוא שהרי קבלת מי שפרע אינה בהכרח אם המוכר לא ירצה ולא יבקש כן בב"ד אבל אם מקפיד ודאי לא וא"כ כאן שהוא אומר ללוקח בוא וטול מעותיך קודם קבלת מי שפרע אפילו תמצא לומר שהוא רוצה שיקבלנו אחר קבלת מעות מ"מ אחר שהוא אינו מאחרם בשביל כך למה יתחייב וקבלת מי שפרע אינה אלא לתועלת מי שאינו חוזר ולא לחובתו. וטענת הר"א ז"ל אינה דאע"ג דמעות יוצאות בע"כ כיון שהוא רוצה לתתם בלא קבלת מי שפרע מה בכך ותו שהרי אם היה רוצה היה מעכבם עד מי שפרע והוא אומר לו בוא וטול מעותיך:

חייב באחריותן ואע"פ שחזר וכו'. אחריות זה לפי דברי ההלכות הוא אפילו מאונסין גמורין דה"ל גביה כהלואה גמורה וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל לפי דעת התוס' אינו אלא כשומר שכר ואינו חייב אלא בגניבה ואבידה כיון דהן בעין וכ"נ מדברי הר"א ז"ל שכתב למעלה שהוא חייב בגניבה ואבידה:

עד שיקבל מי שפרע וכו'. י"מ דדוקא כי איתנהו בעין הנך זוזי ממש דיהיב לוקח פטור אבל אם הוציאם וייחד אחרים תחתיהם וקבל עליהם מי שפרע חזרו כהלואה וחייב עד שיבואו לרשות הלוקח, ויש מי שכתב דאפילו הוציאן כיון שקבלו עליו מי שפרע ונותנם לו אע"פ שלא קבלם לוקח פטור וזה דעת הרמב"ן ז"ל:

הלכה ד

מי שהיה לו חוב אצל חבירו וכו' וכל החוזר בו מקבל מי שפרע. בהשגות א"א לא ידעתי למה זה וכו'. ובאמת שדבריו נכונים שאין מלוה קונה מאותה סוגיא דהאיש מקדש וגרסינן בירושלמי רב חייא בשם ר"י קדושין מלוה לחומרין ובקרקעות לא קנה ובמטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע וכתבוהו בפסק הלכה הרמב"ן והרשב"א ז"ל. ומ"מ כבר כתבתי למעלה פ"ה דבהנאת מלוה קנה לדעתם ז"ל ודעת המחבר הוא שאינו סומך על אותה הסוגיא דהאיש מקדש מכח ההיא דאמרינן ויש דמים שהן כחליפין

כיצד החליף דמי שור וכו' כפר"ח ז"ל וההלכות כדאיתא לעיל פ"ה ואינו מחלק בין הנאת מלוה למלוה עצמה גם רבינו חננאל ז"ל לא חילקו וההלכות ג"כ ומשמע מההיא דמלוה קונה וסמך על אותה סוגיא הנאמרת במקומה ואולי זהו שלא הביאה הרב אלפסי ז"ל בהלכות סוגיין דהאיש מקדש ואע"פ שהרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו שסמך על מ"ש שאין אשה מתקדשת במלוה דהוא הדין לשאר הנקנין בכסף שאין נקנין בה אינו מספיק שהיה לו לפרש ומ"מ שיטת האחרונים ז"ל עיקר ומ"מ אם כתב לו את השטר קנה בשטר דהוי ליה כמתנה וכ"כ ז"ל:

הלכה ה

הלוקח מחבירו קרקע וכו' והניח משכון אינו חייב לקבל מי שפרע. זה מפורש בהלכות בהזהב (דף מ"ח ומ"ט) וראיה מפ"ק דקידושין (דף ח':) והסכימו כן הרבה מן האחרונים ז"ל:

הלכה ו

מכר לו בדברים בלבד וכו'. זו מימרא פ' איזהו נשך (בבא מציעא דף ע"ד) במציעא ובהלכות לשון המימרא סטומתא קניא ופירוש סטומתא רושם.

ומה שכתב פסקו הדמים. לפי שקודם הפסק ודאי אינו קונה כמו שנאמר פ"ד:

ואם מנהג המדינה הוא שיקנה וכו'. מפורש שם ובאתרא דנהיגי למיקני ממש קני ושמעינן מינה כי המנהג מבטל ההלכה וכל כיוצא בזה שבכל דבר שבממון על פי המנהג קונין ומקנין הילכך בכל דבר שנהגו התגרים לקנותו קונין עכ"ל של הרשב"א ז"ל:

הלכה ז

דבר ברור הוא וכו'. זה פשוט דלא עדיף משאר קניות:

הלכה ח

והנושא ונותן בדברים בלבד וכו' ה"ז ממחוסרי אמנה ואין רוח חכמים נוחה הימנו. מימרא דר"י ובריית בהזהב (דף מ"ט) ודלא כרב. ויש מפרשים דדוקא בחד תרעא כלומר שלא הוקר המכר ולא הוזל אבל בתרי תרעי שהוזל או שהוקר אין בדברים משום מחוסרי אמנה ואין בזה ראיה ברורה והעיקר דבכל גוונא יש בדברים משום מחוסרי אמנה וזה דעת הראב"ד והרשב"א ז"ל:

הלכה ט

וכן מי שאמר לחבירו וכו'. מבואר שם דין זה והחילוק בין מתנה מרובה למתנה מועטת וכל מכר כמתנה מועטת:

הלכה י
הנותן מעות לחבירו לקנות לו קרקע וכו' מה שעשה עשוי. בקדושין ריש פרק האומר לחבירו (דף נ"ט):

הלכה יא
היה יודע שזה המוכר וכו'. זה מבואר שם במעשה דרבה בר בר חנה דיהיב זוזי לרב כמו שיתבאר שם והוא בהלכות וכתב בחדושי הרמב"ן ז"ל במה שאמרו מה שעשה עשוי איקשי לי הא דתניא בתוספתא ואיתא נמי בירושלמי פרק איזהו נשך תני הנותן מעות לחבירו ליקח לו פירות למחצית שכר ואמר לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת ואם ידוע שלקח הדר זהו מוציא ממנו בעל כרחו לא דמיין אהדדי דהכא בזוזי דנפשיה הוא דזבן זה מצאתי בשם בעל מתיבתא ע"כ וכ"כ הרשב"א ז"ל שם בקדושין סברא זו דההיא משום דבמעות דחבריה זבן:

הלכה יב
הורו מקצת המורים וכו' ומקבלין ממנו כשאמר וכו'. דעת אלו הבעלי הוראה הוא מכח שמועה דהגוזל עצים (דף ק"ב) גבי הנותן מעות לשלוחו ליקח בהן חטים וכו' וכבר האריך הרשב"א ז"ל שם להוכיח כן מ"מ הפריזו על מדותיהם במה שאמרו שהוא נאמן בדבורו הקל דודאי דוקא כשיש עדים ששלח בהן יד לעצמו או שאמר לפניהם שחוזר בו משליחותו וקונה באותן מעות לעצמו הא סתמא אינו נאמן וכ"כ הרשב"א ז"ל וזה ודאי מוכרח דבסתמא אינו נאמן. ודעת המחבר כדעת בעל מתיבתא וקרוב לזה דעת ההלכות בענין העסק בהמקבל:

הלכה יג
שלשה שנתנו וכו'. זו מימרא בפרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ע"ד:):

הלכה יד
היו מעות של אחד וכו'. זה מבואר שם באותה מימרא עצמה ואיתא בהלכות במציעא:

פרק ח

הלכה א
המוכר שדה וכו' והיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים. ברייתא בפ' השוכר את האומנין במציעא (דף ע"ז ע"ח) ולשון הגמרא עייל ונפיק אזוזי, וכתב הרשב"א ר"ח כתב עייל ונפיק אזוזי דלא קנה בדגלי דעתיה דלא מזבן לאשתלומי דמי למחר וליומא אחרינא בלא נחיצותא אלא בנחיצותא וזה נכון ע"כ:

אפילו לא נשאר וכו'. מפורש בגמרא בעובדא דחמרא:
ואע"פ שכתב וכו'. זו היא פשטה של ברייתא בין שאמר לו לך חזק וקנה בין שהחזיק בפניו בסתם:

הלכה ב

חזר בו הלוקח יד מוכר וכו'. מפורש בברייתא רצה אמר לו הילך מעותיך רצה אומר לו הילך קרקע כנגד מעותיך מהיכן מגבהו מן הזבורית והרמב"ן ז"ל פירש בקדושין שהרי זה כגביית חוב אלא שהוא מן הזבורית שבה ושמין לו כשער של עכשיו לא לפי הפסק:
ואם חוזר בו וכו'. ג"ז באותה ברייתא מגבהו מן העידית ואמרי' עלה מן העידית שבה ואף זו פירש הרמב"ן ז"ל ששמין לו כשער של עכשיו:
אם לא היה וכו'. גם זה מפורש בגמרא ובהלכות שם בהשוכר:

הלכה ג

מכר שדהו מפני וכו'. גם זה מפורש בגמרא ובהלכות:

הלכה ד

וכן הדין וכו'. דין המטלטלים ג"כ שם (דף ע"ז) ובעל המאור פירש בשלא משך ולענין מי שפרע דאי בשמשך בכל גוונא קנה לדעתו כתבו הר"א והרמב"ן והרשב"א ז"ל דכי אמרינן במטלטלין שיכול לומר לוקח כשהמוכר חוזר בו תן לי מהם נגד מעותי וכן שהמוכר יכול לומר כשלוקח חוזר הילך נגד מעותיך דוקא במטלטלין הראויין ליחלק כגון פירות וכיוצא בהן אבל בעלי חיים כגון פרה וחמור וכל כיוצא בזה שאינו בשום צד ראוי לחלוקה כל היכא שמוכר יוצא ונכנס על מעותיו יכול כל אחד לחזור בו לגמרי וחוזרין המעות ללוקח ואינן שותפין במכר והראו פנים לזה ועיקר:

הלכה ה

לקח שוה מאה וכו'. מן הדומה שגרסתו אינו שוה לגרסתנו והוא גורס זבין שוה מאה במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי כמוכר שדהו וכו' תיקו, אבל גרסת ספרינו כך פשיטא בעי לזבוני במאה ולא משכח (לזבוני במאה) [וזבין במאתים] וקא עייל ונפיק אזוזי לא קני אלא בעי לזבוני במאה ולא אשכח ואי (הוה) טרח הוה משכח (במאה) ולא טרח וזבין במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי מאי וכו'. ופירש"י היה צריך למאה זוז ורצה למכור שדה במאה זוז ולא מצא לה לוקחין ומכר גדולה במאתים לא קנה, זהו פי' מאי דפשיטא להו ופירוש הבעיא כך ולא אשכח ולא מצא לה לוקחין מיד ואילו טרח טובא לאהדורי אחר לוקחין הוה משכח לוקחין שדה קטנה ולא טרח שהוקשה לו הטורח ומכר גדולה במאתים ועייל ונפיק אזוזי מאי כמוכר שדהו מפני רעתה דמי כיון דמשום

טרחא דאהדורי אחר לוקחין הוקל לו למכור את זו בלא דוחק מעות ש"מ לאו חביבה היא עליו עכ"ל:

הלכה ו

הקונה דבר מחבירו ונתן לו המעות וכו'. זה מבואר בסוגיא דהאיש מקדש (דף מ"ז) ושוין במכר שקנה דרב הונא מוקי לה בכה"ג דנמצא מנה חסר דינר וקנה ופשוט הוא שם ובודאי שאין לו דין נותן מקצת הדמים אלא כאילו נתן כלם ומחזיר השאר זה דעת המחבר ופט"ו יתבאר יותר:

הלכה ז

האומר לחבירו כשאמכור שדה זו וכו'. עובדא פרק השוכר את הפועל בע"ז (דף ע"ב) ואיתא בהלכות פ' בית כור (בבא בתרא דף ק"ד) ודוקא כשאמר במאה זוז אבל התם כגון כשאמר לו כשאמכרנה יהיה מכורה לך שלא פסק הדמים הרי מכורה לאחרון דכל שלא פסק לא סמכא דעתיה והכי איתא התם בגמרא ובהלכות.

ומ"ש אמכרנו לך עכשיו וקנו מידו. הוא פירוש הגאון רבינו האי וכן בהלכות בבית כור וקיימא לן דכל הני שמעתתא כלהו בדאמר ליה מעכשיו וקנו מידו ע"כ. והרב רבינו שלמה בן אדרת ז"ל כתב בשם רב האי והקרקע עומד ביד הלוקח וכן כתוב בעיטור בשם רבוואתא:

מכרה ביתר על מנה קנה האחרון וכו'. מפורש בגמרא האי זוזי אנסוה, ופירש המחבר שהרי זה כמי שנאנס ומכר דלא קנה קמא דאונסא לא מסיק איניש אדעתיה עד דמקבל עליה בפירוש כל אונסא דאתיליד וזה דעת הרמב"ן ז"ל והוציא הרב מתוך פירוש זה שאם אמר לו בפירוש אם אני מוכרה לעולם אפילו בכמה לדידך מזביננא לך במאה קנה דהוה ליה כמאן דמקבל עליה כל אונסא דמתיליד גם הרשב"א ז"ל כתב כן בשמו:

הלכה ח

אמר כשאמכרנה וכו' ב"ד של שלשה. לשון הגמרא בדשיימי בי תלתא אפי' תרי מגו תלתא ופירש המחבר בי תלתא ב"ד של ג' וכיון דאמר בי תלתא דין שומא זו כדין אחר שהולכין אחר הרוב:

אמר לו כמו שיאמרו ג'. פי' ולא הזכיר ב"ד ה"ז לא ירד לדעת הרוב אלא לדעת כולם, ויש מפרשים שהחילוק הוא בין בדשיימי לכדאמרי דשיימי משמע דין שומא שהוא אחר הרוב כדאמרי עד שיאמרו כולם:

וכן אם א"ל כשישומו אותה ב"ד וכו'. שם בדשיימי בי ארבעה, והטעם לדעת המחבר שכיון שירד לדעת יותר מב"ד אדעתא דכולהו אמר אע"פ שהזכיר ב"ד:

שמו אותו ג' או ד' ואמר המוכר וכו'. מפורש שם בהשוכר פסק הלכה בגמרא ואיתא בהלכות פרק בית כור:

פרק ט

הלכה א

המוכר להקדש ואמר לו הגזבר בכמה אתה נותן לי חפץ זה וכו'. מפורש במשנה בערכין (דף כ"ז) פ' המקדיש שדהו שהאומר בשדה של הקדש הרי הוא שלי בעשר וחזר בו אע"פ שלא נתן מעות ולא החזיק היו מוכרים אותה בשוויה ונפרעין משל האומר בה עשר את המותר. והוא הדין לאומר בחפץ שלו בכך וכך לגזבר של הקדש שאינו יכול לחזור בו ומפורש מזה פ' יש נוחלין (בבא בתרא דף קל"ג:) בעובדא דיוסף בן יועזר גבי ההיא מרגניתא אמטייה לגזבר ולא תשיימה את דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כלומר ותו לא מצית למשקל מינה טפי וכן פירשו ז"ל:

הלכה ב

הגזבר שקנה להקדש ידו על העליונה וכו'. זה נתבאר פ"ק דקדושין (דף כ"ח כ"ט) כמו שיתבאר:

כיצד נתן דמים של הקדש אע"פ שלא משך הפירות אם הוקרו הפירות קנה כדין תורה. לשון הברייתא שם (דף כ"ח:) גזבר שנתן מעות במטלטלין אפילו בהמה בסוף העולם קנה ע"כ. וכבר שאלו בתוספות (בד"ה משכנו) והרמב"ן ז"ל למה לי מעות בלא מעות קנה כיון שהודה המוכר שיתנה בכך כבר ביארנו שאינו יכול לחזור בו. והרמב"ן ז"ל [חילק] דכי אמרינן אינו יכול לחזור בו באמירה לבד דוקא כשלא נשתנה השער וכופין אותו מדבריהם שלא יהא חוזר בדבורו לגבי הקדש הא אם נשתנה השער אינו קונה אלא בכסף דבר תורה ע"כ. ולדברי המחבר שלא חילק יש לתרץ דאמירה לבד הוא מדבריהם שאין זה כנדר גמור וכשקבל הכסף הוא דין תורה כמבואר ריש פ"ג דדין תורה מעות קונות ואם הוזלו הפירות חוזר שהרי לא משך וזה אינו מבואר בגמרא אבל המחבר עשאה כדין היתומים שיתבאר למטה בנתנו הדמים ולא משכו הפירות והוזלו. ובהשגות א"א א"כ אם רצה חוזר וכו'. ובתוס' והרשב"א ז"ל תמהו מזה שכבר נזכר בגמרא ונתבאר פ"ז מהלכות ערכין שהקונה חפץ מן ההקדש במנה ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתים מה שקנה קנוי ואינו מוסיף בדמים. והטעם אע"פ שהדיוט יכול לחזור מ"מ צריך הוא לקבל מי שפרע ולפיכך בהקדש אינו חוזר שאינו ראוי לקבל מי שפרע כל זה נתבאר בגמרא וא"כ ההקדש שנתן מעות על נכסי הדיוט וכשהוזלו למה חוזר שהרי יש בכיוצא

בזה מי שפרע אצל הדיוט ומה בין זו לאותה שהבאתי ולא מצאתי בזה טעם מספיק אע"פ שיש לחלק בין אבידת הקדש כשהוא נותן יותר ממה שהוא שוה קודם משיכה שהוא מאבד ממון ממש ובין כשהוקר ממה שהיה שוה קודם משיכה שאינו הפסד ממש בעין אלא העברת הריוח, וכל זה אינו שוה:

וכן אם מכר חפץ של הקדש וכו'. זה מפורש בקדושין פ"ק בברייתא:

ואם הוקר החפץ וכו'. גם זה באותה ברייתא שם (דף כ"ט):

ואין הגזבר חייב לקבל מי שפרע וכו'. פשוט הוא שאם היה הגזבר מקבל מי שפרע לא היה בו חזרה כמו שנתבאר במה שכתבתי למעלה ועוד שמשיכה לעולם אינה מחייבת מי שפרע אפילו בהדיוט אלא קונה לגמרי וכיון שהוקר משיכה לגבי הקדש אינה כלום שנאמר ונתן הכסף:

הלכה ג

נכסי יתומים קטנים הרי הן כהקדש וכו'. מימרא פ' הנזקין (גיטין דף נ"ב) ובהלכות:

כיצד יתומים שמכרו פירות וכו' הוקרו הפירות חוזרין. זה מבואר שם:

הוזלו הפירות לא יהא וכו'. ג"ז שם:

הלכה ד

ואם לקחו הדמים וכו'. שם יהבו להו זוזי ליתמי אפירי וכו':

אבל אם הוזלו וכו'. מסקנא דרב אשי שם:

הלכה ה

וכן יתומים וכו'. שם אמשיכו להו פירי ליתמי וכו':

ואם הוזלו הפירות וכו' ואינן חוזרין. מסקנא דרב שישא שם:

הלכה ו

נתנו הדמים ולא משכו והוזלו לא יהא וכו'. שם וזו ראיה לדין הנזכר למעלה בהקדש כיוצא בזה לפי שלשון הגמרא בתחלת סוגיא זו היא יתומים הרי הן כהקדש ובדין זה אמר יהיב זוזי דיתמי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מן ההקדש הרי שהזכירו בביאור הקדש. ומ"מ אין זה כלום שא"כ יקשה מה שאמרו שם יהבו להו זוזי ליתמי אפירי אייקור לא יהא כח הדיוט חמור מן ההקדש וכבר נתבאר למעלה שכיוצא בזה בהקדש אינו חוזר אלא ודאי מה שהזכירו כאן הקדש הוא על צד השאלה ולא בדוקא אלא מפני שהקדימו יתומים הרי הן כהקדש אחזו לשון זה ובמקומות אחרים ג"כ מוזכר לשון זה:

הוקרו אם רצו לחזור בהם המוכרין. גם זה מסקנא דרב שישא שם:

הלכה ז

בארבעה פרקים וכו'. דין זה משנה בחולין (דף פ"ג) באותו ואת בנו ומסקנא דגמרא הכי בשם ר"י ואיתא בהלכות שם:

כיצד היה וכו'. שם משנה וגמרא:

פרק י

הלכה א

מי שאנסוהו עד שמכר אפילו תלוהו וכו'. זה מוסכם בפסק הלכה פרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף מ"ז:) גבי תליוה וזבין הלכתא בכולהו הוו זביניה זביני וטעמא אמרינן התם אגב אונסא דזוזי גמר ומקני:

אע"פ שלא לקח הדמים בפני עדים. בהשגות א"א טעה בזה בדברי הרב ז"ל וכו'. נראה שהר"א ז"ל סובר שדברי המחבר הם אפילו כשהמוכר אומר לא קבלתיו נאמן הלה כיון ששטרו בידו לומר נתתי. ואיני יודע היאך פשוט זה אצל הרב בשאר מכירות הנעשות שלא מחמת אונס שיהיה הלוקח נאמן תיכף לומר נתתי אפילו המוכר מכחישו שיעמיד דברי המחבר כאן בשנעשית באונס בשהמוכר כופר בקבלת המעות שהרי בעל העיטור בשם רבינו אפרים כתב דכל דתוך ג' על הלוקח להביא ראיה בכל גוונא. מ"מ נ"ל כדעת המחבר שהוא מדמה מכירה זו לשאר מכירות דעלמא ולא בעיא טפי מזו. ונראה שהוא מפרש ארצי ולא ארצי בעדים ושלא בעדים ואסיקנא דאפילו לא ארצי בעדים קנה והוא שמודה לו ולא אמרינן אגב אונסא קא מודי כל זמן שלא מסר מודעא כמו שיתבאר בפ' זה וזה עיקר. ואפשר שדעת הר"א ז"ל דבעינן שיראו העדים מנין המעות דאי לא מצי אמר אגב אונסא הודיתי וצ"ע. ומ"ש הר"א ז"ל טעה בזה בדברי הרב ז"ל הכוונה במה שכתב הרב אלפסי ז"ל בפרק הנזקין:

לפיכך אם מסר מודעא וכו'. זה מפורש שם פ' חזקת בגמרא ובהלכות דכל היכא דאיכא תרתי ידיעת האונס לעדים ומסירת מודעא אפילו במכר לא קנה:

הלכה ב

וכל מודעה שאין כתוב בה וכו'. מימרא דנהרדעי שם (דף מ') ובהלכות. וי"מ שאם באה מודעא לפנינו ואין כתוב בה ידענו שפלוני אנוס היה אע"פ שאינה מודעא לבטל המכר על פיה מ"מ אם יברר עתה המוכר שהיה אנוס באותה שעה מודעא זו מבטלת המכר וגם יש רשות לעדים לכתבה ויכתבו שהוא אנוס לפי דבריו ולכשיתברר זה אחר כן יתבטל המכר וזה דעת הרשב"א ז"ל:

הלכה ג

בד"א במוכר או בעושה פשרה אבל במתנה וכו'. דין המכר ודין המתנה מפורשים שם ודימה הרב פשרה למכר ומחילה למתנה ועיקר:

הלכה ד

אחד האונס חבירו וכו' ומעשה באחד וכו'. מ"ש בתחילה נלמד מאותו מעשה שהביא דכל שמפחידו בדבר שאפשר לו לעשות הוי אונס וכ"כ הרשב"א ז"ל בשם רבינו חננאל ז"ל דמהכא שמעינן הכי וכן עיקר והמעשה הזה הוא בגמ' (דף מ':) ובהלכות:

לפיכך אם תבעו המשכיר וכו'. זה פשוט ונתכוון רבינו לומר שהמעשה הנזכר בגמרא כך היה שהעדים לא שמעו ההפחדה אלא שראו הכפירה ואח"כ מסר מודעא ומכר והכונה לו בזה שאם שמעו הפחדה לא היה כאן אונס שהרי לא היה אפשר לו למלוה לכפור שכבר שמעו עדים אלו שהודה שהוא ממושכן בידו כך שמעתי בכוונת רבינו ונכון הוא. וכבר כתבתי שאע"פ שעדי המודעא אינן יודעין האונס כיון שהוא מבררו אחר מכן המכר בטל כמו שנתבאר למעלה:

הלכה ה

בד"א באונס שהוא חמסן וכו'. הלוקח באונס נקרא חמסן כל זמן שלא נתרצה המוכר אע"פ שנותן דמים כדאיתא בב"ק סוף הכונס (דף ס"ג):

אבל הגוזל וכו'. כבר כתבתי בזה פ"ט מהלכות גזילה:

הלכה ו

עדי המודעה יש להם וכו'. שם חזקת הבתים (דף מ"ח:) עובדא דטבי דחתם רבה בר בר חנה אמודעא ואאשקלתא פירוש מכירה:

ואפילו אמר להם וכו'. זה פשוט ומתבאר שם:

הלכה ז

וכן אם הודה וכו'. עשה הרב ז"ל כל היכא דמסר מודעא וידעינן באונסיה כדין הגזלן דאמרינן דאפילו הודה אינו חייב לחזור לו כלום כמו שנזכר פ"ט מהל' גזילה:

אבל אם מנה הדמים בפניהם חייב להחזיר. זה פשוט ובודאי שאין המכר נגמר בכך וזה מוסכם:

הלכה ח

העידו עליו עדי המכר שבטל וכו'. זה פשוט והוא מבואר בערכין ס"פ האומר משקלי עלי (ערכין דף כ"א:) דכי בטיל לה מודעא אבטולא לה אפילו בגט וכ"ש במכר וכן כתבו כל המפרשים ז"ל:

ואם אמר לעדי המודעה היו יודעים וכו'. זו סברא נכונה וכן הסכימו המפרשים ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל ואותן שכותבין בבטול כל מודעי ומודעי דמודעי עד סוף כל מודעי אינו כלום. ומ"מ כתב ומסתברא לי דתקנת הבטול דפוסל עדי המודעא ויאמר והריני פוסל כל עדים שיאמרו שמסרתי מודעא על מכר זה שהרי שם אותם לגבי נפשיה כעדים פסולין וכענין שאמרו בנאמנות עכ"ל וכן כתבו אחרים: עוד כתבו ותליוהו ויהיב אם הכירו באונסו מתנתו בטלה אע"פ שלא מסר מודעא דתליוה [וזבין] אמרו דאגב אונסי דזוזי גמר ומקני אבל תליוה ויהיב לא ומיהו אם קבל האחריות שלא מתוך האונס מתנתו מתנה וכדשמואל דאמר סקריקון עד שיכתוב את האחריות עכ"ל ולא נתבאר זה בדברי רבינו:

פרק יא

הלכה א

המקנה בין קרקע בין מטלטלין וכו'. זה פשוט בכמה מקומות.

ומ"ש דוקא אפשר לקיימן. מפורש פרק השוכר את הפועלים (בבא מציעא דף צ"ד) במשנה ובגמרא:

הלכה ב

בד"א בשקנה בדרך מן הדרכים שקונין בהם וכו' אע"פ שנתקיים התנאי לא קנה. דע שזה שכתב המחבר שאין דין אסמכתא במה שמוחזק מעתה ביד הקונה הוא כדעת קצת המפרשים שהסכימו בכך. והרבה חולקים בזה ועיקר ראייתם מאותה דאיזהו נשך (דף ס"ו) הלוהו על שדהו ואמר לו אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי הרי היא שלו ואוקימנא לה בגמרא אליבא דמ"ד אסמכתא לא קניא דדוקא בדאמר ליה מעכשיו הא לאו הכי לא קני. והלוהו על שדהו דהעמידו בשעת הלואתו ולוקח אוכל פירות משמע כך כתב הרשב"א ז"ל בהזהב. ואין זו ראיה גמורה דמאן לימא לן דהכי הוא. ועוד דאפילו תמצא לומר דהכי הוא נ"ל שאין מכאן ראיה דע"כ לא אמרינן דאין דין אסמכתא במה שביד הקונה אלא בשהחזיקו המקנה על דעת לקנות הדבר אם יתקיים התנאי שזה קניין חזק ואין זה דין אסמכתא אבל בהלוהו על שדהו בעל השדה לא החזיקו בדבר אם לא יתקיים מה שאמר שהרי הוא מוחזק כבר מחמת מעותיו שהלוהו ונמצא שלא נוסף בו דבר מחמת מה שהוא נודר לו. והרמב"ן ז"ל כתב פ' הזהב בדחיית ראיה זו לאו מילתא היא דהתם מוכר אוכל פירות. אבל מ"מ הוא ז"ל הורה הדין מכח התוספתא כדברי האומרים דאפילו במה שבידו שייך דין אסמכתא אלא שבמלוה על המשכון מטלטלין ואמר לו אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני הרי הוא שלך כתב שהרי

הוא שלו. וכן הוא מפורש בתוספתא מ"מ מחלוקת המפרשים ז"ל תלוי בדין הערבון שיתבאר למטה:

הלכה ג

כיצד המוכר בית לחבירו וכו' ה"ז קנה. נראה סיוע לזה ממה שאמרו למטה דבמעכשיו קנה אפילו שאינו מוחזק בבית או בשדה אלא שקנו מידו במעכשיו ואם כן כשהוא מחזיקו מעתה למה לא יועיל יותר משאמר לו מעכשיו והלא חזקה זו מעכשיו הוא מחזיק בו:

אבל אם התנה ואמר לו אם תלך וכו' לא קנה. בזה חילק הרמב"ן ז"ל ואומר בהלכות נדרים דכל היכא דתנאה לא הוי במלתא דעביד לה מקנה לאו אסמכתא היא דכיון שתלה תנאו בדעת הקונה ולא ידע אי עביד לה או לא לאו אסמכתא היא דגמר ומקנה, ודעת המחבר כדעת רבו אבן מיג"ש ז"ל פרק מי שמת:

הלכה ד

לפיכך הנותן ערבון וכו'. ברייתא פרק הזהב (בבא מציעא דף מ"ח:) זה לשונה הנותן ערבון לחבירו וא"ל אם אני חוזר בי (הרי) ערבוני מחול לך והלה אומר לו אם אני חוזר בי אכפול ערבונך נתקיימו התנאים דברי ר' יוסי ר' יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא ר' יהודה אמר דיו שיקנה כנגד ערבונו ע"כ שם (דף ע"ו:) ובהשוכר את האומנין איתא ובהלכות. והוא ז"ל מפרש דע"כ לא נחלק ר' יהודה אלא באומר אכפול לך ערבונך אבל במחול לך ד"ה קנה. ולשון דיו שיקנה ערבונו מסייע לזה דמשמע דלא פליג ר"י אלא כשהמוכר חוזר בו בדוקא. ובהשגות א"א אין הכל מודים בזה כו'. והר"א ז"ל מפרשה כדברי יתר המפרשים דאפילו במחול לך פליגי, ומ"ש הר"א אבל אם יאמר לו המוכר הוא כשאמר כן בשעת נתינה:

הלכה ה

וכן מי שפרע מקצת חובו וכו'. זו משנה פרק גט פשוט (בבא בתרא דף קס"ח) וקי"ל כר"י דאמר הכין ודלא כרבי יוסי כדאיפסיקא הלכתא בגמרא והטעם לפי שהוא תלה הדבר בחזרת השטר ואינה ביד המלוה אלא ביד השליש. ואפשר לדעת המחבר שאם השטר ביד המלוה ואמר לו אם לא פרעתיך הנשאר מכאן ועד יום פלוני גבה כולו ומה שנתתי מחול לך ה"ז גובה כיון שהשטר והמעות בידו וזהו ששנאוה במשליש דוקא:

הלכה ו

וכן כל התנאין וכו'. זה מאמר כולל ונלמד מהסוגיא דאיזהו נשך (דף ס"ז:) ממימרא דרבא דאמר כל דאי לא קני:

הלכה ז

כל האומר קנה מעכשיו וכו'. זה מבואר שם באותה שהבאתי למעלה בדאמר ליה מעכשיו:

הלכה ח

מי שמכר חצירו וכו' כדי לילך למקום פלוני או מפני המטר וכו'. דין ההליכה מפורש פ' האיש מקדש (קידושין מ"ט:) בעובדא דההוא גברא [דזבין לנכסיה] , ודבר המטר בכתובות פרק אלמנה ניזונת (כתובות דף צ"ז) בההוא בצורתא:

לפיכך אם ירד וכו'. **או נמנע הדרך**. זהו דאתייליד אונסא באורחא דפ' האיש מקדש:

או שלא נסתייע לו לעלות. זה נלמד שם מההוא דקדושין (דף נ') ולא איתדר ודוקא כשהמונעים אינם מחמת רצונו אבל לא היה שם מונע אלא שהוא אינו רוצה לעשות קנה הלה שאין זה כדין תנאי גמור כמי שאמר שדי מכורה לך אם אעלה לארץ ישראל או אלך למקום פלוני שאם אינו רוצה לעלות או לילך שהמכר בטל דהכא דוקא בשיש מונע ולזה נתכוון המחבר:

הלכה ט

אבל המוכר סתם וכו' אע"פ שמראין הדברים. שם פ' האיש מקדש (קידושין דף מ"ט) ומבואר בהלכות פ' אלמנה ניזונת בכתובות (דף צ"ז) וביארו המפרשים ז"ל שאע"פ שקודם מכירה אמר שהוא רוצה למכור על דעת לעשות כך וכך כיון דבשעת מכירה לא אמר אינו חוזר וזה דעת המחבר ז"ל שכתב למעלה בשעת מכירה וכתב הרשב"א ז"ל דכל היכא דאין המכר קיים אין לוקח אוכל פירות עד שיגמר המכר שלא יוכל לחזור בו מוכר והוה ליה כאותה שנתבארה למטה מכר לו קרקע והתנה המוכר וכו' ואף כאן סתמו כפירושו אלא שכאן משלשין את הפירות כיון שיש זמן ידוע לדבריו:

הלכה י

מי שהקנה לחבירו והתנה וכו'. זה פשוט דכל תנאי שבממון תנאו קיים ונלמד מהסוגיא שאמרו פ' המגרש (גיטין דף פ"ד) ה"ז גיטיך ע"מ שתנשאי לפלוני הרי זו לא תנשא לו ואמרינן מ"ט גזירה שמא יאמרו נשיהן נותנין במתנה (זה לזה) וגבי דיני ממונות ליכא למיחש להך גזרה וכיוצא בזה בהשותפין בנדרים (דף מ"ח). וכמה מקומות כיוצא בזה:

וכן המוכר או הלוקח וכו'. ג"ז פשוט ומבואר פ' איזהו נשך כמה שיתבאר למטה:

הלכה יא

מכר קרקע לחבירו והתנה וכו'. מימרא פ' אי זהו נשך (דף ס"ה:) ובהלכות והטעם שפירות של מוכר לפי שאנו חוששין שמא המוכר יביא המעות ונמצא שאכל לוקח שכר מעותיו לפיכך פירות של מוכר:

מכר לו סתם ואמר לו הלוקח מדעתו וכו'. גם זה באותה ברייתא שם וזה לשונה שם (דף ס"ה:) כפי מה שבאה בהלכות מכר לו בית מכר לו שדה וא"ל לכשיהיו לי מעות תחזירם לי אסור לכשיהיו לך אחזירם לך מותר (ובגמרא) מ"ש רישא ומאי שנא סיפא אמר רבא [רישא דלא א"ל מדעתיה] סיפא דא"ל מדעתיה ודברי המחברים בה מבוארים:

הלכה יב

מעשה באשה ששלחה ראובן לקנות לה חצר משמעון וכו'. מבואר שם (דף ס"ז) מעשה זו ובהלכות:

הלכה יג

אסמכתא שקנו מידו עליה בב"ד חשוב וכו'. דין זה פשוט הוא ומבואר בגמרא בפ' ד' נדרים (נדרים דף כ"ז:) ומ"מ קצת מן המפרשים תמהו ואמרו למה לנו ב"ד חשוב תיפוק לי דכל קניין הוא במעכשיו וכדמוכח פ' השותפין בנדרים (דף מ"ח:) ואי לא אינו קונה דה"ל כאומר משוך פרה זו דלא קנה אלא לאחר ל' יום שנתבאר פ"ב שאינו קונה וא"כ אחר שכל קניין הוא במעכשיו כבר נתבאר למעלה שאין דין אסמכתא במעכשיו וא"כ למה לי ב"ד חשוב. והעולה להם הוא שלא הצריכו ב"ד חשוב אלא במתפיס זכויותיו וכגון זה אינו מקנה אותן מדעתו אלא שהם קובעים לו זמן וכדי לכפותו דלא לשתמיט קונין מידו ובעינן ב"ד חשוב דהוי כעין הפקעת ממון וזהו שב"ד מכניסין עצמן בזה ולא יעשו כן בשאר עניינים. ומ"מ אפילו לא תהיה הקושיא קושיא ונאמר דקניין הוי בלא מעכשיו וכ"נ בדעת המחבר כמו שיתבאר מדבריו דדין אסמכתא שייך אפילו בקניין עם כל זה ודאי כך מוסכם מן הגאון וכן בהלכות שאין הדין אלא במתפיס זכיותיו בלחוד וזה לשונו בהלכות שם וקאמר גאון דהאי פיסקא ליתיה אלא במתפיס זכוותיה בלחוד ומסתברא כוותיה ע"כ שם פרק גט פשוט. וזה דעת הרשב"א ז"ל דבשאר דברים שאין מטכסיסי הדין אין ב"ד חשוב מעלה ומוריד בהן. וב"ד חשוב פירש הרשב"א ז"ל אע"פ שאין סמוך אלא חשוב להפקיע ממון כגון מומחה לרבים:

הלכה טו

המחייב עצמו בממון לאחר וכו'. בכתובות [פרק הנושא] (דף ק"א:) כמו שיתבאר:

כיצד האומר לעדים הוו עלי עדים וכו'. גרסינן בהנושא בכתובות אתמר האומר לחבירו חייב אני לך מנה ר' יוחנן אמר חייב ור"ל אמר פטור והקשו ה"ד אי דאמר ליה אתם עדי מאי טעמא דר"ל דקא פטר ואי דלא אמר להו אתם עדי מאי טעמא דר' יוחנן דקא מחייב ותירץ (לא) לעולם דלא אמר להו אתם עדי והכא במאי עסקינן (כגון) שאמר ליה חייב אני לך מנה בשטר ר"י אמר חייב אלימא מלתא דשטרא וכמאן דאמר להו אתם עדי דמי ור"ל אמר פטור לא אלימא מילתא דשטרא זה לשון הגמ'. וזה פירוש המחבר לפי הנראה האומר חייב אני לך וכו' פירוש שבא להתחייב בלא הלואה דאי בהלוואה ויהיה מחלוקתן בכופר אחר שהודה לו החוב היה לו לומר ואח"כ כפר שזהו עיקר המחלוקת אלא פשוט הוא שבבא להתחייב בלא הלואה הוא. והקשו אי דאמר להו אתם עדי מאי טעמא דר"ל פירוש פשיטא להו לבעלי הגמרא דכי היכי דאתם עדים מהני בהודאה ה"נ מהני בבא להתחייב. עוד הקשו אי דלא אמר להו אתם עדי מאי טעמא דר' יוחנן דמחייב דזה לאו כלום כיון דלא אמר אתם עדי ובהודאה נמי יכול לומר משטה הייתי בך ותירצו הב"ע כגון דאמר אני חייב לך בשטר בבא להתחייב הוא כדאמרן ואומר בפני עדים הריני חייב לזה בשטר מנה וכיון שהזכיר מלת שטר הרי זה כמי שבא להתחייב ואמר אתם עדי וזה לדעת ר' יוחנן. וממילא דאם כתב לו בשטר הריני חייב לך מנה ואע"פ שאין שם עדים בשטר ה"ז קנה וכל שכן הוא וזהו שכתב המחבר או שכתב לו שטר וכו' ומ"מ אין זה אלא במסרו לו בעדים וכמ"ד עדי מסירה קונים. א"נ כגון שהיה השטר בכתב ידי המתחייב ונתנו בינו לבינו ולגבות מנכסים בני חורין כמו שיתבאר בהלכות מלוה ולוה. אבל אם היה כתב ידי אחר ונתנו בינו לבינו ודאי לאו כלום הוא דלא עדיף זה המתחייב מלוה ממש. זו שיטת המחבר. אבל הרמב"ן והרשב"א ז"ל חלקו עליו ופירשו דרישא לאו במי שבא להתחייב בלא כלום היא. והכי פירושו קס"ד מעיקרא דפליגי במי שמודה שהוא חייב מחמת הלואה או מחמת טענה אחרת. וזהו שהקשה להדיא דאי אמר להו אתם עדי מ"ט דר"ל דפטר והלא נתברר פ' זה בורר שאינו יכול לחזור ולכפור. ואי דלא אמר להו מאי טעמא דר' יוחנן שהרי יכול לומר משטה אני בך כדאיתא התם. אבל במחייב עצמו בלא כלום לא היו מקשים מ"ט דר"ל ואדרבה היו תמהים על ר' יוחנן היאך מתחייב זה בדברים אפילו באתם עדי בלא קניין ובלא שטר בשום צד והביאו ז"ל ראיות לדין זה שאין אדם מתחייב בדברים אפילו באתם עדי בלא קניין ובלא שטר. ותירצו כגון דאמר חייב אני לך בשטר פירוש שאם כתב לו שטר ולאו במודה שהוא חייב מחמת הלואה כדס"ד עד השתא אלא שהוא מתחייב בלא כלום וכותב לו שטר חיוב על מנה ושטר זה כשאר שטרי חוב ופירשו כמאן דא"ל אתם עדי דמי כמאן דהודה

שהוא חייב לו כבר ואמר אתם עדי כן הוא דינו של זה המתחייב בלא כלום בשטר. זו היא שיטתם ושיטת קצת מפרשים ז"ל ולפי שיטה זו אין שום צד שיהיה חייב אלא בשכתב לו שטר ונמצא שהן חלוקין על המחבר בב' חלקים מג' שכתב. ובאמת שאין לשון הגמרא נאות לפירושם ז"ל וכן כתב הרשב"א ז"ל עצמו. ודעת ההלכות נראה כדעת המחבר אע"פ שהרמב"ן ז"ל דחק לפרשה כפי שיטתו:

הלכה טז

חייב עצמו בדבר שאינו קצוב וכו' וכן הורו רבותי. בהשגות א"א רבותיו הורו ולא ידעתי מאין הורו שהרי בגמרא (דף ק"ב) הקשו מאותה משנה לר"ל וסייעו לר' יוחנן והיו סבורין שאינם כשטרי פסיקאתא וריש לקיש הוא שמעמיד אותה בכך וכשתעיין יפה הכל דרך אחד ע"כ. ובאמת דהכי סוגיא דגמרא דמתניתין דהנושא אקשינן לריש לקיש דאמר פטור ומכל מקום אין זו ראיה שלא היה מקשה גם כן לר' יוחנן אחר שהוא דבר שאינו קצוב ולימא ריש לקיש ולטעמיך דבר שאינו קצוב היא אלא מאי אית לך למימר בשטרי פסיקאתא שהרי בכמה מקומות יכול להקשות ולטעמיך ואינו מקשה אבל לדין המחבר ורבותיו איני יודע ראיה, ודעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל בתשובותיהם כדברי הר"א:

הלכה יח

כשהיו חכמי ספרד וכו' קונין מזה וכו'. מכאן אתה למד שדעת המחבר ודעת החכמים ההם דאפילו בקניין יש דין אסמכתא ולפיכך היה התנאי במחול לך וכמו שנתבאר בראש הפרק שאין אסמכתא במחול לך ודרך ישרה היתה לדעת רוב השיטות:

פרק יב

הלכה א

אסור למוכר או לקונה להונות את וכו'. זו ברייתא פרק הזהב (בבא מציעא דף נ"א) (ובתורת כהנים פרשת בהר פ"ד) באונאת ממון הכתוב מדבר ובהלכות:

ואע"פ שהוא עובר בל"ת וכו'. זה נתבאר במכות פ' אלו הן הלוקין (מכות דף ט"ז) דכל דמשלם אינו לוקה וה"ז כגזל ואבדה וכגנבה:

הלכה ב

כמה תהיה אונאה ויהיה חייב וכו'. כתב המחבר ד' צדדין שנים מהם מוסכמים בגמרא והם שוה שש בחמש ושוה שש בשבע אבל שוה חמש בשש או שבע בשש מחלוקת שמואל ורב כהנא שם בהזהב (דף נ' נ"א) ופסק כשמואל דתניא כוותיה וכן כתב בהלכות:

הלכה ג

היתה האונאה פחות מזה בכל שהוא כגון שוה ששים דינר בנ' ופרוטה. זה נמצא בספרי הרב ז"ל ואני תמה בזה אחר שהוא פסק דשוה ז' בו' היא אונאה ובודאי שכן הוא היאך פסק דשוה ס' בנ' ופרוטה הויא מחילה והלא נתאנה יותר מוכר בזה משאם מכר שוה ז' בו' שהרי כשתעשה ז' חלקים מס' יהיה החלק ח' וחצי ועוד וחמשים ופרוטה אינם ו' חלקים מס' ואנו בפירוש שנינו בגמרא ובהלכות דאליבא דשמואל כי אמרינן מחילה דוקא היכא דליכא שתות לא שתות מקח ולא שתות מעות היכי דמי כגון דזבין שוה תמניא בז' או שוה ז' בתמניא זה לשון הגמרא והתם נמי אמרינן וביטול מקח היכי דמי כגון דזבין שוה ה' בד' או שוה ד' בה' וכל היכא דאיכא שתות מצד אחד אונאה היא פירוש מצד אחד או מן שווי המקח או מן המעות. והעולה מזה הוא דכל היכא שהאונאה היא משוה שש בחמש עד שוה ז' בו' הויא אונאה למוכר וכן היכא שהיא משוה ה' בו' עד שוה ו' בז' הויא אונאה ללוקח פחות מכל הצדדין הויא מחילה יותר על כל הצדדין בטל מקח וזה נ"ל מוכרח משם. ואולי דעת המחבר שכיון שבשוה ששים בחמשים ופרוטה החשבון גדור לששה חלקים ר"ל שעשרה שהוא חשבון גדור כלומר שאין בו שבר הוא חלק ו' מששים אף על פי שנתאנה יותר מאונאת שוה שבע בשש אין אנו הולכין אלא אחר חשבון השתות והרי זה פחות משתות והויא מחילה ועל דרך האמת שאין זה כדאי והדבר צריך עיון והעיקר שראוי להיות לשונו שוה ע' בס' ופרוטה ומה שנמצא בספריו טעות סופר:

הלכה ד

היתה האונאה יתירה על שתות וכו'. זה פשוט שם דכיון שהאונאה היא יתר מו' בה' או ה' בו' בטל מקח. ומכל מקום הרמב"ן והרשב"א ז"ל הסכימו שאם היתה האונאה בכדי שאין הדעת נוטה שהיא מחילה דה"ל כאומר חפץ זה אני יודע שאינו שוה אלא מנה הרי לך בו מאתים שנתבאר פרק י"ג שאין בו אונאה ועיקר דבר זה בפ' המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ"ג פ"ד) ויתבאר פרק כ"ד:

אבל המאנה אותו אינו יכול וכו'. זה מפורש שם (דף נ"א) במשנה מי שהוטל עליו ידו על העליונה וכן הוא בגמרא אלא שמשנה זו דלא כהלכתא דאתיא דלא כר' נתן דגמרא דאמר שתות קנה ומחזיר אונאה ורבא פסק כרבי נתן ומשנתנו בשתות הוא. ואפשר שדעת המחבר כדעת קצת הראשונים שאמרו שאין המאנה יכול לחזור בו אלא כשהמתאנה תובע האונאה וזהו בבטול מקח. וכשכתב אם רצה זה וקבל הוא בשאינו תובע האונאה אבל אם הוא רוצה להיות המקח קיים ושיחזרו לו האונאה לאו כל כמיניה:

אין המאנה חייב להחזיר וכו'. פסק כרב כהנא דאמר אין אונאה לפרוטות וכן בהלכות. ופירוש המימרא לדעתו שאין אונאה בשוה פרוטה אלא כשהיא יתר על פרוטה וסתם משנה כרב כהנא דלא תני האונאה פרוטה אף כל גב דברייתא דוכי תמכרו כלוי דפליג דקיימא לן כסתם משנה. ופירושים אחרים יש כאן באין אונאה לפרוטות וזה נראה לדעתו ז"ל:

הלכה ה

עד מתי יהיה יכול לחזור בו וכו'. שיעור זה מפורש בברייתא ובפסק הלכה כרבא: **ואם שהה יותר מזה אפילו לקח שוה וכו'**. באותה מימרא דרבא:

הלכה ו

במה דברים אמורים בלוקח אבל המוכר חוזר וכו'. מימרא דר"נ שם (דף נ':) אבל המוכר לעולם חוזר. ואמרו בהלכות דטעמא מפני שאין מקחו בידו שיוכל להראותו כמו שכתב המחבר ומכאן יצא להם דאי איתרמי ליה זבינתא כזבינתיה וידע דטעה ולא קא הדר ביה שוב אינו יכול לתבוע וכן מפורש בהלכות, ועוד הוסיף המחבר מ"ש בדבר שאין במינו שינוי והוא נגרר אחר הטעם הכתוב למעלה וכתב עליו הרמב"ן ז"ל וגם זה אמת עכ"ל. אבל הרשב"א ז"ל חולק בדבר ואומר דמוכר בכל גוונא לעולם חוזר כדי שלא תחלוק בשיעורין: **לפיכך אם היה וכו'**:

הלכה ז

וכן אם נודע וכו'. כבר ביארתי זה:

הלכה ח

כשם שהונייה להדיוט כך הונייה וכו'. משנה (דף נ"א) דלא כר' יהודה והיא בהלכות: **וכשם שהונייה בפירות ובבהמה וכו' כך יש דין הונאה במטבע**. מ"ש שיש הונאה לבהמה הוא דלא כר' יהודה במשנה וכ"פ רבינו האי וזה דעת ההלכות אבל דין המטבע מוסכם במשנה:

הלכה ט

כיצד הרי שהיה דינר של זהב בכ"ד דינרין וצרפה בכ"ח זהו שוה שש בשבע. או בכ' זהו שוה שש בחמש. וכבר נתבאר בגמרא ובמשנה (דף נ"א:):

היתה יתר על זה בטל הצירוף וכו'. פירוש שנתן הסלע בי"ט או בכ"ט בטל הצירוף, פחות מכאן פירוש כגון שנתן הסלע בכ"א או בכ"ז אבל אם נתן הסלע בעשרים ופרוטה אין זו מחילה שעדיין נתאנה יותר מאונאת ז' בו'. זה נראה [בדעתו ז"ל] וכבר נתבאר למעלה הענין בארוכה וצ"ע:

הלכה י

וכן אם היתה הסלע חסרה שתות והיו מוציאין הסלעים במנין ולא במשקל מחזיר האונאה. פירוש שאם היו מוציאין במשקל אפילו בכל שהוא חוזר כמו שיתבאר פט"ו ודין השתות הוא במחלוקת במשנה (דף נ"א:) בענין הסלע ר"מ אומר חלק מכ"ד ר' יהודה אומר חלק מי"ב ור"ש אומר שתות ופסק כר"ש כדאיתא בהלכות. ובהלכות גורסין אמר רבא מאן תנא טלית ר"ש היא ומתוך כך פסקו כר"ש. ויש חולקין וגורסין רבה ופסקו כר' יהודה בסלע ואינו דומה לאונאת שאר דברים כדפירש אביי התם וכן דעת הרמב"ן ז"ל:

הלכה יא

עד מתי יש לו להחזיר הדינר או וכו'. משנה שם, וטעם עד ערבי שבתות בכפרים אמרו בגמ' (דף נ"ב:) בכפרים דליכא שולחני עד ערבי שבתות דסלקין לשוקא ופירש"י ז"ל לקנות צורך סעודת שבת:

וה"ה למוכר ספרים אבנים טובות וכו'. זה הוציא הרב מהטענה הנזכרת גבי סלע דאמרינן בגמרא טלית כל איניש קים ליה בגויה סלע דלאו כל איניש קים ליה בגויה אלא שולחני וכו' וכיון שכן ה"ה לכל כיוצא בסלע שאין הכל בקיאין בהם ואינו דומה לסלע בכפרים שאמרו עד ערבי שבתות לפי שהסלע עשוי להחליפו בערבי שבתות:

לפיכך אם לא היה מכיר וכו'. זה ג"כ סברא נכונה:

הלכה יב

הנותן סלע חסרה לחבירו וכו' אם היה מכירה לאחר י"ב חדש וכו' אא"כ קבלה ממנו במידת חסידות ע"כ בספרי רבינו. ולפי הנ"ל בגמ' בין שהסלע חסרה כל כך שאינו יכול להוציאו אפילו ע"י הדחק בין שיכול להוציאה ע"י הדחק אחר הזמן הנזכר בגמ' ונתבאר למעלה אינו חייב זה להחליפה מן הדין. אבל מלשון המחבר נראה שדעתו שהמשנה היא דוקא ביכול להוציאה אבל באינו יכול להוציאה אף ע"י הדחק שהיא חסירה כל כך חייב להחליפה וביכול להוציאה אינו חייב אא"כ במדת חסידות וצ"ע:

הלכה יג

המוכר לחבירו שוה ארבע בחמש שהרי המקח בטל כמו שביארנו וכו' עד שהוקר לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר שהרי הלוקח אומר לו וכו'. זה נלמד ממימרא דרב חסדא שבפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ"ג:) ואף על גב דרב חסדא אמר בהונאת שתות דס"ל כמתני' דמי שהוטל עליו וכו' ואנן קי"ל שתות קנה ומחזיר אונאה ואין אחד מהם יכול לחזור בו מכל מקום נפקא לן מההיא מימרא לבטול מקח לדידן כדאיתא בהלכות שם בארוכה וכבר ביארתי למעלה לדעת המחבר דבבטול מקח אין המאנה

יכול לחזור בו כל זמן שהמתאנה אינו תובע אונאתו והוא הדין כאן שה"ז אינו תובע אונאתו ורוצה הוא במקחו ולפיכך אין המאנה יכול לחזור בו. ולמדנו מכאן שאע"פ שבשנוי השער חזרה האונאה על המאנה אינו יכול לחזור בו:

הלכה יד

וכן המוכר שמכר שוה חמשה בארבעה וכו'. כבר נתבאר זה שם בהלכות:

הלכה טו

המוכר שוה חמש בשש וכו'. **וכן מכר שוה שש בחמש והוזלו**. פירוש אין כאן זמן לפי שמוכר לעולם חוזר:

הרי הלוקח חייב להחזיר וכו'. כבר כתבתי שמימרא דרב חסדא על כיוצא בזה שהיא אונאת שתות ואמר ר"ח בשוה חמש בשש והוקר שהלוקח יכול לחזור בו ולא מוכר ופירש הרמב"ן ז"ל ותובע אונאתו הלוקח ואין מוכר יכול לחזור. ואנן קי"ל שאין אחד יכול לחזור והמכר קיים. וכ"ש שכל אחד תובע אונאתו ופשוט הוא זה כפי מה שנתבאר:

פרק יג

הלכה א

המחליף כלים בכלים וכו' אבל המחליף פירות בפירות וכו' יש להם אונאה. בהשגות א"א לא ידענא מנין לו וכו'. והרמב"ן ז"ל כתב בפ' זה ז"ל חליפין ומקפיד עליהן מאי אע"ג דאסקי דחליפין נינהו נ"ל שיש לו אונאה וכי אמרינן דאין אונאה לחליפין בחליפין שאינו מקפיד עליהן אבל במקפיד יש לו אונאה וכן אני אומר במחליף כלי בכלי וראה אותו שיש לו אונאה ולא אמרו אין לו אלא במי שניכר שאינו מקפיד כגון מכור לי באלו אבל בכל חליפין דעלמא יש לו אונאה. ויש מי שחולק ואומר לעולם אין אונאה לחליפין עכ"ל. ודעת המחבר נ"ל שהוא מפרש הירושלמי ביש בו אונאה אבל באין בו אונאה אפילו פירות בפירות קנה דחליפין כי הנך אפילו בפירות נינהו כמ"ש בפ"ה. ואע"פ שהירושלמי בפשוט אינו כשיש בו אונאה אפשר דאנן דקי"ל לפי סברתו דחליפין כי הנך דאיתנהו אפילו בפירות לענין אונאה יש חילוק בין כלים לפירות כמו שהיו מחלקין בירושלמי לענין קנייה. והטעם שכלי מתקיים יותר מפירות. ומתוך דבריו אתה למד דבכלים אפילו מקפיד אין לו אונאה שהרי הזכיר בפירות שומא וזהו שמקפיד עליהם ונראה שכיוצא בזה בכלים אין לו אונאה:

הלכה ב

הלוקח בדמים אכסרה וכו'. נתבאר מלה זו פ"ה. והדין מחלוקת פ' הזהב (בבא מציעא דף מ"ו מ"ז) ופסק כפסק ההלכות דיש לו אונאה:

בעל הבית שמכר כלי תשמישו אין לו אונאה וכו'. פירוש דוקא כלי תשמישו דיקרי ליה אבל סחורה וכל דבר העשוי למכור יש לו אונאה כדאיתא בגמרא. וכתבו המפרשי' ז"ל דוקא כשנתאנה הלוקח בין שתות בין ביותר מכאן אז אין הלוקח יכול לתבוע אונאה אבל אם נתאנה מוכר הרי הוא כשאר מוכרין דעלמא ולזה נתכוון המחבר שכתב שאילולא הרבו לו הדמים וכו' ואין זה הטעם אלא כשנתאנה הלוקח:

הלכה ג

האומר לחבירו ע"מ שאין וכו'. **בד"א בסתם שאינו יודע וכו'**. הדין הזה הוא מחלוקת בגמרא (דף נ"א:) אבל כך העלה רבא שם הא בסתם הא במפרש תניא כוותיה בד"א בסתם אבל במפרש וכו' ואיתא בהלכות. ותפש המחבר לשון הברייתא האמורה שם ואע"פ שאומרין קצת המפרשים שאינה בדוקא וזה עיקר.

ומ"ש ואצ"ל אם א"ל ע"מ שאין בו אונאה וכו'. כלומר שלא אמר אין לך עלי אלא אין בו שאינו כלום:

הלכה ד

כיצד מוכר שאמר ללוקח וכו'. לשון הברייתא שם:

וכן לוקח וכו'. באותה ברייתא שם:

הלכה ה

הנושא ונותן באמונה וכו'. שם ברייתא בהזהב ובהלכות:

כיצד חפץ זה בכך וכך לקחתיו וכו'. כך פר"ח נושא ונותן באמונה במביא סחורתו ומצאו חבירו הרוצה ללקחו ונתרצו לתת לו סך ידוע מריוח והלה אומר בכמה קני וכן הוא האמת אין לו אונאה לפי שלא סמך משעה ראשונה על השוויא אלא על הדמים שלקח זה:

הלכה ו

הנושא והנותן וכו'. כאותה ברייתא שם וזו היא הכוונה הרי שלקח י' כורים חטים כור בדינר ה' מהם יפים וה' מהם רעים ובא חבירו ואמר אני רוצה ה' כורים של חטים ואתן לך מעה ריוח לכל כור לא יתן לו הה' כורים הרעים ויאמר הרי לקחתים בדינר ואינו משקר לו כלום ואחר כך ימכור היפה בשווי אלא נותן לו מן הטובים ומן הרעים לפי שלא לקח הוא הרעים אלא מפני היפים וכן פר"ח ז"ל:

ויש לו להעלות וכו'. באותה ברייתא שם, ופי' שמלבד סך המקח אמר כך וכך הוצאתי ומחשב הכל כמה עולה:

הלכה ז

העכו"ם אין לו הונייה שנאמר איש את אחיו. מפורש בבכורות (דף י"ג) בסוגיא בפ' הלוקח עובר פרתו של עכו"ם:

ועכו"ם שהונה וכו'. יצא לו ממאי דאמרי' התם ואיתא בעבודה זרה פרק השוכר (דף ע"א) דבבטול מקח יחזיר העכו"ם וה"ה לאונאה:

הלכה ח

אלו דברים שאין להם אונאה וכו'. משנה פרק הזהב (ב"מ דף נ"ז).

ומה שכתב אפילו שוה אלף בדינר או שוה דינר באלף אין בהם אונאה. הוא כפי מסקנת ההלכות שם לפי שיש מן הגאונים ז"ל מי שהיה אומר בקרקעות יש להם בטול מקח כשמכר על חד תרין אבל כך העלו בהלכות דבשום צד אין בהם אונאה והביאו ראיות לזה:

שנאמר או קנה מיד עמיתך וכו'. מדרש זה הוא בברייתא שם בהזהב:

הלכה ט

בד"א במוכר נכסי עצמו אבל השליח וכו'. בקדושין פרק האיש מקדש (קידושין דף מ"ב:) אבל שליח מצי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ובפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף ק') אמרו שליח כאלמנה ובכל שהוא מכרה בטל וכן פסקו בהלכות ורוב המפרשים פירשוה בשליח בית דין כ"ש בשאר שלוחין:

ונראה לי שכן הדין באפוטרופוסים וכו'. לפי מה שפירשו דשליח בית דין הרי הוא כאלמנה אפוטרופוס שמינוהו בית דין הרי הוא כשלוחה ויהיה זה פשוט. אבל אפי' את"ל דההוא שליח אינו כשליח בית דין סברא הוא שאין כח אפוטרופוס יפה מכח השליח. וזה דעת הרמב"ן ז"ל בקדושין פרק האיש מקדש:

הלכה י

ב"ד שמכרו נכסי יתומים וכו'. שנינו בכתובות (דף צ"ט) פרק אלמנה ניזונית שום היתומים שפחתו שתות או שהותירו שתות מכרן בטל וקי"ל הכי אע"ג דרשב"ג פליג עלה כבר פסק רב נחמן (שם ק') כחכמים וכן בהלכות.

ומ"ש ואם רצו שלא לבטל וכו'. לא ידעתי זה מבואר אבל נראה שסברא הוא שהרי בשאר מקומות יפו כח היתומים כמו שנתבאר פרק ט"ו ואיך יגרע כחן בכאן:

הלכה יא

נראה לי שב"ד שמכרו קרקע וכו'. בהשגות א"א לפי ענין דבריו הלוקח אינו יכול לחזור וכו'. וז"ל הרמב"ן ז"ל באותה משנה הא דתנן שום היתומים שפחתו שתות או שהותירו שתות מכרן בטל ודאי בקרקעות הוא ואם פחתו הדין נותן לחזור אבל אם הותירו ונתאנה לוקח למה חוזר לא יהא כח הדיוט חמור מכח ב"ד. ונ"ל דשום ששנינו כאן שהורידוהו לבעל חוב בשומא שב"ד תחלה יורדין לשום ומכריזים שמא ימצאו יותר משומן אם לא מצאו אלא כדי שומא מוכרין ואם לא מצאו אפילו שומן אין מוכרין בפחות אלא אומרין לב"ח להפרע ממנה בשומן והיינו שטרי חליטאתה וכיון שב"ח בשומתן הוא יורד אם פחתו לו הדין נותן להחזיר אבל לוקח מדעת עצמו הרי הוא כשאר הלוקחין בקרקע שאין להם אונאה, כך נ"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל עכ"ל. גם הרשב"א ז"ל הביא לשון זה בחדושיו. ועוד כתב ויש מי שאומר דהכא טבא להו ליתמי עבדי להו דזמנין דמצטריך להו זוזי וליכא דזבין מיניה דומה לאותה שאמרו בגיטין פ' הנזקין הא ריעא להו ליתמי עכ"ל. וזאת בעיני טענה חלושה שלא נאמרה טענה זו אלא שלא ליפות כחן משאר הדיוטות כמבואר פ' ט' והיה דומה לזה אם אמרו שאפילו נתאנו הם בקרקע אין ב"ד חוזרין. אבל לומר שכשנתאנה לוקח יחזור והורע כח היתומים משאר הדיוטות לא נמצא כזה ודברי המחבר והרמב"ן ז"ל עיקר ודין בעל חוב יתבאר פי"ב מהלכות מלוה ולוה:

וכן הדין באפוטרופוס שמכר וכו'. נראה שאפילו הר"ח ז"ל שחילק בשמכרו ב"ד מודה באפוטרופוס שאין מקום לטענתו בשמכר אפוטרופוס:

הלכה יב

האחין והשותפי' שחלקו מטלטלי' וכו'. מימרא ר"פ האיש מקדש בקדושין (דף מ"ב) האחין שחלקו (מטלטלי') הרי הן כלקוחות והיא בהלכות. ודוקא מטלטלין כמו שכתב וכן מבואר שם:

ואם התנו ביניהם שיחלקו בשום הדיינין וטעו בשתות החלוקה בטלה וכו'. כך היא גירסת הגאונים שם וכן בהלכות והיא גירסא נכונה וכ"כ הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל:

הלכה יג

הבהמה והמרגלית וכו'. דברים אלו מחלוקת במשנה (דף נ"ו) ובריי' (דף נ"ח:) פ' הזהב ופסק כרבנן דמתני' וכן דעת ההלכות:

אין לך דבר שאין בו הונייה וכו'. זהו לשון המשנה לא אמרו את אלו:

הלכה יד

כשם שאין לקרקעות אונאה כך שכירות וכו'. בעיא דאיפשיטא שם בהזהב (דף נ"ו:) בענין שכירות מטלטלין שיש להם אונאה ואמרינן טעמא מי כתיב וכי תמכרו ממכר לעולם ממכר [סתמא] כתיב ליומיה נמי מכירה הוא. זה לשון הגמרא, ומהטעם הזה אין אונאה בשכירות הקרקע ופשוט הוא. וכ"כ המפרשים ז"ל:

הלכה טו

השוכר את הפועל וכו'. גם זה נלמד מהטעם האמור בסמוך לפי שהוא מכירה ליומה. ולשון הרמב"ן ז"ל ובשכירות ישראל כגון ששכר פועלים י"א דאין להם אונאה וכו' וכן בקבלנות ע"כ. וכ"כ הרשב"א ז"ל אבל המחבר חלוק בקבלנות כמו שיתבאר:

הלכה טז

שכרו לזרוע לו קרקע ואמר זרעתי בה וכו'. זו בעיא בגמרא בעי רבא (בר רב חנן) חטין וזרען בקרקע יש להם אונאה או אין להם אונאה ואמרי' ה"ד אילימא דאמר וכו' ואסיקנא אלא דאמר איהו שדאי בה כדאבעי לה ואגלאי מילתא דלא שדא לה כדאבעי לה זו היא גיר' הספרים. והראב"ד ז"ל פירשה כפי' המחבר. והקשה הוא ז"ל וליהוי נמי כקרקע ליהדר תו וליזרע עד כדי שראוי לה כי עדיין לא נגמרה מלאכתו. וניחא ליה מפני שתוספת הזרע אינו מועיל לה שמא למקום שנפל הראשון יפול השני ויתקלקל זע"ז אלו דברי הר"א ז"ל. והם מסכימין לדברי המחבר והרמב"ן והרשב"א ז"ל דחו פירוש זה וזה לשון הרמב"ן ז"ל וזה הפירוש אין לו רגלים וכי מפני שהוא קרקע לא ישלים תנאו ואם לא זרע בה כראוי הפסידה ואם קבל עליו לשלם ישלם כדתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא ואם אין עליו תשלומים הפסיד שכרו ומה מקום לאונאה ע"כ. ובסוף הדברים כתב הרשב"א ז"ל ור"ח ז"ל לא גריס ואשתכח דלא שדא בה כדבעי אלא ה"ג וא"ל שדאי בה כמה דבעיא מאי וז"ל מי שזרע חטים בקרקע ומכרן לחבירו וא"ל שדאי בה כמה דבעיא מאי הני חטי כמאן דשדיא בכדא דמי ואית ליה אונאה או בטלי לגבי קרקע וקרקע אין לו אונאה. ונראה שהוא ז"ל מפרש שאין האונאה כאן אלא ביוקרא וזולא והוא הנכון ע"כ. ולזה נראה שהסכים הרמב"ן ז"ל וכתב והוא הדין לאומר זרעתי בה כך וכך שהדין אחד ודשכיח ליה נקט ע"כ. ופירש יוקרא וזולא שכתבו אם מכרן ביותר מדמים או בפחות והשמועה צ"ע:

וכן אין משביעין וכו'. ג"ז מבואר באותה סוגיא בעיא דלא איפשיטא שם ויתבאר בהל' טוען ונטען שאין שבועת התורה בקרקעות ושם יתבאר:

הלכה יז

השוכר את הכלים וכו'. כבר נתבאר למעלה דבעיא דאפשיטא היא:

ומ"ש ה"ז מחזיר את האונאה אפילו לאחר זמן מרובה. דבר נכון הוא שאין זמן קצוב אלא בלוקח שמקחו בידו ומראה לתגר או לקרובו ואין כך דרך בשכירות גם בגמרא לא נזכר זמן שכירות:

הלכה יח

נראה לי שהקבלן יש לו הונייה וכו'. כבר כתבתי למעלה דעת המפרשים החלוקין עליו וטענת הרב ז"ל שכיון שאין זה שכירות ימים כשאר פועלים יש בה אונאה, וצריך לי עיון דהא קי"ל דאין אומן קונה בשבח כלי וקבלנות הרי הוא כשכירות לענין בל תלין כמו שיתבאר פי"א מהלכות שכירות ואיתא בהמקבל:

פרק יד

הלכה א

כבר ביארנו שהנושא ונותן באמונה ואומר כך וכך וכו'. פי' ואחר שאין בו אונאה אפילו מכר יותר מכדי דמיהן כ"ש שיכול להשתכר כמה ופשוט הוא:

אבל ב"ד חייבין לפסוק וכו'. מחלוקת בגמ' פ' המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ"ט) דחד אמר מעמידין אגרדמין (פי' ממונה) על המדות וחד אמר בין לשערים בין למדות ופסק כן דסוגיא דשמעתא הכי וכן מוכיח פ"ק דיומא (דף ט') מתוך שפרהדרין הללו חובטין אותו ואומרין לו מכרו בזול וכו'. וכן פסק הרב אבן מיגש ז"ל:

ולא יהיה כל אחד משתכר אלא שתות בלבד ולא ישתכר וכו'. מימרא דשמואל שם (דף צ') אבל רש"י כתב אל ישתכר יותר משתות וכגון שלא הוקר השער אבל אם לקח בשעת הגורן ועכשיו הוקר ישתכר אפילו כפלים כפי שהשער הולך עכ"ל: יותר משתות והכא על חד תרין אלא משמע כי אמרה שמואל לשתות לא אמר אלא בדברים שיש בהם חיי נפש ומפני כן לא הוכיח ממנה כלום:

הלכה ג

ואין משתכרין וכו'. כבר הבאתי זה למעלה:

הלכה ד

אסור לעשות סחורה וכו'. ברייתא שם אין משתכרין בא"י וכו'.

ובמקום שהשמן מרובה. באותה ברייתא שם שר' אלעזר (בן עזריה) היה משתכר בשמן ואמרו באתריה דר"א שכיח משחא:

הלכה ה

אין אוצרין פירות בא"י וכו'. ברייתא שם ולמעלה הבאתיה.

ומ"ש ובכ"מ שרובו ישראל. פשוט הוא ונלמד ג"כ מדאמר רב עושה אדם את קבו אוצר דוקא קבו ולא אמר דוקא בא"י ואע"פ כן אינו אוצר אלא קבו:

בד"א בלוקח מן השוק וכו'. באותה ברייתא שם ומימרא ג"כ כתבתיה. ופירוש קבו מה שמלקט משדותיו ולישנא מעליא נקט כלומר אותו מעט שנתן לו הקב"ה, לשון רשב"ם ז"ל:

הלכה ו

מותר לאצור וכו'. ברייתא כלשונה ורשב"ם פירש לאצור פירות ג' שנים לקנות בששית לצורך ששית ושביעית ושמינית למכור לעולם פן ימותו בשביעית ושמינית ברעב דהא מפירות שמינית לא אכלי עד סוף השנה עכ"ל:

ובשני בצורת אפילו קב חרובין לא וכו'. לשון הברייתא שם:

וכל המפקיע שערים או שאצר פירות וכו' הרי זה כמלוה ברבית. ברייתא שם אוצרי פירות ומלוי ברבית ומפקיעי איפה ומפקיעי שערים עליהם הכתוב אומר מתי יעבור החדש וכו'. הרי שהשוו אותן בברייתא:

הלכה ז

במה דברים אמורים בפירות שיש בהן חיי נפש וכו'. מבואר בברייתא שם. **ומה שכתב כשאר עיקרין**, לומר שאף על פי שהכמון והפלפלין אדם משתמש בהן יותר משאר תבלין מותר:

הלכה ח

אין מוציאין פירות שיש בהן חיי נפש כגון וכו'. ברייתא שם.

ומ"ש ולא מרשות מלך זה וכו'. דלא כרבי שהתיר מאפרכיא לאפרכיא וזה הלשון שבא בהלכות וכשם שאין מוציאין מארץ לחוצה לארץ כך אין מוציאין לסוריא ולא מאפרכיא לאפרכיא ע"כ וגרסת ספרינו כך אין מוציאין לסוריא ורבי מתיר מאפרכיא לאפרכיא ע"כ, ופרשב"ם ז"ל מהפרכיא אחרונה של ארץ ישראל להפרכיא ראשונה של סוריא דכיון דסמוכין כל כך מותר עכ"ל. ולפ"ז אין לנו איסור בארץ עצמה מרשות מלך לרשות מלך אחר כדברי המחבר ודברי ההלכות:

הלכה ט

רשאין בני העיר לקוץ להם שער לכל וכו'. ברייתא פ"ק דב"ב רשאין בני העיר להתנות על המדות ועל השערים ועל שכירות פועלים ולהסיע על קצתן, ופירוש להסיע להעניש למי שעובר על דבריהם:

הלכה י

רשאין אנשי אומניות לפסוק ביניהם וכו'. בתוספתא רשאין הנחתומין לעשות רגיעה ביניהם פי' רגיעה חלוקת הרגעים לומר עשה אתה ברגע פלוני ואני ברגע פלוני כך פירושה. ולי נראה פירושה מלשון מרגוע שהוא ענין מנוחה לומר היה אתה נח יום פלוני ואני יום פלוני ומ"מ הכל עולה לדבר אחד ומתבאר ג"כ בגמ' בהנהו טבחי, וכתב הרמב"ן ז"ל בשם הרב אלברצלוני ז"ל דדוקא בתנאי כל האומנין שבאותו אומנות:

הלכה יא

בד"א במדינה וכו'. מפורש בגמרא (דף ט') בההוא עובדא דטבחי ולהסיע על קצותן ה"מ היכא דליכא אדם חשוב אבל איכא אדם חשוב לאו כל כמינייהו, ופירש הרב אבן מיגש ז"ל אדם חשוב ממונה על הציבור וזהו שכתב המחבר לתקן מעשה המדינה כלומר שהוא ממונה על כך הא אם לא הי' ממונה אפי' זולתו תנאו קיים.
ומ"ש וכל מי שהפסיד וכו'. מפורש באותו מעשה שם:

הלכה יב

כשם שהונייה במקח וכו' כיצד היה בעל תשובה וכו'. ברייתא פ' הזהב במציעא (דף נ"ח:) וג"כ יש מזה שם במשנה:

הלכה יג

היה גר וכו'. באותה ברייתא:
היו חלאים וכו'. באותה ברייתא שם:

הלכה יד

היו חמרים וכו'. באותה ברייתא שם:
נשאלה שאלה על וכו'. זה אינו מבואר אבל יש ללמוד דבר מדבר ופשוט הוא:

הלכה טו

כל המאנה את הגר בין בממון בין בדברים כו' (עיין בפנים) וכפל הלאוין בשני דברים בפירוש לא תונה ולא תלחץ. זה נמצא בכל ספרי הרב ז"ל ובגמ' בפרק הזהב (בבא מציעא דף נ"ט:) שנינו ת"ר המאנה את הגר עובר בג' לאוין והלוחצו עובר בשנים מאי שנא מאנה דכתיב ג' וכו' לוחצו נמי תלתא כתיב וכו' אלא אחד זה ואחד זה ג' ע"כ. והרב

כתב אונאת ממון במקום הלוחצו לפי שבא במכילתא בזה הלשון לא תלחצנו בממון וכ"כ בספר המצות מצוה רמ"ח ומצינו בכתוב אלו הלאוין וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים וכתיב וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים וכתיב וכי יגור אתכם גר וגו' לא תונו אותו, ולא ידעתי למה נדחק הרב לומר מ"ש שעל הגר עוברין בהונאת דברים על לאו של אוניית ממון וכן בהפך שהרי יש כאן שני לאוין מיוחדין באונאת ממון שהיא לחיצה לדעתו ז"ל וב' לאוין באונאת דברים שזהו לא תונה ולא תונו אותו שהם באונאת דברים ולשון מכילתא וגר לא תונה בדברים ושני לאוין האמורים בישראל אחד באונאת ממון ואחד באונאת דברים שהגר נכלל עמהן הרי כאן ששה לאוין. ורש"י ז"ל כתב המאנה את הגר באונאת דברים. הלוחצו הדוחקו. לא תהיה לו כנושה לוחץ הוא שדוחק אותו לתבוע לו את חובו. ה"ג מאי שנא אונאה דכתיב ביה תלתא וגר לא תונה ולא תונו אותו ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו לוחצו נמי תלתא כתיב ביה וגר לא תלחצנו וגר לא תלחץ ולא תהיה לו כנושה עכ"ל. אינו מפרש לחיצה אונאת ממון אלא דחיקת ממון כעין לא תהיה לו כנושה והוא הנכון בפשט הלשון. ובאמת דברי המחבר תמוהים בעיני וצ"ע:

הלכה יח

גדולה הוניית וכו'. מימרא שם בהזהב בב"מ (דף נ"ח:) כלשון המחבר.

ומ"ש לפי שהדבר מסור ללב. פירוש לפי שהוא יכול לטעון ולומר לטובה נתכוונתי או כך הייתי סבור ולא עלה בדעתי רק טוב:

וכל הצועק מהוניית דברים וכו'. מימרא שם בפרק הזהב (בבא מציעא דף נ"ט) כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה:

פרק טו

הלכה א

המוכר לחבירו במדה או במשקל וכו' כיצד מכר לו מאה אגוזים וכו' נקנה המקח ומחזיר הטעות. זו מימרא דרבא בכמה מקומות כל דבר שבמדה ושבמניין ושבמשקל אפילו פחות מכדי אונאה חוזר ועיקרה ר"פ האיש מקדש (קידושין דף מ"ב:) וכתב הרב אבן מיגש ז"ל בפרק המוכר את הספינה דהאי חוזר פירושו שהמקח קיים ומחזיר מה שחסר אבל אין בטעות כזה בשום צד בטול המקח אפילו ביתר משתות כיון דלא הוי טעותא בסך הערך והאריך בזה שם וכן העלה הרשב"א ז"ל פרק האיש מקדש. ובהשגות אמר אברהם דין זה אינו מחוור וכו'. ודימה הר"א ז"ל זה למקדש את האשה במנה זה

דאם לא ידעה ונמצא חסר דינר אינה מקודשת כדאיתא פרק קמא דקדושין (דף ח') וסובר הר"א ז"ל דע"כ לא מפלגינן בהאיש מקדש בין מכר למלוה בכה"ג אלא כשלא אמר מנה זה וכדאיתא התם. ומ"מ אין קדושין דומין למקח וממכר בכה"ג ודברי המחבר ורבו ז"ל עיקר וגם הרמב"ן ז"ל הודה לדבריהם פרק בית כור כל זמן שאפשר להשלים:

הלכה ב

וכן אם נמצאו המעות וכו'. זה מבואר במימרא דרבא שהזכרתי ומתבאר ג"כ בפ' האיש מקדש ושוין במכר שקנה באוקימתא דרב הונא. ובהשגות א"א אף בזו אי עייל ונפיק ההוא אזוזי כל כמה דמדחי ליה ולא יהיב ליה מצי האיך למיהדר ביה מההוא זביני ע"כ. ודין עייל ונפיק אזוזי כבר נתבאר פרק שמיני:

ואפילו אחר שקנו וכו'. נתבאר ספ"ק דגיטין (דף י"ד) גבי הנהו גונאי קניין בטעות הוא וכל קנין בטעות חוזר:

הלכה ג

וכן המוכר לחבירו וכו' מחזירו אפי' לאחר כמה שנים. כתב הרב וכן לדמות זו לאותה של מעלה שאין החזרה תלויה בזמן אבל אינן דומים בדבר אחר ודין המום שאין לו זמן יתבאר בהלכות בפרק הזהב זה לשונה והיכא דזבין איניש מידי ולאחר זמן איגלי מעיקרא דאית ביה מומא דהוה ביה מקמי דליזבניה אית ליה לאהדוריה למריה ולא אמרינן בכי הא שהי ליה בכדי שיראה לתגר או לקרובו דלא אמור רבנן הכי אלא גבי אונאה אבל גבי מומין מקח טעות הוא וכל אימת דמגלי ליה מהדר ליה למריה והכי כתב רבינו האי גאון ז"ל ע"כ. ויש מי שכתב שאם היה הדבר שהלוקח יכול להבחינו לאלתר כגון שיכולין לנסותו ולטועמו ולא הקפיד לעשות כן והמוכר מכר לו סתם אינו חוזר.

ומ"ש והוא שלא ישתמש וכו'. יצא לו ממה שאמרו כן במקדש את האשה ובא עליה ונמצאו בה מומין דאמרינן חזקה אין אדם שותה בכוס אלא א"כ בודקו וחייב בכתובתה כמו שנתבאר פרק כ"ד מהל' אישות וכן הם דיני מקח וממכר שוים לאשה בדינין אלו כדאיתא פרק המדיר (כתובות דף ע"ה:):

הלכה ד

אין מחשבין פחת וכו'. זה פשוט שהרי מום כמקח טעות הוא ומבואר פרק השוכר את האומנין (בבא מציעא דף פ') שמום הוא כמקח טעות:

וכן אם רצה הלוקח וכו'. גם זה פשוט:

הלכה ה
כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום וכו'. זה פשוט הכל כמנהג המדינה בכל כיוצא בזה ובכמה מקומות נתבאר דומה לזה:

הלכה ו
כל הלוקח אינו לוקח סתם וכו' ואם פירש וכו'. לא ידעתי זה מבואר אלא מדמיון זה לאונאה למד כן ומקל וחומר שהרי המום לעולם חוזר אע"פ שאין האונאה חוזרת אלא לזמן ידוע:

הלכה ז
המוכר פרה לחבירו ומנה בה מומין גלוים ומומין וכו'. זה מימרא במציעא בהשוכר את האומנין (דף פ') ונתפרשה בהלכות:

הלכה ח
היו בה כל המומין וכו'. מבואר שם:
וכן אם היתה חגרת ונמצא נשכנית וכו'. דעת הרב ז"ל דלאו דוקא כל המומין אלא רובן:

הלכה ט
הראה לו מום שיש בה וכו'. זה כתב בפי' מ"ש בגמ' מום זה ומום אחר אין זה מקח טעות. ורש"י ז"ל פירש מום זה ומום אחר שפירש לו שם אותו מום לבדו וא"ל מום זה בה ועוד מומין אחרים. אין זה מקח טעות דכיון דאותו מום הזכיר לו לבדו בו היה לו לבדוק עכ"ל:

הלכה י
וכן המוכר שפחה וכו'. ברייתא שם:

הלכה יא
מכאן אני אומר וכו'. סברת הרב ז"ל פשוטה בטעם ובראיה, ואע"פ שי"ל דשאני מום שהרי מום המפחית בכאיסר במקח גדול הוא מקח טעות מה שאין כאן באונאת ממון, זה דעת הרב ז"ל והדעת נותנת כדבריו:

הלכה יב
המוכר עבד או שפחה וכו'. מבואר בסוגיא בפירקא קמא דקדושין (דף י"א) ופרק אע"פ בכתובות (דף נ"ז:) אין סמפון בעבדים אי מבראי הא קא חזי ליה ואי מגוואי למלאכה קא בעי ליה וכו':

הלכה יג

נמצא בו שחין רע וכו'. זה פשוט ואמרי' בברייתא לעיל בהשוכר את האומנין (דף פ') שוטה ונכפית ומשועממת הרי אלו מומין ופרק המגרש אמרינן הכי לרווחא דמלתא לכתוב בשטר שהוא מנוקה מכל שחין וצרעת ופשוט הוא:

וכן אם נמצא לסטים מזויין וכו'. זו ברייתא הובאה פרק המוכר את הפירות (דף צ"ב:) בזה הלשון המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו לסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך והוא בהלכות וזה מבואר. ומ"ש בסוגיא בפירקא קמא דקדושין (דף י"א) גבי לסטים מזויין או מוכתב למלכות הנהו קלא איתי להו פירשו המפרשים אם היה כן הקול היה נשמע לפיכך אין לחוש מסתם ושם נאמר לענין תרומה בעבד שלקחו כהן מישראל ודבר זה עיקר שאי אפשר לפרש אומר לו הרי שלך לפניך אלא שהלוקח אומר למוכר וכן כתבו רוב המפרשים. ובזה הוא מסולק הספק הכתוב בהשגות. אחר כן מצאתי בתוספתא פ"ד מבבא בתרא המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו לסטים מזויין או שהיה מוכתב למלכות ה"ז מקח טעות עכ"ל התוספתא וזה מבואר כדברי רבינו:

אבל אם נמצא גנב או חוטף או גונב וכו'. זהו גנב או קוביוסטוס הנזכר בברייתא וכבר כתבתיה:

פרק טז

הלכה א

המוכר זרעוני גינה שאין עצמן של זרעונים וכו'. משנה פרק המוכר פירות (בבא בתרא דף צ"ב) ופסק כרשב"ג דמשנתנו וכן דעת ההלכות וטעמא דכיון דאינן נאכלין סתמן כמפרש לזריעה היא:

והוא שלא צמחו מחמת עצמן אבל מחמת וכו'. טעמא דמסתבר הוא בהלכות והוא דלא צמחו מחמת עצמן אבל מחמת דבר אחר כגון שלקו בברד וכיוצא בו אינו חייב באחריותן ע"כ וכיוצא בזה כתבו שאר המפרשים ז"ל:

הלכה ב

מכר לו זרעים וכו'. משנה ובריתא שם.

ומ"ש אפילו זרע פשתן וכו'. פסק כסתם משנה וכת"ק דברייתא (דף צ"ג):

הלכה ג

מכאן אתה למד שכל הלוקח וכו'. [כתב הראב"ד ז"ל] א"א דין זה אמת הוא וכו'. והמחבר סובר כי הדברים ק"ו ומה פירות לזריעה שאינו מחזיר לו כלום אינו מנכה לו כלל מן הדמים אפילו בדמי עצים כאן שהוא יכול לקבל ממכרו על ידי טורח כ"ש דאינו מנכה לו כלל. ומ"ש הר"א ז"ל ולמאן דאמר משלם דמי ההוצאה וכו' לא קי"ל כלל כוותיה דודאי אינו משלם הוצאה:

הלכה ד

הלוקח מקח ונמצא בו מום וכו'. פ' המוכר פירות (בבא בתרא דף צ"ד):

הלכה ה

המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן וכו'. פסק כשמואל דאמר הכי ר"פ המוכר פירות (בבא בתרא דף צ"ב) דלא כרב:

בד"א כשהיה הלוקח וכו'. ומפורש בסוגיא שם. ואמרינן נמי בגמרא ולחזי אי גברא דזבין לנכסתא לנכסתא אי לרדיא לרדיא וכו' [וליחזי דמי היכי נינהו] לא צריכא דאייקר בשרא וקם בדמי רדיא. פי' רדיא חרישה. ומכאן שאם היו דמי שור לחרישה יתרים על דמי שור לשחיטה והיה בו כדמי חרישה ונמצא נגחן ה"ז מקח טעות ויש הרבה מהמפרשים שכתבו כן:

הלכה ו

המוכר בהמה לחבירו לטביחה וכו'. זה מבואר בפ' המדיר בכתובות (דף ע"ו:) ופרק אלו טרפות בחולין (דף נ"א) ודין הספק אם היתה טרפה קודם מכירה אם לא יתבאר פ"ב:

מכאן אתה למד וכו'. זה פשוט בטעם ובראיה:

הלכה ז

קנה בגדוכו'. ג"ז מאותו טעם הוא:

הלכה ח

המוכר קרקע לחבירו ואכל וכו'. זה פשוט באי זהו נשך (דף ס"ו:) בכיוצא בזה שאם המקח בטל הדרא ארעא והדרי פירי:

הלכה י

(ט-י)

המוכר דבר שיש בו מום וכו'. **כיצד המוכר שור לחבירו וכו'**. ממעשה דפרק המפקיד (בבא מציעא דף מ"ב ע"ב) נלמד זה בפירוש ההוא אפוטרופוס דיתמי דזבן תורא וכו':

הלכה יא
היה המוכר סרסור. זה מבואר שם באותו מעשה וביאור המעשה לדעת הרב צריך עיון:

הלכה יב
השוחט את הבכור וכו' עד והנשאר מן הבשר ביד הלקוחות יקבר וכו'. משנה בבכורות פרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף ל"ז) והוא בהלכות פ' בית כור:
וכן השוחט את הפרה ומכרה וכו'. גם זה באותה משנה ובברייתא שם:

הלכה יג
מכר הלוקח בשר זה וכו'. מפורש שם במשנה:

הלכה יד
המוכר בשר לחבירו ונמצא בכור וכו'. מפורש בברייתא שם כדעת תנא קמא:
אבל המוכר בשר שאיסור אכילתו מדברי סופרים וכו'. לא מצאתי זה מבואר אבל ראיתי שלא נשנה בגמרא אלא איסורין של תורה או איסורי הנאה של דבריהם כגון יין נסך שהכוונה סתם יינן אבל איסורין של דבריהם באכילה לא אבל כיון שאכלו ונהנו לא יחזיר להם כלום. ובירושלמי דשביעית חילקו לענין סחורה ואמרו כל דבר שאיסורו דבר תורה אסור לעשות בו סחורה וכל דבר שאיסורו מדבריהם מותר לעשות בו סחורה ואפשר שאף זה כן ואולי ממקום אחר יצא לו:
וכל איסורי הנאה וכו'. כבר נתבאר זה מיין נסך כמו שאמרנו למעלה:

פרק יז

הלכה א
ארבע מדות במוכרין וכו'. משנה פרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ"ג) ופירשו ז"ל שאמר המוכר שהם יפות ונמצא שקורין לכמותן במקום שהן רעות אע"פ שאין הונאת שתות בין אלו לאלו בדמי המקח אפילו הכי (המוכר) [הלוקח] יכול לחזור בו מפני שהטעהו ויש ביניהם שינוי השם וה"ז קצת כשינוי חפץ מחפץ שאם רצה המתאנה לחזור בו ולבטל מקחו רשאי אבל לא המוכר לפי שאינו שנוי חפץ לגמרי ע"כ:
רעות ונמצאו יפות וכו'. משנה שם. ופי' כלומר שהטעה הלוקח את המוכר ואמר לו חטים שלך רעות הן ונמצאו שהן מן היפות מוכר שנתאנה יכול לחזור בו ולא לוקח:
רעות ונמצאו רעות וכו'. ג"ז במשנה.
ומ"ש אע"פ שאינן יפות וכו'. הוא פירוש לדברי המשנה וכן פירשו ז"ל:

הלכה ב

אבל המוכר חטים שחמתית וכו'. פירוש שחמתית אדומה על שם חמה שמאדימתן:
כל אחד משניהם יכול לחזור בו. במשנה שם והטעם שזה כשינוי חפץ לגמרי ופירוש אף על פי שאין אונאה בדמי המקח:

הלכה ג

המוכר יין לחבירו ונתנו הלוקח בקנקניו וכו'. משנה פרק המוכר פירות (בבא בתרא דף צ"ו:) ודוקא בקנקני לוקח כדאיתא בגמ' (דף צ"ח) מימרא דרבי יוסי בר חנינא מפני שיכול לומר לו קנקניך גרמו.
ומ"ש ואע"פ שאמר לו לתבשיל וכו'. גם זה מפורש שם:
ואם ידע שיינו מחמיץ ה"ז מקח טעות וכו'. ופירש דוקא כשא"ל לתבשיל הוא מקח טעות כשיודע שיינו מחמיץ הא בסתם אינו מקח טעות אע"פ שהוא יודע שיינו מחמיץ דמצי א"ל מוכר ללוקח לא איבעי לך לשהוויי כדאיתא בגמרא שם ובהלכות:
מכר לו יין והרי הוא בקנקני מוכר וכו'. ופירש הרב אבן מיגש ז"ל קנקנים דוקא אותן שהיו בהן היין קודם מכירה אבל אם עירהו הלוקח בקנקנים אחרים אע"פ שהם של מוכר ברשות לוקח הוא ונתן טעם לזה. והחילוק בין אמר לו למקפה לאומר לו סתם מפורש בגמרא במימרא דר' יוסי בר' חנינא ובהלכות. וכתב הרשב"א ז"ל ואם אמר לו לשתות מעט מעט לעצמו ה"ז כאומר לו למקפה. ודע שהרבה מפרשים ז"ל כתבו שאם היין בקנקני המוכר והחמיץ תוך ג' ימים אפילו לא אמר לו למקפה הרי הוא ברשות מוכר אלא א"כ טלטלו ונדנדו על כתיפו, והם מעמידים מימרא דשמואל דאמר אפילו תוך שלשה ימים ברשות לוקח כשהוליכו בכתף ודעת המחבר כדעת ההלכות והרב אבן מגש ז"ל:

הלכה ד

המוכר חבית של שכר לחבירו וכו'. מימרא שם (דף צ"ו:) ומעשה דרב יוסף שדן כן את הדין ופירשה המחבר דוקא בחבית דמוכר אבל אם עירה לתוך חביתו יכול מוכר לומר חביתך גרמה לו:

הלכה ה

המוכר חבית של יין וכו'. מימרא דרבא שם (דף צ"ח) ובהלכות. ויש מי שפירשה בשהוליכה במוט דוקא אבל בכתף חמרא אכתפא דגברא שוור ודעת המחבר כדעת ההלכות:

וכן המקבל חבית של יין מחבירו וכו'. כ"ה הגיר' בספרים שלנו ובהלכות האי מאן דמקבל חביתא וכו'. ויש מי שפירש לפי גרסא זו דדוקא במקבל לעסק דאע"ג דפלגא מלוה ופלגא פקדון כיון דבתורת עסק קבלה ולהוליכה למקום פלוני וזיל קודם לכן מחזיר לו שלא ע"ד כן קיבלה. ורבינו חננאל ז"ל וכן ה"ר אברהם ז"ל פירשו אפילו בלוקח גמור והטעם שכיון שהזכיר להוליך למקום פלוני הרי הוא כמתנה שאם תוזל קודם לכן שיחזירנה לו והוא שהזכיר בשעת מכירה כן וזה נראה דעת אבן מיגש ז"ל ודעת המחבר צריך עיון לאי זה צד הוא נוטה.

ומ"ש או החמיצה. מחלוקת לשונות בגמרא ופסק כהלכות:

הלכה ו

האומר לחבירו יין מבושם וכו'. משנה פ' המוכר פירות (בבא בתרא דף צ"ז צ"ח):

יין ישן אני מוכר לך וכו'. ג"ז משנה שם:

מיושן משל ג' שנים וכו'. ג"ז באותה משנה שם ומש"כ וצריך שיעמוד ולא יחמיץ עד החג הוא ברייתא בגמ' ובשאמר לו מיושן הוא שכן היא כוונת מיושן שתתיישן ג' שנים שלמות ולא קאי אישן וכן דעת אבן מיגש ז"ל:

הלכה ז

האומר לחבירו מרתף של יין זה אני מוכר לך למקפה וכו'. דינין אלו שהזכירם הרב מבוארים במשנה (דף צ"ג) ובגמ' (דף צ"ה) פ' המוכר פירות וכן העלוה בהל'.

ומ"ש שלא יהיה יינם טוב אלא כבר התחיל להשתנות. הוא פי' קוסס הנזכר במשנה:

הלכה ח

אמר לו מרתף של יין למקפה וכו'. פי' לא אמר לו זה:

או שאמר לו חבית של יין. פי' ולא אמר לו זה למקפה ומבואר הוא בגמרא והטעם דחבית של יין כיון שהוא כלי אחד אין ראוי להיות בו יין קוסס כלל:

אמר לו מרתף של יין וכו'. פירוש ולא אמר לו למקפה. **ומש"כ שהרי הוא בינוני** הוא פירוש הנמכר בחנות הנזכר שם:

אמר לו מרתף זה אני מוכר לך וכו'. מבואר שם וכתב ר"ש ז"ל דדוקא שלא אמר לו מרתף זה אני מוכר לך למקפה אבל אמר לו מרתף זה אני מוכר לך למקפה הלוקח מקבל י' קנקנים בכל ק' שלא יהא יינם טוב והרי הוא דינו כאילו אמר לו מרתף של יין למקפה וזה דעת הרמב"ן ז"ל ואין להכריע מדברי רבינו כלום:

הלכה ט

האומר לחבירו עריבה של עץ וכו'. שם:

פרק יח

הלכה א

אסור לרמות את בני אדם במקח וממכר וכו'. זה פשוט ומבואר פ' הזהב (בבא מציעא דף נ"ח) ופ' גיד הנשה (חולין דף צ"ד):

ואפילו לגנוב דעת הבריות וכו'. מימרא דשמואל בגיד הנשה שם אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת עכו"ם:

הלכה ב

אין מפרכסין כו'. משנה בהזהב (דף ס') ופירש מפרכסין צביעה ותיקון באדם שאם היה שיער זקנו לבן צובעו כדי שיראה נער אסור וכן כיוצא בזה:

אבל מפרכסין את החדשים וכו'. מפורש בגמרא שם:

הלכה ג

אין משרבטין את האדם במים של חזרין וכו'. פי' חזרין סובין ולשון הגמרא ובהלכות אין משרבטין לא את האדם ולא את הבהמה וכו' מאי אין משרבטין הכא תרגימו מיא דחזרא פירש"י משקין אותן מי סובין והן נופחין מעיה ושערה נזקף (כשרבטא) ויתר הדברים מפורשים שם. **ומ"ש ולא שורין את הבשר** שמלבן והכחוש נראה שמן. לשון רש"י ז"ל:

ואין מוכרין בשר נבילה וכו'. פ' גיד הנשה (חולין דף צ"ד):

הלכה ד

מותר לברר הגריסין ולא על המגורה וכו'. משנה בהזהב (דף ס') ופסק כחכמים:

ומותר לחנוני וכו'. גם זה באותה משנה ופסק כחכמים:

הלכה ה

אין מערבין פירות בפירות וכו'. מפורש במשנה (דף נ"ט ס').

ומ"ש ואפילו היו ישנות ביוקר וחדשות בזול וכו'. ברייתא שם וכפירוש ההלכות. ופירוש אע"פ שהוא מוכר מן החדשות והישנות שהוא מערב הם יותר ביוקר אסור מפני שהלוקח רוצה ליישנן ואין הישנות טובות להתיישן:

ביין התירו לערב קשה ברך וכו'. פי' חזק בחלש והטעם מפני שמשביחו. מפורש במשנה שם (דף ס').

ומ"ש בין הגתות וכו'. בגמרא ובהלכות א"ר נחמן בין הגתות שנו והאידנא דקא מערבי שלא בין הגתות סברי כרב אחא דתניא רבי אחא מתיר בדבר הנטעם ע"כ. (ופירש"י בין

הגתות שנו דמשביחו שתוססין זה עם זה ונעשה טעם אחד אבל לאחר הגתות שכבר קלט כל אחד טעמו וריחו אין משביחו אלא פוגמו ע"כ):

הלכה ו

אין מערבין מים ביין וכו' ומי שנתערב וכו'. משנה שם:

ולא לתגר וכו'. במשנה שם ובגמרא רבא אייתו ליה חמרא מחנותא מזגיה וכו' שדריה לחנואה א"ל אביי והא תנן ולא לתגר אע"פ שמודיעו א"ל מזגא דידי מידע ידיע פי' רש"י שאני נותן מים הרבה. ורבא הוא דאמר כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא. ואמרינן תו בגמרא וכ"ת דמייתי חמרא חייא ומערב ביה פירוש עד שלא יהא ניכר טעם המים א"כ אין לדבר סוף. פירש"י ז"ל א"כ דכולי האי חיישינן אין לדבר סוף שאף המים לבדם יהא אסור למכור לחנוני שמא יערבם ביין אלא לא חששו חכמים אלא בזמן שאני מוכר לו דבר העשוי לרמות בו כמו שהוא עכשיו עד כאן. והוא הדין לכל כיוצא בזה. והמחבר לא הביא דינו של רבא לפי שאינו מצוי שיתערב מים כל כך ביין:

ומקום שנהגו להטיל וכו'. משנה שם:

והוא שיהיה בין הגתות וכו'. בגמרא שם והטעם שבזמן הגתות קולטים המים טעם היין אבל שלא בין הגתות הוא נחשב כאילו הוא מזוג:

הלכה ז

התגר נוטל וכו'. בבא זו משנה שם כלשונה. ופירש"י שלא יתכוון לערב. להוציא קול ולקנות הרוב ממקום משובח ולערב בו ממקום אחר ושכניו סבורים שכל הפירות מאותו מקום ע"כ:

הלכה ח

אסור לערב שמרים וכו'. ברייתא שם ובהלכות וסוף הברייתא אבל מערב של אמש בשל אמש ושל יום בשל יום. ופירש"י דיום ואמש לאו דוקא אלא חלוק הכלים הוא שיש להקפיד מחבית לחבית. וזהו שכתב המחבר אבל אם עירה היין וכו':

הלכה ט

המוכר לחבירו שמן מזוקק וכו'. פסק דלא כר' יהודה דמתניתין דפרק המפקיד (בבא מציעא דף מ') וכן דעת ההלכות שם. ויש מי שפירש שאפילו ר' יהודה מודה באומר לו שמן מזוקק ולא נחלק אלא באומר שמן סתם ונתן לו בסתם מזוקק ונשארו בידו השמרים ואומר ר"י שנותן השמרים. ופסק רבינו כאוקימתא קמא דאמרינן לדברי חכמים אסור לערב השמרים וזהו שכתב למעלה אסור לערב שמרים ביין ובשמן:

מכר לו שמן סתם וכו'. וזה מתבאר שם:

ומקבל בשאר שמרים שמן עכור וכו'. זהו פירוש פקטים האמור בגמרא שם ורש"י ז"ל פירש פקטים פסולת גרעינים הצפים על פני השמן:

הלכה י

בד"א כשנותן לו המעות וכו'. לשון הגמ', ובהלכות הא דיהיב ליה זוזי בתשרי וקא שקיל מיניה בניסן כמדה דתשרי הא דיהיב ליה זוזי בניסן וקא שקיל מיניה בניסן כמדה דניסן ע"כ. ומתוך לשון המחבר נראה שהוא סובר שאין המדות שוות בשיעור. ורש"י ז"ל פירש מדה שער הדמים ולא מדה ממש וז"ל מדה כשער הדמים של תשרי שהם בזול וסתם שמנים עכורים וקבל עליו פקטים. הא דשקיל מיניה בניסן כשער של ניסן וביוקר דרך כל השמנים להיות מזוקקים בניסן והלוקח סתם והמוכר סתם אין מוכר אלא מזוקק עכ"ל:

הלכה יא

המוכר חטים לחבירו מקבל עליו רובע קטנית וכו'. ברייתא פ' המוכר פירות (בבא בתרא דף צ"ד):

שעורים מקבל עליו רובע נישובות. ג"ז באותה [ברייתא] שם. ופי' נישובות אבק וקשין שנזרים בנשוב:

עדשים מקבל רובע עפרורית וכו'. באותה ברייתא שם והביא המחבר לשון הברייתא כפשטה:

תאנים מקבל עליו וכו'. משנה שם (דף צ"ג:):

מכר לו שאר פירות וכו'. משנה שם המוכר פירות לחבירו מקבל עליו רובע טנופות לכל סאה והמחבר הביא המשנה והברייתא כפשטה כשיטת ההלכות ובגמ' מתברר שבכל המינין חוץ מעדשים אינו מקבל עליו רובע עפרורית אלא פחות מרובע ופירוש רובעין אלו רובע קב שהם אחד מכ"ד בסאה:

נמצא בהן יותר על השיעורין וכו'. מימרא דרב הונא שם אם בא לנפות מנפה את כולו ופירושה כדברי המחבר והיא בהלכות:

הלכה יב

ואין כל אלו הדברים אמורים אלא במקום שאין וכו'. כך כתוב בהלכות ודבר נכון הוא:

הלכה יג

לפיכך הבורר צרורות וכו'. מימרא שם (דף צ"ג צ"ד) ובהלכות:

הלכה יד

המוכר קנקנים בשרון במקום שאין מנהג. לשון המשנה (צ"ג:) קנקנים בשרון מקבל עליו י' פטסות לק'. ופירש המחבר שלפיכך אמרו שרון לפי שאין שם מנהג בזה.
ומ"ש והוא שיהו נאות ועשויות בגפרית. הוא ברייתא (דף צ"ז:) על המשנה תנא פטסות נאות ומגופרות. ולשון ן' מיגש ז"ל כלומר אע"פ שאינן מבושלין כל צרכן והן מזיעין את היין צריך שיהו נאות וכו' וכן פירש"י דשבורין ממש אפילו אחד אינו מקבל:

פרק יט

הלכה א

אסור למכור לחבירו קרקע או וכו'. דינו של הרב ז"ל פשוט הוא בטעם שלא יהיה זה פחות משאר האונאות שהן אסורות וה"ז כמום, ובפ' שבועת העדות (שבועות דף ל"א) אמרינן ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו זה הלוקח שדה שיש עליו עסיקין וכיון שהלוקח לא טוב עשה נראה שאסור למוכר למכור אותם בסתם ולא יודיעו, ופירוש עסיקין עוררין מלשון התעשקו עמו:

הלכה ב

המוכר קרקע לחבירו וכו'. לשון הגמרא פ"ק דמציעא (דף י"ד) ופרק קמא דב"ק (דף ח':) ופרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צ"ב צ"ג) אמר [אביי] ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו מ"ט דא"ל חייתא דקיטרי פירוש שק מלא קשרים סברת וקבילת מאימתי הוי חזקה מכי דייש אמצרי וא"ד אפילו באחריות נמי כלומר אפילו באחריות משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו דא"ל אחוי טרפך ואשלם לך ע"כ. ופירוש המחבר כך הוא ראובן שמכר שדהו וקנהו שמעון באחת מדרכי הקניות עד שלא החזיק בה פי' נשתמש בה. וכבר ידעת דעת המחבר דשימוש הויא חזקה לקנות כדאיתא פ"א וכאן אפילו לאחר קנייה יכול לחזור בו קודם תשמיש ואע"פ שנתן דמים ושיטות הרבה יש בזה:

הלכה ג

כל המוכר קרקע וכו'. כך הוא מסקנא דשמעתא פ"ק דמציעא (דף י"ד) דאחריות טעות סופר הוא אפילו בשטרי מקח וממכר:

הלכה ד

בד"א בשהוציא המקח וכו' אבל אם העכו"ם וכו'. זה החילוק מימרא (דף מ"ה) פרק חזקת הבתים בשם אמימר שאין ישראל חייב באחריות מכר אם העכו"ם טורפה וכן

הדין לעולם אינו חייב אא"כ תצא ממנו בדינינו וכדאמרינן לעיל אחוי טירפך פירש"י ז"ל שבדין טרפוה ממך וכן עיקר ואפילו היה הטורף ישראל אם טרף שלא כדין אינו חייב לו:

הלכה ה

המוכר קרקע לחבירו והתנה עמו וכו'. מ"ש אפילו בא העכו"ם וגזלה מחמת המוכר חייב לשלם. הטעם הוא לפי שהוא אונס מצוי וכיון שקבל עליו כל אונס זהו בכלל:
אבל אם נפסק הנהר שהיה וכו'. מימרא גבי מעשה בגיטין פ' מי שאחזו (גיטין דף ע"ג) מסקנא שם:

הלכה ו

ומ"ש והוא הדין לכל תנאי שבממון. פשוט הוא שלמדין מדבר לחבירו בכל כיוצא בזה:

הלכה ז

מעשה באחד ששכר מלחים וכו'. מעשה שם פרק מי שאחזו (גיטין דף ע"ג):

הלכה ח

המוכר קרקע לחבירו וכו'. פרק חזקת (בבא בתרא דף מ"ד:) ופסק כרב זביד וכן בהלכות:

הלכה ט

ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וכו'. מימרא פ"ק דמציעא (דף י"ד) ופ"ק דב"ק (דף ח':) ובפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף צ"ב צ"ג).
ומ"ש שלא באחריות. פסק כאיכא דאמרי דהתם דאפילו שלא באחריות. וכתבו קצת המפרשי' ז"ל נפקא מינה היכא דהויא אפותיקי מפורש ללוי שיכול לסלקו ראובן במעות ולא שמעון וצדדין אחרים והרמב"ן ז"ל כתב בסוף דבריו ואין צורך לכל זה אלא נפקא מינה דאיהו ידע למיטען טפי:

הלכה י

ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וכו'. מימרא בכתובות בפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף צ"א צ"ב) ופסק כרבא.
ומ"ש שאע"פ שלא קבל וכו'. הוא כפי גירסת ההלכות והגאונים נהי דאחריות דעלמא לא קיבל עליה אחריות דנפשיה מי לא קביל עילוייה:
אבל אם בא בעל חוב של יעקב וכו'. פירוש אביו של ראובן וכגון ששדה זו באה לראובן בירושה מיעקב אביו והוא מוכרה לשמעון שלא באחריות וחזר וקנאה ממנו באחריות וטרפה בעל חוב של יעקב. וגם זה מפורש שם בכתובות ובהלכות:

פרק כ

הלכה א

המבקש לקנות מקח מחבירו וכו'. תוספתא בקדושין הובאה בהלכות פ"ק דקדושין וז"ל והמוכר [חפץ] לחבירו וכו' זה אומר במנה וזה אומר במאתים והלך זה לביתו וזה לביתו ואח"כ תבעו זה את זה אם הלוקח תבע את המוכר יעשו כדברי המוכר ואם המוכר תבע את הלוקח יעשו כדברי הלוקח ע"כ. וזה מבואר:

הלכה ב

הלוקח מאחד מחמשה בני אדם וכו' מניח דמי המקח וכו'. פסק כרשב"א וכסתם משנה דיבמות פ' האשה שלום (יבמות דף קי"ח:) דלא נחלקו ר"ע ור"ט בלוקח שמניח דמי מקח ביניהם ומסתלק וכן הוא בהלכות ופירשו ז"ל שמניחן ביד ב"ד וזה שכתב ויהיו הדמים מונחין הכוונה בב"ד:

ואם הוא חסיד נותן דמים וכו'. בזה חלוקים עליו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ואומר דבמקח אפילו בא לצאת ידי שמים מניח ביניהם ומסתלק וכ"כ פרק המפקיד (בבא מציעא דף ל"ז) ועיין בתוס' שם בד"ה התם:

הלכה ג

לקח מקח מאחד וכפר בו ונשבע וכו'. זה מתבאר בפרק הגוזל עצים בב"ק (דף ק"ג:) בסוגיא דאמרינן התם ואי ס"ד דאישתבע מה לי גזל מה לי מקח הרי דבנשבע מקח וגזל שוין. ודין הגזל מפורש פ"ד מהלכות גזילה:

הלכה ד

נאמן בעל המקח לומר וכו'. ברייתא בקדושין פ' עשרה יוחסין (קידושין דף ע"ג: ועיין בתוס' שם בד"ה בד"א) נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי בד"א בזמן שהמקח בידו וכו' וניחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא דנקט מתרוייהו ואמר חד מדעתאי וחד בעל כרחי. ויש מי שפירש קושיא זו אסיפא דאפי' בזמן שאין מקחו בידו ליהימניה כל זמן שהלוקח שם דהוה ליה כעין דיין שנאמן לומר לזה זכיתי ולזה לא זכיתי שבעלי דינין עומדין לפניו כדאיתא התם ופריק התם דנקט מתרוייהו וכיון שכן שנטל משניהם ה"ז אינו מדקדק אי זהו מדעתו ואינו נאמן אלא הרי הוא כעד אחד וגרסינן שם ולא ידע הי מדעתו והי (בעל כרחיה) פירוש ואין ידוע בעדים אע"פ שהמוכר אומר כך הוא כיון שאין מקחו בידו אינו נאמן. ומתוך דברי המחבר נראה שהוא גורס ולא ידע פי' שאף המוכר אינו יודע אי נמי אפי' ידע המוכר רצה הלה לישבע שבועת התורה וליטול

מחצה נוטל וחבירו נוטל בלא שבועה. ודין זה נתברר ריש פ"ק דמציעא וזה לשון הגמ' גבי שנים אוחזין בטלית דנשבעין וחולקין אותה בין שטוענין טענת מציאה וכל אחד אומר אני מצאתיה בין שכל אחד טוען אני לקחתיה ואמרינן התם מקח וממכר נחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא דנקט מן תרוייהו מחד מדעתיה וחד בעל כרחיה ולא ידע וכו' ופירש בעל המאור ז"ל לחזי זוזי ממאן נקט דאע"ג דאין מקחו בידו ואינו נאמן אלא ככל אדם מ"מ זה שהוא מעיד כנגדו הוא מתחייב שבועת התורה על פיו דעד אחד הוא וזה שהוא מסייעו יש לפוטרו לגמרי דכיון דשבועתו אינה אלא מדרבנן ואיכא חד סהדא דמסייע ליה דינא הוא דלישקול בלא שבועה ופריק דלא ידע שהמוכר עצמו אינו יודע ע"כ דבריו ז"ל. וזאת היתה כוונת המחבר שאם המוכר יודע ומעיד והוא הדין לעד אחד זה שמסייעו העד נוטל בלא שבועה. והנכון הוא אחר שאין שבועתו אלא מדרבנן וחבירו חייב שבועה דאורייתא ולפיכך כתב ולא ידע ממי נטל וכן דקדק הר"א ז"ל בהשגות וכתב שאין הדין ברור אצלו וכבר הראה פנים בעל המאור לזה ועיקר:

הלכה ה

הרי שטען על חבירו וכו'. דין זה פשוט בכמה מקומות בגמ' המוציא מחבירו עליו הראיה ויתבאר בהרבה דינין שיבאו בזה הפרק ואבאר מאין יצאו:

הלכה ז

אמר לחנוני תן לי בדינר פירות וכו' ונתן לו. פירוש שהגביהן לוקח והניחן ברה"ר והדין משנה בשבועות פרק כל הנשבעין (דף מ"ב) ודבריו בפירושה כדברי ההלכות ואין הדין אלא ברה"ר אבל אם היו ברשות מוכר ממש או ברשות לוקח המוציא מחבירו עליו הראיה ואין כאן אלא שבועת היסת וזהו שאמר ר' יהודה בברייתא כדאיתא בהלכות:

הלכה ח

נתן הלוקח דינר וכו'. ג"ז באותה משנה ופסק כרבנן וכן פירש הרב ר' מאיר ובחדושין ג"כ פסקו כן:

הלכה ט

וכן הדין בנותן דינר לשולחני וכו'. פי' וכבר קבל נותן הדינר מעות והניחן ברה"ר וג"ז משנה שם:

ואם לא הודה שמכרן וכו'. ג"ז משנה שם וכרבנן שהמעות הם ברה"ר שאם היו ברשות שולחני אינו נשבע השולחני אלא היסת כמו שנתבאר בחנוני:

הלכה י

המחליף פרה בחמור וכו' המוכר שפחתו וילדה וכו'. פירש רש"י ז"ל בהשואל להכי נקט מחליף ולא נקט המוכר פרתו וילדה דאילו מוכר במעות לא קנה לוקח עד דמשיך וכיון דמשיך מידע ידע אם ילדה כבר או לא ילדה וליכא לספוקי בעד שלא מכרתי ומשלקחתי אבל מחליף פרה בחמור לא היה צריך למשוך הפרה [או החמור] דכיון שמשך בעל הפרה את החמור נקנית הפרה לבעל החמור בכל מקום שהיא ואין ידוע אם ילדה אם לא ילדה וכן המוכר שפחתו (נקט מוכר) דקיימא לן עבד כנעני נקנה בכסף וכשנתן המעות נקנית לו השפחה ואפילו היא בבית הבעלים ואין ידוע אם עד שלא ילדה נתן הכסף ע"כ.

ומה שכתב המחבר אפי' אומר המוכר איני יודע [**שישבע מוכר שאינו יודע**] . לאו למימרא דכשהלוקח [טוען טענת] ברי ולא הביא ראיה לדבריו ומוכר אומר איני יודע שישבע מוכר שאינו יודע ותהיה שלו שהרי יתבאר לפנינו שאם שניהם טוענין שמא יחלוקו כ"ש כשהלוקח טוען טענת ברי והמוכר אומר איני יודע שאינו נוטל המוכר בשבועת שאינו יודע אלא הכוונה שצריך לוקח להביא ראיה ואין אומרים כיון שהוא טוען ברי ומוכר שמא יטול לוקח בלא ראיה:

לא הביא ראיה ישבע המוכר וכו'. כבר ביארתי שאין זה אלא כשהמוכר טוען טענת ברי אבל כשהמוכר טוען טענת שמא יחלוקו. והחילוק בין ולד פרה לולד קטנה הלוקח אומר גדולה לקחתי והלה אומר איני יודע זכה בגדולה המוכר אומר קטן מכרתי והלה אומר איני יודע אין לו אלא קטן זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שהקטן מכר זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו ע"כ במשנה ובהלכות והעמידו משנה זו בגמרא בשטענו עבד גדול בכסותו והלה מודה לו בעבד קטן בכסותו ומדין גלגול שבועה חייב לישבע אף על העבד וכמו שנתבאר פ"ה מהל' טוען ונטען לפיכך כשאמר מוכר איני יודע ה"ז מחוייב לישבע שאינו יכול לישבע ומשלם ולוקח נוטל גדול אבל דין המחבר כשאינו טוענו כסות אלא עבד וידוע שאין נשבעין על העבדים דבר תורה אלא היסת לפיכך כתב הרב כן וכן הדין מוכרח בסוגיא שם:

הלכה יג

אמר הלוקח גדול לקחתי והמוכר שותק. זה למד מדין השפחה שהבאתי למעלה:

ואם אמר המוכר איני יודע. כבר ביארתי שאין זה דומה למשנתנו ששנינו מוכר אומר איני יודע זכה בגדול לפי שכאן אין זה מחוייב שבועה מן התורה.

ומ"ש ישבע שאינו יודע. לפי שלא ילמד לומר טענת רמאות איני יודע לפטור עצמו משבועת התורה וכמ"ש פ"א מהל' טוען ונטען במנה לי בידך והלה אומר איני יודע ועיקר וכן כ"ש שאם אין הלוקח יודע דלא אמרינן יחלוקו דומיא דולד דלעיל משום דהתם אין לזה בולד חזקה יותר מזה משא"כ כאן שהרי זה מוחזק בעבדו והבא להוציא ממנו עליו הראיה:

הלכה יד

כל מי שנולד הספק ברשותו וכו' כיצד המחליף וכו'. זה מימרא דשמואל בכתובות פרק המדיר (כתובות דף ע"ו:) בזה הלשון ממש ויש מי שלא פסקה בהלכה אלא על בעל הפרה להביא ראיה וכבר נכתב דעת זה בהלכות ויש מי שפסקה ולזה נוטה דעת הרב אלפסי ז"ל ומ"מ כתבו קצת המפרשים ז"ל דלא אמרינן הכי אלא כשמת החמור ברשות בעל החמור ובעל החמור אינו טוען ברי שהיה חי בשעת משיכת הפרה הא אם היה בעל החמור טוען ברי או שהיה החמור באגם על בעל הפרה להביא ראיה וכתב הרשב"א ז"ל בסוף דבריו וצ"ע על הרב אלפסי ז"ל שלא חילק בזה כלל וכן כתב הרמב"ן ז"ל עכ"ל:

הלכה טו

מחט שנמצא בעובי בית הכוסות וכו'. זו ברייתא שם ובאלו טרפות (דף נ':)

ומ"ש לא הוגלד פי המכה הרי הדבר ספק ועל הטבח להביא ראיה וכו' ואם לא הביא ראיה ישלם הדמים. זה מבואר בסוגיא שם אליבא דשמואל דכי אמרינן בברייתא לא הוגלד פי המכה המוציא מחבירו עליו הראיה דוקא כשנתן הטבח המעות וקאמר שאם בא להוציא מהמוכר על הטבח להביא ראיה אבל לא נתן הטבח מעות אין על המוכר להביא ראיה אלא מוציאין מן הטבח בלא ראיה וכן נתבאר בהלכות ומ"מ כבר כתבתי שיש פוסקים דלא כשמואל וכאן אם לא נתן הטבח דמים על המוכר להביא ראיה ובלא ראיה אין מוציאין מן הטבח וכן הרשב"א ז"ל הקשה לדברי המחבר לומר דסוגיין דלא כהלכתא:

פרק כא

הלכה א

המקנה לחבירו דבר שאינו מסויים וכו'. החלק הראשון בדבר שמינו ידוע פשוט הוא שקנה ומבואר בגמ' בכיוצא בזה בפרק המוכר פירות (בבא בתרא דף צ"ה:):

הלכה ג

אבל האומר לחבירו כל מה שיש בבית זה וכו'. כ"כ רבינו האי ז"ל בספר מקח וממכר שלו ודברי טעם הן אבל לא מצאתי דבר בגמרא שאוכל ללמוד ממנו כן:

הלכה ד

וכן המוכר לחבירו בעשרה דינרי חטים וכו' וכל החוזר וכו'. זה נתבאר ר"פ איזהו נשך (בבא מציעא דף ס') מאותה שנתבארה למטה פכ"ב:

הלכה ה

וכן המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית וכו' או רפת בקר וכן המקבל מחבירו לעשות בית חתנות וכו' עושה ארבע של שש. משנה בהמוכר פירות (דף צ"ח:) ז"ל המוכר מקום לחבירו לבנות לו בית וכן המקבל לבנות לו בית חתנות לבנו או בית אלמנות לבתו בונה ארבע אמות על שש דברי ר"ע ר' ישמעאל אומר רפת בקר הוא והרוצה לעשות רפת בקר עושה ארבע על שש בית קטן שש על ח' בית גדול ח' על י' טרקלין י' על י' רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ראיה לדבר היכל רשב"ג אומר (הכל) כבניין היכל ע"כ במשנה. ואמרינן בגמ' רפת בקר מאן קתני לה איכא דאמרי ר"ע קתני לה וה"ק אע"פ שרפת בקר היא (זו) פעמים שאדם עושה דירתו כרפת בקר ואיכא דאמרי ר' ישמעאל קתני לה והכי קאמר שהרוצה לעשות רפת בקר וכו' ע"כ. ופירוש המשנה לדעת המחבר כדעת אבן מיגש ז"ל דהך סיפא דבית קטן אליבא דר' ישמעאל ואין הלכה כמותו לגבי ר"ע ודין רפת בקר ללישנא קמא דגמ' מפורש הוא שאפילו ר"ע מודה שהיא שש על ארבע ואף ללישנא בתרא אע"ג דר' ישמעאל היא לא חזינן בהדיא דפליג ר"ע ומש"ה קיי"ל הכי ויש מפרשים פירושים אחרים וזה נראה עיקר:

מכר לו מקום בית גדול וכו'. במשנה דלעיל ובזו אפילו ר"ע מודה כיון שאמר גדול:

מכר לו מקום טרקלין וכו'. במשנה של מעלה תרבץ של חצר י"ב על י"ב וכו' בגמרא שם תאנה וקנתיר י"ב על י"ב וכו' מאי קנתיר תרבץ אפדני ע"כ. ופירש רשב"ם ז"ל תרבץ אפדני חצר גדול שעושין שרים בצד אפדני שלהן ועל שם שמרביצים אותו תמיד להשכיב האבק קרי ליה תרבץ ע"כ. ומדברי המחבר נראה שעושין אותו לפני החצר:

ורום כל בית ובית כחצי ארכו וכחצי רחבו. פי' אם היו שש על ארבע רומו ה' י' על ח' רומו ט' וכן כיוצא בזה ומבואר במשנה של מעלה:

הלכה ו

המוכר מקום לחבירו וכו'. משנה שם פ' המוכר פירות (בבא בתרא דף ק':) ופסק כחכמים ודלא כר"ש וביאור דבריו שדרכן היה לעשות מערה ולחפור בכותליה קבר

והקברות ההם נקראים כוכין בלשון המשנה ופתח המערה היא כרחבה ברוח אחד ובשני כותלי ארכה הוא עושה ששה קברות ובכותל הרוחב שכנגד הפתח שנים ומדת המערה מבוארת במשנה זו וכן מדת הקברות:

נמצא בין כל קבר וכו'. סדור הקברות לדעת זו הוא כך בכותלי האורך עושה כוך בתחלת הכותל ורחבו ששה טפחים שהם אמה ומניח ריוח אמה ומחצה ועושה כוך שני והוא אמה הרי ג' אמות וחצי ומרחיק אמה ומחצה הרי חמש אמות ועושה כוך ג' באמה ששית ואינו מניח כלל בראשי הכותל ובכותל האמצעי שהוא ד' עושה שני כוכין בשני ראשיו ושתי אמות ריוח באמצע. ובהשגות א"א כל זה שיבוש היה ראוי לומר וכו' פירוש שהסדר כך הוא לדעת הר"א ז"ל בכותלי האורך מניח אמה בשני ראשי כל כותל חצי אמה לכל ראש ובחמש הנשארות עושה שלשה כוכין אמה בין כל אחד ואחד שהן שתי אמות ריוח ובכותל הרחב מניח ג"כ אמה בשני ראשיו חצי אמה לכל ראש ובג' הנשארות עושין שני כוכין ואמה ריוח ביניהם זה כוונתו ז"ל. וזה דעת הרב אבן מיגש ורשב"ם ז"ל. ומ"מ אין הכרח לאחת מן השיטות האלו בגמ' ויש בזה מקום עיון עוד בדברי המחבר שלא הזכיר אלא מערה אחת ולפי המשנה אפילו לדעת חכמים עושה חצר שש על שש ופותח לתוכה שתי מערות וכן שנינו בסוף המשנה. ופירשב"ם ז"ל כן דארישא קאי פירוש דאמוכר ואמקבל ששנינו בתחלת המשנה. ונתן הרב טעם לסדר המשנה ומדברי המחבר נראה שהוא מפרש סיפא בשקבל לעשות חצר בפירוש וצ"ע:

הלכה ז

המוכר לחבירו בתוך שדהו וכו' נותן לו אמה שרחבה שתי אמות ואמה מכאן [ואמה מכאן] לאגפיה. פירוש בין הכל ארבע אמות ומימרא דשמואל היא בפ' המוכר פירות (בבא בתרא צ"ט:) כלשונו ופר"ש ז"ל באגפיה כדי לתקן מאותו קרקע אגפיה של אמת המים אם יפלו עכ"ל:

ואם מכר לו אמת המים להשקות בה בסילון וכו'. לשון הרב אבן מיגש ז"ל פירוש מכר לו בחצירו מקום לעשות בו אמה להעביר עליה מי רגלים ומי תכבוסת חצירו וכיוצא בהן ע"כ. וכן פיר"ש ז"ל שהוא עשוי להשקות בהמה ורחיצת בגדים וכלים ואינו גדול כל כך ע"כ:

הלכה ח

אלו האגפים בעל השדה נוטען אבל אינו זורען וכו'. פסק כר"נ דהלכתא כוותיה בדיני ולפיכך אינו זורען:

ואמת המים זו שכללו אגפיה בעל האמה וכו'. מימרא שם:

הלכה ט

המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו אם דרך יחיד וכו'. שיעור דרך היחיד נפסקה הלכה בגמ' שם כדייני גולה שאמרו שני גומדין ומחצה ופירוש גומדין אמות ומצינו בכתוב גומד ארכה וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו כתב הרב ר' יוסף הלוי בן מיגש ז"ל מסתברא לן דה"מ היכא דלא מסיימי מחיצתא אבל היכא דאיכא מחיצתא חמור במשאוי בשני גומדין ומחצה לא מסתגי וכ"ש דלא הדר עכ"ל:

מכר לו דרך בין עיר לעיר וכו'. ברייתא שם אבל בקצת הספרים אינה ופיר"ש ז"ל ח' אמות שאם יפגעו שתי עגלות זו בזו שלא יעכבו זו את זו:

מכר לו דרך הרבים וכו'. פר"ש כגון עיר שיש בה מעבר שבאין דרך שם מארץ רחוקה עכ"ל. ופר"ש דהוא הדין בכ"מ ששיעורו ט"ז אמה כיון שהזכיר דרך:

הלכה י

דרך המלך ודרך הקבר אין להן שיעור. משנה (דף צ"ט:) ובריייתא דרך המלך אין לה שיעור ודרך הקבר אין לה שיעור:

ויראה לי שזה כמוכר דבר שאין מינו ידוע וכו'. נראה שהוא ז"ל סבור שלא קנה וכמ"ש למעלה דבעינן מינו ידוע. ובהשגות א"א ואין דברו ידוע ואני אומר שנוטל ממנו המלך כל מה שיצטרך לו עכ"ל. ולפי דבריו הוא הדין במוכר דרך הקבר בשדהו שהולכין מלוי המת בכל השדה כפי מה שיצטרך להם וכן פר"ש ז"ל:

הלכה יא

מכר לו מקום למעמד וכו'. מקום שהיו עומדים בו העם בשובם מן הקבר סמוך לבית הקברות ומשנה היא שם:

הלכה יב

האומר לחבירו בור וכותליה וכו'. ברייתא ריש פ' לא יחפור (בבא בתרא דף י"ז:) כלשונה:

הלכה יג

המוכר שדה לחבירו ומצר לו מצר אחד קצר וכו'. הביא המחבר מימרא כלשונה וכך היא ריש המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"ב) מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר אמר רב לא קנה ארוך אלא כנגד הקצר אמרו ליה רב כהנא ורב אסי (לרב) ויקנה כנגד ראש תור שתיק רב ומודה רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון מחד גיסא ומצר לוי [ויהודה] מחד גיסא מדה"ל למיכתב דראובן כנגד לוי ודשמעון כנגד יהודה ולא כתב ליה ש"מ כנגד ראש תור הוא דאמר ליה ע"כ. וכך פירשוה שהוא מצר לו ג' מצרים שלמים

והרביעי קצר כגון **זה א**) ואמר רב לא קנה ארוך אלא כנגד קצר כזה '**ם**) והקשה ויקנה כנגד ראש חור **כזה ג**) שתיק רב פי' שלא חש לקושייתם ומודה רב שאם היה המצר הארוך מראובן ושמעון ומצר שמעון מספיק למה שכנגד המצר הקצר ודאי קנה כנגד ראש תור (כצורה השלישית) שאל"כ למה מצר לו מצר ראובן כלל היה לו לכתוב שמעון כנגד יהודה שהוא כמצר הקצר לבד כגון **זה ד**) וכתבו המפרשים ז"ל שא"א לפרש שלא מצר לו מצר רביעי כלל אלא ראובן שמעון [לוי] **כזה ח**) שא"כ היאך יאמרו רב כהנא ורב אשי יקנה כנגד ראש תור והלא רב כהנא ורב אסי אמרו במצר לו ג' מצרים שלמים ולא מצר לו רביעי כלל שלא קנה אלא תלם אחד על פני כולה אלא ודאי כמו שפירשנו אלו דבריהם ז"ל. ונ"ל לפ"ז דלרב טפי גרע בשמצר לו מצר רביעי מקצתו משאם לא מצר לו כלל דהא מצר לו ג' מצרים לבד אמר רב קנה כולה חוץ ממצר רביעי כדאיתא התם וכאן אמר דלא קנה אלא כנגד הקצר וטעם לזה שכיון שהתחיל למצרו ולא מצרו כולו נראה שאינו מקפיד על המצר לבד אלא על חלק מן השדה משא"כ כשלא מצרו כלל דלא מסתבר ליה כלל דלא יקנה אלא תלם אחד על פני כולה כרב אסי זה נראה ומתוך דברי יתבארו דברי המחבר ז"ל:

הלכה יד

היה מצר ראובן מזרח ומערב וכו'. מימרא שם וזה לשון רשב"ם בפירושה המוכר שדה לחבירו ורוצה לכתוב מצרים ויש לשכנו ראובן שתי שדות אחד במזרח ואחד למערב ולשמעון שכנו שתי שדות אחת בצפון ואחת בדרום לא יכתוב לו סתם שדה זו שאני מוכר לך הרי הוא בתוך שדות ראובן ושמעון דאתי לאיפלוגי **באלכסון ו**) ונמצא שנוטל אצל מצר שמעון ראובן [אבל בשכותב מצר ראובן רוחין תרתי ומצר שמעון רוחין תרתי הרי ד' רוחות]:

הלכה טו

מצר לו מצר וכו' ולא מצר לו מצר רביעי קונה השדה כולה. כך נפסקה הלכה בגמ' שם בהמוכר את הבית הלכתא קונה הכל חוץ ממצר רביעי:

אבל המצר הד' אם היה מובלע בתוך המצרים וכו'. ג"ז שם אבל ראיתי המפרשים חלוקים בפירושו הרב ן' מיגש ז"ל פירש קנה הכל חוץ ממצר רביעי דעבדינן ליה ד' **פיסקי ז**) וקני לג' פיסקי מינייהו בר מפסקא רביעאה עכ"ל. ורש"י פי' חוץ ממצר רביעי התלם עצמו של מצר רביעי לא קנה עכ"ל. גם בפירוש מובלע נחלקו ולשון אבן מיגש ז"ל דלא מובלע האי מצר רביעי עם השדה כולה אבל מובלע ונראית כשדה אחד קנה

כולן ור' שמשון כתב דלא מובלע בתוך המצרים שמכאן ומכאן אלא הולך על פני **שניהם** ח) **ומובלע ט**) עכ"ל. ודברי רבינו נוטים לדבריו:

ואם לא היה מובלע. חלקי' נתבארו בגמ' ובהלכות וטעם הט' קבין לפי שהוא דבר חשוב בשדה וי"ל ששיירו והוא הדין לגנה בחצי קב וכן בכל דבר כפי מה שהוא לחלוקה כמו שיתבאר פ"א מהל' שכנים. ורכב של דקלים מפני חשיבות גם כן הוא:

הלכה טז

סיים לו את הזויות בלבד ולא סיים המצר שלכל רוח. זה כתב בפירוש סיים את הקרנות האמור בגמ' והרבה פירושין נאמרו בו ונראה דעת המחבר שסיים) ולפ"ז מ"ש סיים לו חלק מכל רוח

הוא א). **ומ"ש כמין גא"ם**. הוא 'ם) וכולן בעיות בגמרא עלו בתיקו ופסק רבינו שודא דדייני:

הלכה יז

המוכר בית לחבירו בבירה גדולה וכו'. מימרא ר"פ המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"א):

ומ"ש אע"פ שיש שם מעט שקורין את הבירה בית. לפי שאם היו הכל או הרוב קורין לבירה בית הכל מכור וכדאיתא בגמרא אלא דקרו לבירה נמי בית כולה זבין ליה ואסיקנא לא צריכא דאיכא דקרו ליה לבית בית ולבירה בירה ואיכא נמי דלבירה קרו ליה בית וכו':

ומ"ש ואילו מכר לו כל הבירה היה כותב לו ולא הנחתי לפני במכר זה כלום. ג"ז שם וכתבו קצת המפרשים שאפילו כתב לו זה הלשון ואין שם מי שקרא לבירה נמי בית ואפילו מעוטא ה"ז לא קנה אלא בית שאין לשון זה מועיל לכלול במכר מה שאינו נכלל לשום אדם בעולם וכן עיקר:

וכן המוכר שדה בבקעה גדולה וכו'. ג"ז מימרא שם ודיני השדה בזה כדיני הבית בזה לכל מה שנזכר למעלה:

הלכה יח

האומר לחבירו שדות אני מוכר לך מיעוט שדות שתים. מימרא שם מיעוט ארעתא שתים:

אמר לו כל שדות וכו'. ג"ז שם כל ארעתא דאית ליה לבר מבוסתני ופרדיסי:

אמר לו נכסי אפילו גנות ופרדסים וכו'. גרסת המחבר כגרסת ההלכות אי אמר לו נכסי אפילו אפרדסי ובוסתני ואי אמר לו כל נכסי אפי' בתי ועבדי ע"כ. וה"ה באומר כל נכסי

שהמטלטלין בכלל כמ"ש המחבר והכין מוכח פ' מי שמת ואמרינן התם דאפילו תפילין איקרו נכסי. ודע שהמפרשים ז"ל חילקו בין האומר נכסים לאומר נכסיי שהכוונה נכסים שלי לפי שבאומר נכסיי אינו צ"ל כל אלא אפי' בלא כל נכללין כולן וכן מוכיח פרק מי שמת כמו שיתבאר פי"א מהל' זכייה ומתנה. וכן הדין באומר שדותיי שאינו צריך למלת כל וכלן בכלל אבל אומר נכסים שלי או שדות שלי אין הכל בכלל. והטעם שכיון שהוא מזכיר כינוי עצמו באותה מלה שהוא מזכיר הנכסים או השדות הכל בכלל אבל כשהוא מזכיר כנוי עצמו אחר כן אין הכל בכלל:

הלכה יט

האומר לחבירו בית מבתיי אני מוכר וכו'. מימרא במנחות (דף ק"ח):

הלכה כ

האומר לחבירו שדה דבי חייא אני מוכר לך וכו'. מימרא פרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"א:).

ומ"ש הפחות שבשניהם. יצא לו ממה שנזכר למעלה דכיון דלא קנה אלא אחת הפחותה היא לפי שיד בעל השטר על התחתונה:

הלכה כא

האומר לחבירו שדה ראובן אני מוכר לך וכו'. מעשה ריש פ' חזקת הבתים (בבא בתרא דף ל':) פסק כר"נ וכן בהלכות:

הלכה כב

האומר לחבירו חצי שדה אני וכו'. דין זה נתבאר ס"פ בית כור (בבא בתרא דף ק"ז:) במשנה ובגמרא וזה לשון המשנה האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום ומקבל עליו [מקום] גדר חריץ ובן חריץ [וכמה הוא] חריץ ששה טפחים ובן חריץ שלשה טפחים ע"כ. ובגמרא אמר ר"י ולוקח נוטל כחוש א"ל ר' חייא בר אבא [לר"י] והא אנן משמנין ביניהם תנן א"ל וכו' תרגימנה מסיפא דקתני סיפא חצי בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום ואמאי משמנין ביניהן והא חציה בדרום קא"ל אלא לדמי ה"נ לדמי ע"כ. וזה פירוש הגמ' לדעת המחבר שמשוין שני החלקים בשווי הדמים ולוקח נוטל החלק הכחוש ואע"פ שהוא עודף במדה רוצה הוא המוכר בקב ועידית מקביים זבורית והקשה ר' חייא והא אנן משמנין ביניהם תנן דמשמע שהן חולקין בשמן ובכחוש וכל אחד נוטל קצת שמן וקצת כחוש ואמר ר"י שהסיפא מכרעת שאין משמנין אלא בשווי הדמים דהא חציה בדרום א"ל אם שמן אם כחוש ומיהו משמנין לדמי שאם חצי

שבדרום כחוש יוסיפו על המדה כדי שישוה דמי חצי שדה ואם הוא שמן גורעים מן המדה ה"נ משמנין דרישא לדמי ולעולם לוקח נוטל כחוש ולזה הפירוש הסכימו הר"ח והרשב"א ז"ל ועיקר ושיטות אחרות יש:

ומקבל עליו וכו'. כבר נזכר במשנה ורחב החריץ ו' וכן היא הנוסחא בספרי המחבר המדוקדקים וכן הוא בכל ספרי הגמרא ובהלכות.

ומ"ש ובין שתי החריצין רחב טפח. מפורש בגמרא הכל:

הלכה כג

היתה לו חצי שדה וכו'. מימרא מפורש ריש המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"ב ס"ג) וכו':

אמר לו מצר שדה וכו'. זה לשון הגמ' שם ופירש אבן מיגש ז"ל פירוש דהיכא דזבין איניש לחבריה חולקא סתמא מארעא וא"ל זבינית לך או יהבית לך מצר ארעא דמינה פליגא וכו'. והטעם שיש חילוק כשמצר לו המצרים לאם לא מצר לו כלל פירש הרא"ם ז"ל דכל דכתב ליה מצרנהא למה ליה דכתבינהו אלא לברור עד היכן כי היכי דלישקול פלגא דאי לא שקיל אלא תשעה קבין בין שתהא גדולה או קטנה למה לי למימצר אלא אי לא כתב ליה אלין מצרנהא ודאי לא גמר לזבוני אלא תשעה קבין שהוא שיעור שדה ולפיכך לא חשש למימצר שאין עסק למימצר כזה כלל:

פרק כב

הלכה א

אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ופלוגתא דתנאי היא ואוקימנא ביבמות בהאשה רבה (יבמות דף צ"ג) הנהו דאמרי אדם מקנה כשיטה ואינה הלכה וזה פשוט ומוסכם, וכן שכיב מרע מבואר בהרבה מקומות:

הלכה ב

המוכר פירות דקל לחבירו וכו'. מימרא פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"ו) ופסק כר"נ.

ומ"ש ואם שמט. מבואר שם וכתב הרשב"א ז"ל מהא דאמר ר"נ מודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה הביא רבינו תם ז"ל ראיה למוכר שטר חוב לחבירו בעדים אע"ג דקי"ל דאין אותיות נקנות אלא בכתיבה ומסירה אם קדם הלוקח וגבה מלוה אין המוכר יכול לחזור בו ומסתברא לי דוקא בדכתב ליה או בדא"ל הוא וכל שעבודא [דאית ביה]

אבל אי לא א"ל הוא וכל שעבודא דאית ביה לא קנה אלא הנייר בעלמא והילכך אפילו קדם וגבה מוציאין ממנו עכ"ל. וכן הסכים הרמב"ן ז"ל לדעת רבינו תם ז"ל:

הלכה ג

אבל הפוסק על שער שבשוק ולא היה אותו המין וכו'. זה מבואר ראש פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"ב:):

הלכה ד

מי שפסק על שער שבשוק וכו'. זו מימרא שם (דף ס"ג) האי מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא צריך לאתחזויי לבי דרי וכו'. ופירש"י תרעא חריפא הפוסק על הפירות עד שלא יצא השער הברור אלא השער הבכיר שהוא סמוך לקציר וכו' ותנן במתני' דאם יש לו מותר לפסוק וכו' ומדברי המחבר נראה שהוא מפרש תרעא חריפא מוקדם לימות הקציר ופוסק לתת לו מן התבואה הבאה והוא פוסק על שער זה וממתין התבואה החריפה הבאה ועיקר:

אבל אם לא נראה וכו'. מפורש שם הדין והטעם דכל מי שקונה תבואה הבאה לתרי תלתא יהיב ואי לא א"ל לא סמכא דעתיה:

הלכה ה

דבר שאינו ברשותו וכו' כיצד מה שאירש מאבא וכו'. פירקא קמא דמציעא (דף ט"ז) ברייתא:

וכן שדה זו. שם דלא קי"ל כרב דאמר קנה:

הלכה ו

מי שהיה מורישו גוסס ונוטה למות וכו' וכן צייד עני שאין לו מה יאכל וכו'. מפורש שם (דף ס"ז:) וכן בהלכות תניא מה שאירש מאבא מכור לך מה שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום מה שאירש מאבא היום [מכור לך] מה שתעלה מצודתי היום מכור לך דבריו קיימין מאי שנא רישא ומ"ש סיפא אמר ר"י סיפא וכו' משום כבוד אביו משום כדי חייו ירושלמי בלוה תכריכי אביו פירוש כגון שהיה אביו גוסס ולא היה לו תכריכין ומכר מה שהוא יורש מאביו היום לקנות לו תכריכין ע"כ בהלכות. וכתבו ז"ל ודוקא בכדי שיקנה לו תכריכין הא יותר מכאן לא ומיהו אי לא משכח לזבוני בכדי שיעור מצומצם מוכר הוא עד כדי שימצא דכל זה בכלל כבוד אביו. ומשום כדי חייו פירש רב האי ז"ל כדי חיי יום ע"כ:

הלכה ז

הבן שמכר בנכסי אביו וכו'. מימרא פ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ח:) ובהלכות. וכתב הרשב"א ז"ל ולאו דוקא הבן אלא אפילו הוא עצמו וכדתניא מה שאירש מאבא מכור לך לא עשה ולא כלום אלא דבן מוציא מיד הלקוחות בלא כלום אבל הוא מוציא גוף הנכסים מידם לפי שלא חל עליהם המכר אבל מ"מ חייב לשלם דמי המכר שקבל מהם עכ"ל:

הלכה ח

מי שנתן קרקע וכו'. זה פשוט דבפ"ק דקידושין (דף כ"ו כ"ז) שאלו אי בעינן שיהיו צבורין המטלטלין תוך הקרקע ואסיקנא דלא ואי איתא דאפילו אינן בעין קנה מאי קא מבעיא לן פשיטא אלא ודאי לא קנה אא"כ הם בעין ופשוט הוא ג"כ שעל המקבל לברר שהמוציא מחבירו עליו הראיה וכיוצא בזה כתב הרשב"א ז"ל בשבועות דאי ליתנהו בעין ודאי לא קנה:

הלכה ט

מי שהיה לו פקדון ביד אחר וכו'. זה פשוט במרובה (דף ע"ז:) ואמרינן פרק הספינה ר' אבא הוי להו תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה.

ומ"ש ואם כפר בו וכו'. משום דקי"ל כר"י דאמר במרובה (דף ס"ח) גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ותו דאמרינן דגבי אדרכתא דלא כתביה אמטלטלי דכפריה וכ"ש שא"א להקנות:

אבל מלוה הואיל ולהוצאה ניתנה. גם זה פשוט וכבר נתבאר למעלה פ"ו. והטעם שכתב הואיל ולהוצאה ניתנה נתבאר פ' האיש מקדש ודין השטר נתבאר פ' האיש מקדש (קידושין דף מ"ז) ופ"ו:

הלכה י

כשם שאין אדם מקנה וכו'. כך נפסקה הלכה פ' מי שמת (בבא בתרא קמ"ב:) והלכתא המזכה לעובר לא קנה:

ואם היה בנו וכו'. פסק כר"י דאמר הכין וכ"כ ז"ל וי"א דדוקא בשכיב מרע אבל בבריא לא ויש שאין מחלקין וזה דעת המחבר והסברא הראשונה כתב בעל העיטור בשם רבינו האי ז"ל ודעת רבינו עיקר דסתם אמרו:

הלכה יא

האומר לאשתו נכסי לבנים וכו'. זה מבואר במעשה (שם). ועוד דע"כ לא אר"י אלא במעוברת הא לאו הכי לא ואפילו במעוברת פליגי:

הלכה יב
המקנה למין וכו' הקנה וכו'. שם בביאור מימרא בלא מחלוקת:
אמר לו קנה את ובהמה זו וכו'. זה מחלוקת ופסק כר"נ וכן בהלכות:

הלכה יג
אין אדם מקנה וכו'. זה מוסכם מן הגאונים ז"ל ומבואר ממה שאמרו במי שמת (דף קמ"ז ע"ב) שכיב מרע שאמר ידור פלוני בביתי זה יאכל פלוני פירות דקל [זה] לא אמר כלום ופירשו לפי שאין הדירה גוף ואמרינן התם מילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע וזה פשוט ומוסכם ומבואר בירושלמי:

הלכה טו
דין ההקדש ודין העניים וכו' עד סוף הפרק. בהשגות א"א רואה אני כי הוא מוסיף וכו'. ובאמת דעת הרב אלפסי ז"ל בהלכות שם פרק שור שנגח דדבר שלא בא לעולם אינו מוקדש כלל וגם מוסכם הוא מכל המפרשים ומבואר בגמ' וגם דעת המחבר כן בביאור פ' ו' מהלכות ערכין וחרמין אלא שכתב שאע"פ שאינו מוקדש הנודר חייב להקים דבריו מדין חיוב הנדר כמו שיתבאר שם בארוכה ואף שם הודה לו הרב ר"א ז"ל ואף כאן הן הן דבריו והתימה [מ"ש] הרב ר"ח. ואני אומר שהחלק הראשון הוא סברת המחבר אלא שהוא מוסיף שאף במתנת שכיב מרע אע"פ שאין הנודר קיים מצוה לקיים דברי המת כמו שהוא מחוייב אם היה קיים ועיקר. והחלק הראשון כשהנודר קיים כן כתבוהו קצת מן המפרשים ז"ל:

פרק כג

הלכה א
מקנה אדם הגוף לפירותיו בין במכר בין במתנה וכו'. שם בפרק מי שמת (בבא בתרא דף קמ"ח):

הלכה ב
כיצד כגון שמכר וכו'. מפורש שם:

הלכה ג
מכר עבדו לקנס וכו'. בעיא דלא איפשיטא בגיטין פרק השולח (גיטין דף מ"ב:) ופסק כדרכו בתיקו דממונא. וכבר דקדקו המפרשים ז"ל למה אינו מכור הגוף לפירותיו ויש שתירצו דכיון דאיכא תרי מי יימר דמינגח ואת"ל דמינגח דילמא מודה ומיפטר אינו כגוף לפירות:

הלכה ד

מכר אילן לזה ופירותיו לאחר כו'. שם במי שמת (דף קמ"ח) ולא ביאר הרב אם יהיו למוכר הפירות או קנה הראשון הכל והרשב"א ז"ל כתב דהכל לראשון והוא פירשה בהמקבל מתנה ואמר שהכל למקבל והוא הדין במכירה ורשב"ם ז"ל פירשה בדרך אחרת:

אבל אם מכר אילן וכו'. שם דאמרינן אם תמצא לומר דקל לאחד ופירותיו לאחר לא הוי שיור [מקום פירות] דקל לאחר ושייר פירותיו לפניו שייר מקום פירות מאי טעמא כל לגבי נפשיה בעין יפה משייר:

הלכה ה

המוכר גוף הקרקע לזמן קצוב הרי זו וכו'. זה פשוט:

הלכה ו

ומה הפרש יש בן המוכר קרקע לזמן קצוב וכו'. בהשגות אמר אברהם איני מוצא מוכר לזמן קצוב וכו'. ולי נראה שהמחבר מדמה המוכר לזמן קצוב למוכר בזמן שהיובל נוהג דכשם שהמוכר בזמן היובל בין קרוב בין רחוק עושה בו כל חפצו אע"פ שידוע שיחזור קרקע לבעליה ביובל כן הדין במוכר לזמן קצוב שהרי סתמו כפירושו ביובל וכיון שכן אף במוכר לזמן קצוב הדין כן ודברי ההשגות אינם ברורים ויתר דברי המחבר והמפרשים שכתב כולן ברורים ופשוטים הן:

הלכה ט

המוכר פירות שובך וכו'. זה פשוט במשנה שבפ' המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ') בביאור והמחבר נתן טעם בדבר למה אינו כדבר שלא בא לעולם:

הלכה י

הביצים והאפרוחים וכו' לפיכך וכו'. עובדא פ' שילוח הקן (חולין דף קמ"א:) בחולין דאמרינן דלוי בר סיסין אקני פירות שובך לרב יהודה ואתא לקמיה דשמואל ואמרינן פירי חדתי הוו דלוי בר סיסין גופיה לא הוה קני ליה ואמר שמואל זיל טרוף אקן דליתגבהו וניקנינהו לוי בר סיסין והדר ניקנינהו ניהלך בסודר ע"כ. ופירש המחבר פירי חדתי שלא פרחו. ורש"י פירש שהטילה אותם האם ולא עמדה מעליהם:

הלכה יב

(יא-יב)

הלוקח פירות שובך מחבירו וכו'. **וכמה מניח אם היו בו אמהות ובנות וכו'**. דבריו בזה כדברי רבו ן' מיגש ז"ל בפירוש הברייתא שבפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף

פ') ושאלו בגמ' מה טעם מניח ב' בריכות ממה שיולידו הבנות ובריכה אחת מאמהות. ותירצו שכל בריכה צריכה שתים מתולדותיה לצוות ולולא כן תלך וזהו הטעם שאמהות כבר יש להם בנות ובריכה אחת שהוא מניח הם שתים מתולדותיה. ונראה לפי פירוש זה שאם לא היו בשובך בעת הקנייה כי אם בריכה אחת מניח שתי בריכות מתולדותיה ודי לו בכך שהרי יש צוות לה בזה אבל יש מי שפירש הסוגיא על דרך זה אם מכר לו בפירוש פירות שובכו חוץ מן הבריכה הראשונה חייב להניח בשובך אלו שתי בריכות שמניח לו זולתי האמהות ואם מכר לו שובכו סתם מניח לו בריכה אחת ראשונה בלבד כללו של דבר לעולם מניח בריכה אחת מן הפרי המוכר לו כך פירש רבינו חננאל ז"ל:

הלכה יג

הלוקח פירות כוורת מחבירו וכו'. משנה שם בפרק המוכר את הספינה נחלקו בפירושה בגמ' ופסק כפירוש הברייתא וכן בהלכות. ופי' דרך הדבורים לבנות בכוורת חלות נקובות ובאותן נקבים הדבורים מולידים וכשמתגדלין ופורחין ממלאים הדבורים אותם נקבים דבש ועוד אוכלות הדבש ומגדלין בהן דבורים:

הלכה יד

הלוקח חלות דבש וכו'. גם זה במשנה שם:

הלכה טו

הלוקח זיתים מחבירו וכו'. משנה שם ופירוש גרופיות ענפים וחוזר וצומח ובב"ר (פ' ל"א) יחורים לתאנים וגרופיות לזיתים כי ענף הזיתים קרוי גרופיות:

לקח בתולת שקמה וכו'. ברייתא עד סוף הפרק פירוש בתולת שקמה בבחרותה קודם שנחתכו ענפיה אבל כשתזקין ותגדל קוצצין הענפים ובאין אחרים במקומן ונקרא סדן של שקמה טרונ"ק בלעז עכ"ל ר"ש ז"ל. והעלו בגמרא שעשרה מיני ארזים הן ויש אחד מהן שגזעו מחליף ובאותו המין הרי הוא כדין שאר האילנות והמחבר סתם וכן בהלכות שכיון שביארו הטעם פשוט הוא שבמקום שיהיה גזעו מחליף לא אמרו חופר ומשריש:

פרק כד

הלכה א

המוכר שלשה אילנות בתוך שדהו וכו'. משנה פ' המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ"א) בפירוש.

ומ"ש אפילו היו ג' נטיעים. פשוט הוא דהא אילנות סתם שנינו במשנה לא שנא גדולים ולא שנא קטנים.

ומ"ש או ג' בדי אילן. נראה שעיקר הנוסחא ג' בדי אילן והוא השאלה ששאל ר' ירמיה בגמרא ופשטוה כן ופירושה אילן אחד מכר לו שיש לו שלשה בדין מרוחקים זה מזה ד"א והעלה הקרקע שרטון ונראין בשעת המכירה כג' אילנות. כך פירשו אבן מיגש ור"ש ז"ל אלא שנחלקו בפשט הבעיא שר"ש פירש יש לו קרקע ואבן מיגש ז"ל אין לו והעיקר כפיר"ש ז"ל ואם לא היתה לזה כוונת המחבר צ"ע למה לא הביא זאת הבעיא שהזכרתי:
ואפילו יבשו וכו'. משנה ובברייתא שם:

הלכה ב

וכמה היא הקרקע הראויה להם וכו'. מפורש בגמ'.
ומ"ש וקנה אילנות שביניהם. בעיא דאיפשיטא (דף פ"ג:) היה ארז ביניהן [מהו א"ל] קנה וקנה:
וזה המקום וכו'. פירוש תחתיהן וביניהן בעל האילנות נוטען אבל מקום אורה אין אחד מהם רשאי לזורעו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שלא יטנפו פירות הנושרים. ופי' אורה לוקט:

הלכה ג

בד"א כשהיו עומדין כמו ג' פטפוטי כירה וכו'. זהו פירוש כחצובא האמור בגמרא ופסק כר"י וכן בהלכות והטעם שכשהן כסדר זה אין הקרקע שביניהן ראוי לחרישה ולזריעה לפיכך סתמו מכור כך פירשו אבן מיג"ש ור"ש ז"ל:
והוא שיהיה בין כל אילן ואילן מארבע אמות עד ט"ז. פירוש ועד בכלל וכך הסכימו ז"ל וזו היא סברת המחבר שכתב בסמוך יותר על ט"ז ושלא כדברי אבן מיגש שפירש ולא עד בכלל והדין הוא פסק הלכה ובברייתא בגמ' ובהלכות:

הלכה ד

ומהיכן הוא מודד מן העיקר הרחב של אילנות. בעיא דאיפשיטא (דף פ"ג) בזה הלשון ת"ש הרכובה שבגפן אינו מודד אלא מעיקר השני שבה ורשב"ם פירש שפשטו שאינו מודד לא מן הראשון שרחב יותר ולא מן השלישי שקצר הרבה אלא מן הבינוני והוא הדין לאילנות ע"כ לשונו:
אבל אם לא היו וכו'. מפורש שם ובהלכות:
או שלקח זה אחר זה וכו'. זה פשוט דכיון דכשקנה השני אין לו קרקע כשקנה השלישי מפני אילן יחידי ודאי לא יקנה הקרקע ונלמד מהקדש מברייתא הנזכרת ס"פ המוכר את הבית (בבא בתרא דף ע"ב:) וכן הוא בברייתא פ' הספינה:

או שמכר לו וכו' או שנים בתוך שלו וכו' או שהפסיק בור וכו'. כולן בעיות בגמ' (דף פ"ג) ועלו בתיקו. ובהלכות וקי"ל דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע והמחבר אע"פ שדרכו לפסוק בכל תיקו דממון אם תפס אין מוציאין מידו גבי קרקע אין לומר תפיסה מועלת דבחזקת בעליה עומדת:

הלכה ה

כל מי שקונה ג' אילנות וכו'. כל הבבא מפורשת במשנה שם (דף פ"א) ובנמוקי הרמב"ן ז"ל שאם נחלקו המוכר והלוקח לאחר זמן זה אומר ע"כ היו מגיעין ענפי האילן בשעת מכירה כמו שהן היום והמוכר אומר לא כי אלא נארכו הבדים על הלוקח להביא ראיה ואינו יכול לומר כיון דאמרו יקוץ על המוכר להביא ראיה שאם הגדילו היה קוצץ דדילמא לאו אדעתיה ע"כ. והרשב"א ז"ל כתב שלולא שאמרה הרב ז"ל הייתי אומר שעל המוכר להביא ראיה לפי שאני אומר כאן נמצאו וכאן היו ואין זה כבאין לטעון על השדה שזה אומר ע"כ מכרת לי וזה אומר לא מכרתי שעל הלוקח להביא ראיה שהוא המוציא דשאני הכא דהדבר ידוע שמכר לו האילנות והקרקע שתחתיה בודאי מכור עמהם ואנו רואין ענפי האילן נוטין ע"כ והן עדות על מכירת הקרקע והמוכר שטוען שגדלו ולא היו כאן בשעת המכירה עליו הראיה כך נ"ל אלא שאני מבטל רצוני מפני דעתו עכ"ל:

הלכה ו

הגדילו שני אילנות וכו'. במשנה הגדילו לא ישפה, פירוש ישפה יקוץ העולה מן הגזע שלו ומן השרשין של בעל הבית ובגמ' (דף פ"ב) היכי דמי מן הגזע היכי דמי מן השרשין אמר ר"י כל שרואה פני חמה זהו מן הגזע ושאינו רואה פני חמה זו היא מן השרשים וליחוש דילמא מסקא ארעא שרטון (ומתחזי כתלתא אילנות) וא"ל תלתא זבנת לי ואית לי ארעא אלא אמר ר"נ יקוץ וכן אמר ר"י יקוץ ע"כ שם ובהלכות. ופי' הרואה פני חמה סדנו של אילן שלמעלה מן הקרקע. שאינו רואה פני חמה השרשין שתחת הקרקע. ואקשינן וניחוש שמא יעלה עפר בין בדין אלו העולין מן סדנו של אילן (דעד האילן) ובין האילן ומתיישן הדבר עד שמתרחקין הבדין מן האילן ארבע אמות והעפר ביניהן ונראה ג' אילנות ואומר לו הלוקח למוכר תלתא זבנת לי ואית לי קרקע אלא אמר ר"נ יקוץ פירוש הא דקתני עולה מן הגזע של בעל האילן לאו דשביקן ליה אלא יקוץ כך פירשו אבן מיג"ש ור"ש ז"ל ור"ל דכי קתני במתני' לא ישפה בענפים המתפשטים וכן במה שגדל למעלה מן הגזע בין הענפים ואפי' ענף המתחדש שאין מקום לחשש הנזכר אלא במה שעולה מן הגזע למטה מן הענפים וזה פשוט. ומן הקושיא זו כתב הרשב"א ז"ל

למדנו שהדין האמור בראש הפרק הוא כדברי ר"ש ז"ל שאל"כ כי מסקא ארעא שרטון מאי הוי לימא ליה נבדוק מלמטה ונסלק עפר ונראה:

הלכה ז

כל העצים שקוצץ בעל וכו'. כבר נתבאר זה:

ובדקלים אין לבעל הדקל וכו'. מימרא דר"נ (דף פ"ג) בפירוש רב פפא שם ודבריו בפירוש כדברי אבן מיג"ש ז"ל וז"ל מי שקנה דקל אחד מחבירו שלא לקצצו אין לו גזע לבעל האילן לפי שאין מעלין גזע מסדנו של אילן כדי שיהא של בעל האילן אלא מן השרשין שהרי הוא של בעל הקרקע עכ"ל. ופירושים אחרים יש:

הלכה ח

המוכר קרקע ושייר האילנות וכו'. בהשגות א"א דבר זה לא ידעתי מאין לו ואין לו שורש בגמ' וכו'. ועתה אפרש גרסינן פ' חזקת הבתים (בבא בתרא דף ל"ז) זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אמר רב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע מתקיף לה רב פפא אין לו לבעל (הקרקע) אילנות בקרקע כלום לימא ליה בעל קרקע [לבעל אילנות] עקור אילנך שקול וזיל אלא אמר רב פפא זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע פשיטא מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לר"ע דאמר מוכר בעין יפה הוא מוכר ה"מ גבי בור ודות דלא מכחשי בארעא אבל (גבי) אילנות דקא מכחשי [בארעא] לימא שיורי משייר דאי לא משייר לימא ליה עקור אילנות (שקול) וזיל. מכר אילנות ושייר לפניו קרקע מחלוקת דר"ע ורבנן לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר יש לו לרבנן דאמרי בעין רעה מוכר אין לו. ואפילו לרב פפא דאמר יש לו ה"מ גבי ב' לקוחות דאמר ליה כי היכי דלדידך בעין יפה לדידי נמי בעין יפה אבל הכא מוכר בעין רעה מוכר לר"ע יש לו ואפי' לרב זביד דאמר אין לו ה"מ גבי ב' לקוחות דא"ל כי היכי דלדידי לית לי באילנות לדידך נמי אין לך בקרקע אלא הכא מוכר בעין יפה מוכר ע"כ. והנ"ל שהמחבר מפרש חצי קרקע הנזכר בגמרא חצי ממש שלא כדברי המפרשים ז"ל שפירשו דלאו חצי ממש אלא הוא יכול ליטע אחרים במקומן ולא כדברי הרב אבן מיגש ז"ל שכתב וזה שאמר רב פפא חצי קרקע אינו חצי קרקע אלא חלק בקרקע הוא שקנה כפי האילנות וחוץ לאילנות כמלא אורה וסלו ע"כ, אלא חצי קרקע ממש כפשט הלשון כי היכי דלא נימא ליה עקור אילנך וזיל וכן כשמכר הקרקע ושייר האילנות לפניו יש לו חצי הקרקע ממש כי היכי דלא לימא ליה עקור אילנך וזיל ואע"פ שלא אמרו אלא שיש לו קרקע כיון שהטעם הוא אחד עם הנזכר בדין זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע ושם גילו שהוא חצי קרקע אף כאן חצי קרקע ומ"מ כשאינן אלא שני אילנות אין לו אלא קרקע

הראוי להן שדי אם נעלהו מדרגה אחת שהרי קונה שני אילנות אין לו קרקע כלל וזה שהוא משייר יש לו קרקע הראוי כמו שאנו מעלין דין המשייר שלשה אילנות מקונה שהקונה אין לו אלא קרקע הראוי להם והמשייר יש לו חצי קרקע זו היא סברתו ונכונה היא בפשט הגמרא אלא שאינו מוצא טעם למה יש לו חצי קרקע כי היכי דלא לימא ליה עקור אילנך וזיל והלא קנה שלשה אילנות אע"פ שאין לו חצי קרקע אין יכול המוכר לומר לו כן ואפי' מתו יטע אחרים תחתיהן וזה הכריח למפרשים שלא לפרש כן ודבריו צ"ע. וע"ק לי בזה שהוא מביא דין דזה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע פי"ב מהלכות טוען ונטען שם כתב שזה שהחזיק באילנות קנה קרקע הצריך להן כדברי רבו אבן מיג"ש ז"ל וכאן לא הזכיר כלל כן בפרק זה אלא חצי קרקע בלשון הגמ' וגם זה צ"ע:

וכן אם שייר ב' אילנות וכו'. כבר נתבאר:

הלכה ט

המוכר את האילנות וכו'. זהו מכר האילנות שהוזכר בגמרא (דף פ"ב) וכר"ע דהלכתא כוותיה. ויש פירוש אחר בזה:

והחזיק וכו'. כבר נתבאר גם זה ודעת הר"א ז"ל בזה דוקא כגון שזה המחזיק באילנות היה יכול להחזיק בקרקע ולקנות שהרי אמר להם שכל אחד יזכה במה שיחזיק ולפיכך בחזקת האילנות קנה חצי קרקע ממש וכבר כתבתי שפירושים אחרים יש:

הלכה י

האחין שחלקו וכו'. ברייתא הובאה פירקא קמא דבבא בתרא (דף ז') וכן בהלכות ובקצת נוסחאות יש ואחד נטל שדה כרם ופירש רש"י ז"ל ארבע אמות לעבודת הכרם שהיו חורשין אותה בשוורים. ובהלכות ובפירושי הרב אבן מיגש ז"ל שדה פרדס והוא הטעם:

הלכה יא

המוכר שדה לחבירו והיו בה דקלים ואמר לו חוץ מדקל פלוני וכו'. פ' המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"ט) א"ל לבר מדקלא פלניא חזינן אי דקלא טבא הוא שייריה לחודיה ואי דקלא בישא הוא כ"ש הנך ובחידושי הרשב"א ז"ל פירש הרב רבינו יהוסף ן' מג"ש ז"ל דלאו הטוב שבכולן או הרע שבכולן קאמר אלא מן הטובים או מן הרעים עכ"ל. ור"ש ז"ל פירש בדיקלא בישא ומיהו אם יש בשדה דקלים רעים ממנו הנהו מזדבני בכלל שדה דהאי דקאמר כ"ש הנך אדיקלי דטבי טפי מהאי קאי עכ"ל. ואין נראה כוונת המחבר כן אלא לא קנה דקל כלל:

הלכה יב

מכר לו שדה וא"ל חוץ מן וכו' עד שכל המוכר בעין יפה הוא מוכר. דינין אלו מפורשים שם בלא מחלוקת. ובהשגות א"א הטעם שפירש לזה אינו כלום וכו'. כמדומה לי שהר"א ז"ל חשב שהטעם שכתב המחבר הוא נמשך אל כל מה שנזכר ולפיכך כתב שטעה שא"כ כשהיו שם דקלים וגפנים אחר שהוא מוכר בעין יפה היה לומר שהגפנים שהן חשובין מכורין דודאי גופני חשיבי. וחוץ מכבודו טעה בכוונת רבינו שאין טעמו אלא לומר שאע"פ שכשאין שם אלא דקלים והוא משייר אילנות סתם הדקלים משיירין וכיוצא בזה בגפנים שהם נתפשים בלשון אילנות כשיש שם דקלים ואילנות או גפנים ואילנות משיירים לא אמרו שיהא הכל משייר אלא מה שראוי להקרא אילן סתם לפי שהמוכר בעין יפה הוא מוכר ואין כוללין בשיורו כל מה שאפשר לכלול אבל טעם לדין דקלים וגפנים פירש אבן מיגש ז"ל כיון דגופני חשיבי מדקלי כדאיתא פ' החובל אזלינן בתר דעתיה דשייר גופני משום דחשיבי, ור"ש ז"ל פירש דגפנים לגבי דקלים קרוי אילני ובכלל אילני הם טפי מדקלי וזה דעת הר"א ז"ל:

ואם הדקלים שייר וכו' ואם שאר האילנות וכו'. מפורש שם וכתב ר"ש ומיהו אם אין אילנות גדולים בשדה אלא אלו הוי שיור כדאמרינן גבי דקלי וכ"כ אבן מיגש ז"ל והביא ראיה דהא כי ליכא אילני אלא דקלי אמרינן כיון דליכא אילני על הני דקלי הוא דאתני הכא נמי אע"ג דקטיני כיון דליכא אחריני ודאי עלייהו הוא דאתני עכ"ל:

הלכה יג

האומר לחבירו קרקע ודקלים וכו' עד הרי נקנה המקח. בהשגות א"א הרב ז"ל כתב להקנות לו שני דקלים ועיקר ע"כ. ובגמרא (דף ס"ט:) ארעא ודקלי חזינן אי אית ליה דיקלי יהבי ליה תרי דיקלי ואי לית ליה זבין ליה תרי דיקלי וכו'. ובהלכות דמאן דזבין לחבריה מידי דשכיח למיזבן אע"ג דליתיה להההוא מידי ברשותיה מיחייב למזבן ומיתן לזה [ואנן לא סבירא לן הכי דכל מידי דלאו ברשותיה דבר שלב"ל הוא ע"כ] וקי"ל נמי ופוסקים על שער שבשוק ואע"פ שאין לו ואיתא נמי בתוספתא המוכר לחבירו פירות בחזקה שיש לו ונמצא שאין לו לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה. וזה שכתב הר"א ז"ל והרב בעל העיטור כתב בשם רבינו נסים ז"ל דלא אמרו דבר שלב"ל אלא כגון פירות דקל דשניהם ידועים ומתני בדבר שלב"ל אבל אם המוכר מתנה בדבר שבא לעולם ועל דעת כן נותן לו לוקח מעות איכא מאן דשמיע ליה מהאי מימרא דמחוייב הוא לקיים תנאו ואמרו שכן נמצא בתוספתא תרומות. ויש חולקין ופירשו השמועה כדברי המחבר דלא לחייב את המוכר קאמר אלא שאם רצה שיהא ממכרו קיים יקנה לו שני דקלים.

ויש מי שהקשה על זה ואמר דכיון שהמקח בדבר שלב"ל שניהם יכולין לחזור בהן וכיון שאינו ברשותו של מוכר בשעת המכר כמי שאינו בעולם הוא ועוד שאלו שני ממכרים הם השדה והדקלים ואע"פ שאין לו דקלים מכר השדה קיים שאין זה תלוי בזה אלו דבריו ואינן מוכרחין וכ"ש במה שאמר דאע"פ שאין לו דקלים מכר השדה קיים דמנ"ל דמי שמכר לחבירו ב' דברים בערך אחד ולא פרט לו ערך לכל אחד ואין לו אלא האחד שיתחייב הלוקח לקנותו והרי יכול לומר לא הייתי קונה האחד בלא חבירו ומ"מ לענין השמועה פירש רשב"ם ז"ל זבין ליה תרי דקלי שלא יהא מחוסר אמנה שכך התנה לו אני מוכר לך שאקנה לצרכך או יחזיר מן המעות כנגד ב' דקלים עכ"ל:

ואם אמר וכו'. מבואר שם:

אמר לו קרקע של דקלים כו' אין לו דקלים. פי' אם אין דקלים באותו מקום אבל ודאי אם יש דקלים בקרקע קנאן וכ"כ רשב"ם ז"ל, והדין שם:

הלכה יד

המוכר פרדס לחבירו צריך לכתוב וכו'. שם מימרא דרב יהודה:

וכן המוכר קרקע לחבירו וכו'. מימרא דרב מרי בראש הפרק (דף ס"ב:) ואע"פ שיש צד שאם לא כתב זה אינו כמי שכתב כמו שמתבאר שם ונזכר פכ"ח המימרא נאמרה בכלל בכ"מ כדי להסתלק מן הדינין:

הלכה טו

המוכר בית לחבירו אע"פ שכתב לו וכו' עד והמחילות שבין המעזיבות. למעלה מימרא דרב דימי שם (דף ס"ג:) ובהלכות ומכאן שאם לא כתב לו עומק ורום אלא מכר הבית סתם אין לו אפי' באויר שעל גבי הבית ולא למטה ולא כלום בין בבית בין בחצר שלא קנה אלא עד ראש כותלי החצר ואם בא להגביה ולבנות על אויר הבית או לחפור תחת הקרקע אינו רשאי דעומק ורום משוייר הוא ואם בא מוכר לבנות עלייה באויר על גב דיומדין בונה אבל ודאי אינו יכול לבנות על הכותלים שמכר וכן אם בא לחפור מבחוץ ולהשפיל תחת קרקע הבית עושה ובלבד שלא יזיק בחפירתו לבעה"ב. והרב אבן מיג"ש ז"ל כתב שאין יכול לחפור תחת הקרקע כדי שלא יזיק וא"כ מה מועיל לו למוכר שיור עומקא שאם חפר הלוקח בורות שיחין ומערות הרי הן של מוכר. ויש מי שכתב שאם מכר לו חורבה ולא כתב עומקא ורומא כיון דהתם חורבות עשויות לבנות יש לו באויר כדי לסתום רומו של בית והוא כדי שיקח אדם חבילה בינונית על ראשו ויכנס ויוציא ולא יצטרך לכוף ראשו וכיוצא בזה אמרו פרק השותפין ובשדה ובכרם מסתברא דמן הסתם קנה הרום שהרי אין עשויים לבנות על גביהן ואינו משיירו אבל לא קנה העומק

שהרי הן עשויים לחפור בהן בור ודות וגת אלו דבריו ז"ל. וכשכתב לו עומק ורום אם בא להגביה ולבנות באויר או להעתיק ולחפור מגביה ומעמיק אבל לא קנה בבינונית שבעמקים ובאויר כמ"ש המחבר ואם כתב לו מארעית תהומא ועד רום רקיעא לבד ולא כתב לו עומק ורומא קנה הכל לפי גירסת הגאונים ז"ל:

הלכה טז

המוכר בית לחבירו ע"מ וכו'. שנינו פרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"ג) אמר ר"ל זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואומר ע"מ שדיוטא העליונה שלי [דיוטא העליונה שלו] למאי הלכתא רב זביד אמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא רב פפא אמר שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה וכתוב בהלכות והלכתא כרב זביד דאמר אם רצה להוציא בה זיזין מוציא וכו' והביא ראיה מדגריס בפרק מי שמת כדאיתא בהלכות וכמה פירושין נאמרו בשמועה זו ומה שהסכימו רוב המפרשים דיוטא זו היא צורת הכותל העליונה בשיש בה בנין באויר שהכותל גבוהה מן התקרה ואמרינן למאי הלכתא כאומר מאי קמ"ל שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא פירוש שאם רצה להוציא המוכר זיזין מחצירו ולסמוך עליהן הדיוטא מוציא ואלולי לא התנה כבר נתבאר שאע"פ שכתב לו עומקא ורומא אינו יכול לסמוך על הכותלים כלל אבל עכשיו שהתנה מועיל תנאו להשתמש בזה דהיינו נעיצת זיזין ורב פפא סבר דאפילו להכביד על הבית בניעוץ זה לא אהני תנאה אלא שאם רצה לבנות עלייה עליו בונה על גבי דיומדין ואמרו בגמרא לרב פפא אפי' בלא תנאי היה יכול לעשות כן כמו שאמרנו כיון שלא מכר הרום בפירוש ותירצו אהניא ליה ע"מ דאי נפיל הדר בני ליה פירוש דאי נפל ביתו של לוקח כופהו מוכר לחזור ולבנותו כדי שלא תפיל הרוח עלייתו של מוכר כשלא יהיה בנין תחתיה והיא עומדת באויר א"נ משום דמבעית. והרב אבן מג"ש ז"ל פירש שמי שלא מכר הרום שהוא יכול לבנות על גבי דיומדין ואם נפל הבית ובנה לוקח אותו אין המוכר יכול לבנות אף על גבי דיומדין שלא שייר אלא אויר ביתו וזה בית אחר הוא וכשהתנה ואמר ע"מ דאי נפל ביתא אבנה ובני לוקח הדר מוכר ובני על גביה עלייה אלו דבריו. וקי"ל כרב זביד וכ"ש כרב פפא דטפי אמר רב זביד מרב פפא והמחבר הביא שמועה כפשטה והושג במ"ש ואם רצה לבנות על גבה בונה כשהיה מקודם. אמר אברהם זה שיבוש דאפילו בנין חדש בונה אם הוא רוצה ע"כ:

הלכה יז

המוכר קברו או דרך קברו וכו'. ברייתא בפרק המוכר פירות (בבא בתרא דף ק':) וזה לשון רשב"ם בפירושה מערות היו עושין להן בחייהן כדי לקבור שם משפחה וכו'

מעמדות שעומדין ויושבין שם סמוך לבית הקברות בשובם מן הקבר על כרחו של לוקח ותקנת חכמים היא משום פגם משפחה גנאי הוא להן שאין לקרובן מקום קבורה הילכך אמרו רבנן לישקול דמי וליהדר והכי אמרינן בהדיא בבכורות פרק יש בכור לנחלה עכ"ל:

פרק כה

הלכה א

המוכר דבר שיש לו תשמישין לא מכר וכו' כיצד המוכר את הבית וכו' וכן העלייה שעל גבי הבית וכו'. הכל מפורש ריש פרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"א) ומשנה וגמרא עם פירוש ההלכות ופסקן ופירוש יציע שסביבות הבית כתוב בהלכות כמו תא שעושין סביבות כותלי הבית מבחוץ כמו שהיה במקדש ויש שעושים כך בתוך עביו של כותל וכו':

הלכה ב

המוכר את הבית לא מכר את החדר שלפנים הימנו. פירוש חדר בין שהוא ארבע אמות בין שהוא פחות אינו מכור.

ומה שכתב אע"פ שמצר וכו'. מפורש בגמרא:

ולא את הגג וכו'. במשנה שם ולא מצאתי בגמרא שיעור רחב לגג אולי למדה הרב מיציע דאי לא הוי ארבע אמות מכור. ודין הבור והדות מפורשים במשנה (דף ס"ד).

ומה שכתב אף על פי שמכר העומק והרום. נמשך אפילו אל גג גבוה שלא קנה אותו וכן כתבו הגאונים ז"ל ושלא כדברי רשב"ם ז"ל וגירסתו במימרא דרב דימי שהבאתי פרק כ"ד:

הלכה ג

וצריך המוכר ליקח וכו'. כר"ע וכדאיפסיקא הלכתא בגמרא (דף ס"ה) כן פסקו ז"ל:

ואם אמר לו וכו'. מפורש במשנה והטעם דכל לישנא יתירא לטפויי קא אתי דתנאי שלא לצורך הוא אף בלא תנאי אינן בכלל בית ומועיל התנאי לשייר דרך:

וכן המוכר בור וכו'. אף זו כר"ע וטעמא דמוכר בעין יפה הוא מוכר:

הלכה ד

שני בתים זה לפנים מזה וכו'. מימרא פסוקה שם (דף ס"ה) ופסק הרב ן' מיג"ש ז"ל דוקא כשהוא מקנה שני הבתים כאחד הא אם מכר הפנימי ואחר כך מכר החיצון הראשון תיכף שקנה הפנימי זכה בדרך דהא קי"ל כר"ע דקונה בור ודות יש לו דרך ושוב אין

זכותו מסתלק וכן חיצון במכר ופנימי במתנה אם היה המכר ראשון לא זכה הפנימי בדרך שהרי לא היה לבעליו דרך דהא קי"ל כר"ע דמשייר בור ודות צריך ליקח לו דרך כיון שכן אין למקבל המתנה אלא הזכות שהיה לבעליו וכו' אבל כשהקנה שניהם כאחד מה שהוא עין יפה לזה הוא רע לזה ולפיכך אין להם דרך אבל במתנה בעין יפה הוא נותן יותר ממוכר כמ"ש המחבר ועיקר:

הלכה ה

המוכר את הבית מכר את התנור וכו'. גירסת הרב ז"ל אינה כגירסת ספרינו שאנו גורסין במשנה ובברייתא לא מכר התנור ולא את הכיריים וכ"כ ר"ש ז"ל ה"ג לא את התנור ולא את הכיריים דכל הנך מטלטלין הן, ומ"מ נ"ל שאף המחבר לא אמרה אלא במחוברין דאי מטלטלין לא עדיפי ממפתח:

ואת מלבנות הפתחים וכו'. פירוש כגון פצימין עשויין של עץ לשון ן' מיג"ש ז"ל, ורשב"ם פירש תיקון שעושים סביב המזוזות מלמטה ולמעלה שהדלת שוקף עליהם עכ"ל. והדין בעיא שם (דף ס"ט) זה לשונה בעי ר"א מלבנות של פתחים מהו היכא דמיחברי בטינא לא תיבעי לך דהא מיחברי כי תבעי לך דנקיטי בסיכי (ולא מיחברי) מאי תיקו. ופי' סיכי יתדות וזהו שכתב המחוברין בטיט שאם ביתדות כיון דלא איפשיטא לא קנה. והדלת במשנה. נגר ומנעול בברייתא:

אבל לא המפתח. משנה ובריית (דף ס"ה):

ומכר את המכתשת. משנה שם:

ומכר את האצטרובל. משנה ופירוש עיגול שסביב הריחיים ודבר הקבוע הוא ואין מזיזין אותו ממקומו לשון רשב"ם:

אבל לא הכלי וכו'. הוא פי' קלת הנזכר בגמ' (דף ס"ה):

ולא מכר את מלבנות כרעי המטה וכו'. בעיא (דף ס"ח) זה לשונה בעי ר' ירמיה מלבנות של כרעי המטה מהו כל היכא דמיטלטלי בהדה לא תיבעי לך דהא מיטלטלי כי תבעי לך דלא מיטלטלי מאי תיקו. ובפירוש הרב ן' מיג"ש ז"ל תיבעי לן דקביעי ולא מיטלטלי ובתיקו אין לו ללוקח, ורשב"ם ז"ל פירש חתיכות עץ היו נותנים תחת כרעי המטה כדי שלא ידבק בקרקע ואת"ל גבי פתחים וחלונות דמזבני משום דמיחברי [מיהא בסיכי] אלא הכא בדלא מיחברי כלל קא מיבעיא ליה אם הוא מכור עם המטה [או לא]. דמיטלטלי בהדה שמסומר במסמרות או בסיכי עכ"ל. והרב אבן מיג"ש ז"ל פי' דלענין מוכר את הבית היא השאלה ופי' כל היכא דמטלטלי בהדי מטה לא תבעי לך דלא מזבני בהדי ביתא וזה דעת רבינו:

ולא את מלבנות החלונות וכו'. גם זה בעיא דלא איפשיטא שם זה לשונה בעי ר' זירא מלבנות של חלונות מהו מי אמרינן לנוי בעלמא הוא דעבידי או דילמא כיון דמחברי מחברי מאי תיקו ופשטה כדברי המחבר דאף במחוברין בטיט היא השאלה ועלתה בתיקו ולא קנה אבל הרשב"א ז"ל כתב בדלא מיחברי בטיט אלא ביתדות כאותה של מלבנות פתחים וכך הוא שואל אע"ג דלגבי פתחים לא הוברר אם קנה כאן גבי חלונות ודאי לנוי הן עשויין וכל שאינן מחוברין ודאי לא קנה או דילמא הרי הן כמלבנות פתחים כיון דמיחברי בסיכי ואף כאן הוא בספק אלו דבריו ז"ל ורשב"ם פירשה ג"כ במחוברין ביתדות דבטיט פשיטא דקנה ופירשה באת"ל גבי פתחים קנה גבי חלונות מאי ולא ידעתי מי הכריחם לזה:

ובזמן שאמר לו וכו'. בברייתא (דף ס"ה:) אע"ג שלא נזכרו בה מלבנות סובר המחבר דודאי לא עדיפי מהנזכרים בה וסיפא דברייתא בין כך ובין כך לא מכר את הבור ולא את היציע ולא את הדות:

הלכה ו

המוכר את החצר וכו' עד ולא בית הבד שבתוכה. מפורש מן המשנה והברייתא והגמרא והטעם שהבור והדות מכור בחצר ולא בבית לפי שהחצר עשוי לכביסה ולהשקות בהמות ותשמיש החצר והבור הוא תשמיש אחד ולפיכך נמכרין עמה אבל בית אינו עשוי לכביסה ולהשקאת בהמות אלא לדירה ואין תשמישן שוה מנימוקי הרשב"א ז"ל. והרב אבן מיג"ש ז"ל נתן טעם אחר לפי שדרך החצרות להיות בהן בור ודות ואין דרך הבית בכך:

הלכה ז

המוכר את בית הבד וכו' האבן הגדולה. זה כתב במקום ים הנזכר במשנה (דף ס"ז:) ואמרו בגמרא ים טלפחא ולשון אבן מיג"ש ז"ל והיא כמו אבן רחיים בנויה ע"ג אצטבה שעליה טוחנין את הזיתים עכ"ל:

ואת הכלונסות של ארז וכו'. מפורש בגמרא בפירוש בתולות הנזכר במשנה:

ואת היקבים. הבור שיורד לתוכו והיא חקוקה ועשויה כמין נקב:

אבל לא מכר הריחיים. בברייתא:

ובין כך וכו'. מפורש בברייתא ואף גירסת המשנה נראית שהיא כן אע"פ שהיא מוחלפת במקצת הספרים: **מרצופין** הן של עור. **שקים** הם של נוצת עזים:

הלכה ח

אמר לו בית הבד וכל תשמישיו וכו'. ברייתא שם (דף ס"ח):

היו חוצה לה חנויות. גם זה שם. ולשון רשב"ם ז"ל חנויות למכור פת ויין ושוטחין בהן שומשמין לייבשן כדי לעשות מהן שמן בבית הבד זה כדתנן בשמן שומשמין אבל עיקר תשמישן למכור פת ויין הוא ע"כ:

הלכה ט

מכר את המרחץ מכר את בית הנסרים וכו' עד סוף הפרק. מפורש במשנה (דף ס"ז:) ובברייתא בגירסת ההלכות, ולשון אבן מיגש ז"ל ויקמים הם ספלאות של עץ שמשתמשין בהן בבית המרחץ ונותנין בהן מים לפני כל אחד ואחד עכ"ל:

פרק כו

הלכה א

המוכר את העיר וכו' בתים בורות שיחין ומערות ושובכות ובית הבדין ובית השלחין. משנה בהמוכר את הבית (דף ס"ח) ופי' בית השלחין באגי כלישנא בתרא דגמרא ופי' באגי בקעות, והענין דכל ארץ שצריכה למים הרבה נקראת בית השלחין ולשון זה כולל בין שדה בית הבעל וגנונייתא ויש מקומות שעניינו שדה בית הבעל ומקומות שעניינו גנות לבד וכאן הכל בכלל.

ומ"ש סמוכין לה. נלמד משיריה כמו שיתבאר. חורשין תרגום יער חורשא ודין החורשין והביבירין מפורשין בברייתא:

אבל לא מכר את המטלטלין וכו'. במשנה בלשון זה אבל לא (מכר) את המטלטלין ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה אפי' היו בה בהמה ועבדים הרי כולן מכורין. וזה לשון רשב"ם ז"ל מטלטלין מאני תשמישתא כגון תנור וכירים וכל הנך מטלטלי דלעיל דאמרינן בהו לא מכר כ"ש חיטי ושערי. ואפילו [היו בה וכו'] בגמ' מפרש מאי אפי' וכו'. בהמה ועבדים אינן נקראין מאני תשמישתא [ומאחר שהן מכורין] כ"ש (כלי תשמישו) חיטי ושערי וכסף וזהב דהוו מטלטלין דלא ניידי כדמוכח בגמרא עכ"ל.

ומ"ש תנור וכיריים. הלך לשיטתו שכתבתי פכ"ה:

שיריה. בברייתא ופירשוה בגמרא (דף ס"ח:) פסקי באגי. וזה לשון רשב"ם ז"ל חתיכות בקעה הגדולה הסמוכה לעיר אלא שמופלגת ממנה קצת שיש הפסק צונמא בינתים ושיריה לשון שירים הוא עכ"ל. ויתר הדינין וחילוק החורשין מפורשין שם בברייתא ובסוגיית הגמרא אלא שר"ש ז"ל חלוק בדין חלק שבים וחלק שביבשה וגריס נמכרין עמה וכתב דכיון דקתני רישא בנותיה אין נמכרין עמה בנות הוא דלא מזדבני שהרי שם אחד יש להן אבל חלק אחד בים ונקרא בשם העיר נמכר עמה וכו':

הלכה ב

המוכר את השדה מכר את האבנים וכו'. במשנה שם מכר אבנים שהם לצרכה ופירשו בגמרא (דף ס"ט) הכא תרגימו אבני דאכפא פי' המונחות על העומרים עולא אמר אבנים הסדורות לגדר. והמחבר פסק כשתי הלשונות דלענין הדין שניהם אמת ולא נחלקו:

מחיצת הקנים. פי' רשב"ם ז"ל קנים הרבה גדילין בקלח אחד. ויתר הדינין מבוארין במשנה בביאור ובגמרא:

אבל לא מכר וכו'. גם זה שם באותה משנה שם עם ביאור הגמרא:

הלכה ג

בין כך ובין כך לא מכר וכו'. גם זה שם ונתן טעם לדבר רשב"ם ז"ל שכל אלו חשובין שדה בפ"ע והרי הוא כמי שמכר שתי שדות לחבירו ויש לו עוד שדה אחרת בתוך השתים ואמר לו שתי השדות וכל מה שבתוכן דאין השלישית שביניהם מכורה אף כאן שדה אחת מכר לו ולא שתי שדות ומחיצת הקנים וסדן השקמה וחרוב המורכב חשובין שדה בפני עצמן עכ"ל. ודין הבור והגת והשובך מפורשים במשנה:

הלכה ד

וצריך ליקח לו דרך וכו'. משנה. וכ' הרשב"א ז"ל דאילנות המשויירין אין צריך דרך ורשב"ם ז"ל כתב דאף לאילנות צריך:

הלכה ה

במה דברים אמורים במוכר וכו'. משנה שם (דף ע"א) ופירש הרב אבן מיג"ש ז"ל דלא אמרו נתן את כולן אלא כגון בור ודות וגת ושובך שהן בתוך השדה ואינן בכלל המכירה אבל מה שאינם בתוך הבית או בתוך החצר כגון יציע וחדר שלפנים ממנו כי היכי דאינם בכלל המכירה אינן אף בכלל המתנה ולדבריו הסכים הרשב"א ז"ל:

כללו של דבר וכו' קנה המקבל כל המחובר וכו'. ג"ז כתב רשב"ם ז"ל שאין כלל משנתנו אלא לדברים המחוברים או לדברים הצריכין לקרקע כגון תבואה תלושה וז"ל ומיהו אם יש מעות בשדה או תבואה תלושה שאינה צריכה לקרקע וכל דבר שלא הוצרך למתניתין להזכיר ולומר שלא מכר דפשיטא דאינן בכלל שדה ההיא ודאי לא קנה ליה מקבל מתנה עכ"ל. ומ"מ מדברי רבינו נראה שאפי' תבואה תלושה הצריכה לקרקע אינה נתונה שהרי כתב כל המחובר בדוקא. והרמב"ן ז"ל הכריע כדברי רשב"ם ז"ל. ואין זה אלא במתנת קרקע אבל בספינה ויתר המטלטלין הנותן והמוכר שוין שלא נזכר זה אלא בקרקע וכ"כ רשב"ם ז"ל:

הלכה ו
וכן האחין שחלקו וכו'. אף זה במשנה:

הלכה ז
אף במוכר וכו'. זה פשוט מבואר בגמרא פרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"א:) גבי המוכר בית לחבירו בבירה גדולה היכי דמי אילימא דקרו ליה לבית בית ולבירה בירה וכו' וכיוצא בזה בהמוכר את הספינה גבי צמד בקר הנה שהכל לפי הלשון שקורין באותו מקום וכן שנינו בתוספתא בד"א במקום שלא נהגו אבל במקום שנהגו הכל כמנהג המדינה. וזה מבואר:

פרק כז

הלכה א
המוכר את הספינה מכר וכו'. משנה ובריייתא ר"פ המוכר את הספינה (בבא בתרא דף ע"ג) ופירוש השמות, **תורן** אסקריא העץ שתולין בו הנס. **נס** אדרא פי' קלע הוא הוילון שפורסין להוליך הספינה רוח. **עוגנין** פי' המעכבין אותן מלילך מלשון הלהן תעגנה והם של ברזל. **והמשוטין המנהיגין אותה** פירוש החבלים שבהן משכין את הספינה מכניסין אותה לנמל ויש לפרש העצים שמושכין בהן הספינות זה לשון אבן מיג"ש ז"ל. ורשב"ם פי' רמו"ש בלעז. **האסכלא** פירש אבן מג"ש ז"ל הוא הנקרא אסקלים והוא בית הכסא שבספינה ע"כ. ורשב"ם ז"ל פירש ופי' אסכלא כבש [של ספינה שעולין בו ולשון יון הוא] ופי' כבש ידוע. **מרצופין** שקים גדולים שמשימין בהן פרקמטיא שבספינה:

הלכה ב
המוכר את הקרון לא מכר וכו'. משנה (דף ע"ז:) בפרק המוכר את הספינה ובגמרא שאם היו אדוקין בו הכל מכור ופירוש אדוקין בקרון בשעת המכירה וטעמא דכל שאדוקין בו הרי הן לקרון כתנור וכיריים לבית וזהו שכתב המחבר בזמן שאינן קשורות עמו שאם הם קשורות כולן נמכרין:
מכר את הצמד לא מכר את וכו'. ג"ז באותה משנה.
ומ"ש ואפי' במקום שקצתן קורין. מבואר בגמרא כיון שאין כולן או רובן קורין כן אינו מכור. ובפירושי הרב אבן מיג"ש ז"ל גבי מכר הצמד לא מכר הבקר. ומסתברא לן דה"מ בשאין הבקר אדוקים בצמד אבל אם הבקר אדוקין בצמד אמרינן כולה זבין ליה דילפי ליה מקרון ופרדות עכ"ל. וכתב הרשב"א ז"ל וכן דעת הרמב"ן ז"ל ותנא דברייתא תנא בקרון והוא הדין לצמד דחד טעמא אית להו עכ"ל:

הלכה ג

המוכר את העול וכו'. בהשגות א"א אע"פ שהוא כן בתוספתא וכו'. ולפי מה שפירשב"ם לא ידעתי מה הוא שהוא פי' קרון עגלה. ופירוש צמד הוא העול וכו':

הלכה ד

וכן המוכר את וכו'. דין המרדעת והאוכף מימרא דעולא שם אבל באוכף ומרדעת וכו' דברי הכל כולן מכורין ע"כ.

ומ"ש אע"פ שאין עליו. הוא כדעת רבו אבן מיג"ש ז"ל שפירש דמדקסתים עולא שמע מינה דלעולם מכורין דאי דוקא בעודן עליו היה לו לבאר ודין השק ומרכבות הנשים כחכמים דמשנתנו דאמרי מכר חמור לא מכר כליו ובעודן עליו בעיא דלא איפשיטא בגמרא אי מודו רבנן. ובהלכות הילכך אינן מכורין שכל המוציא מחבירו עליו הראיה ע"כ. וכ"כ ז"ל ויש חולקין בדין האוכף והמרדעת בשאין עודן עליו. ואמרו דעולא סתם דבריו לפי שלא נתבאר אם מודים חכמים בשק וחבירו בעודן עליו או חולקין הילכך לכשתמצא לומר דבשק חולקין אף בעודן עליו באוכף ומרדעת לא קנה אלא בעודם עליו לכשתמצא לומר שהן מודים בשק וחבירו בעודן עליו באוכף ומרדעת קנה אף בשאין עודן עליו וכיון דבעיין לא איפשיטא אוכף ומרדעת לא קנה אלא בעודן עליו ושק וחביריו אפילו עודן עליו לא קנה ולזה הסכים הרשב"א ז"ל וטעם המרדעת והאוכף שהן מכורין יותר מהשק לפי שהן כלי רכיבה וחמור לרכיבה עומד וה"ה למוכר בהמה אחרת שמכר כלי הרכיבה לפי דעת המחבר אפילו אין עודן עליה ולפי דעת האחרים בעודן עליה בדוקא:

הלכה ה

ואין הדמים ראיה שאם טעה בכדי שהדעת טועה וכו'. כבר נתבאר פי"ב שיעור האונאה וביטול מקח:

ואם טעה בכדי שאין הדעת טועה וכו'. פסק המחבר כלישנא בתרא דגמרא (דף ע"ז:) דגבי צמד ובקר הקשו על חכמים שאמרו אין הדמים ראיה. ואי אין הדמים ראיה להוי ביטול מקח ותירצו מאי אין הדמים ראיה דהוי ביטול מקח. פירוש שחכמים סבורין שאין הדמים ראיה כשמכר את הצמד שיהיה הבקר מכור אלא לא מכר את הבקר ויהיה המקח בטל. איבעית אימא כאן בכדי שהדעת טועה כאן בכדי שאין הדעת טועה. כי אמרו בעלמא אונאה וביטול מקח דוקא בכדי שהדעת טועה אבל בכדי שאין הדעת טועה המקח קיים ויתרון הדמים מחילה דמסתמא לא טעה לוקח כולי האי ומידע ידע דאית ביה אונאה ואעפ"כ נתרצה במקחו והרי זה כדין הנזכר פי"ג לוקח שאמר למוכר

חפץ זה שאני לוקח ממך במאה וכו'. והרשב"א ז"ל והרמב"ן ז"ל הסכימו ג"כ לפסוק כלשון אחרון:

הלכה ו

המוכר את השפחה וכו'. תוספתא כלשונה והיא בהלכות:

הלכה ז

המוכר לחבירו שפחה וכו'. גם זה בתוספתא ודין הפרה וחמורה מיניקות הוא פשוט בגמרא בהמוכר את הספינה (דף ע"ח):

הלכה ח

האומר לחבירו ראש עבד זה או ראש חמור וכו'. בהשגות א"א דבר זה מצא אותו וכו'. ולא מצאתי אותו בגמרתנו וראוי להיות בירושלמי במס' ערכין:

הלכה ט

מכר את הראש בבהמה גסה וכו'. משנה שם (דף פ"ג:) ופי' הקנה היא הריאה ונקראת על שם הקנה שלה. בירושלמי רבי יצחק שאל [בדקה] מכר חצי הראש מכר חצי הרגלים מכר חצי [קנה] מכר חצי [כבד]. (מכר חצי קנה) נשמעינה מן הדא מכר לו יד כמות שהיא הראש כמות שהוא בני מעים כמות שהם נותן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמין לקחו ממנו במשקל נותן לכהן ומנכה לו מן הדמין ע"כ וכתבו הרשב"א:

הלכה י

המוכר את הבור לא מכר מימיו וכו'. דין הבור הוא הפך המשנה כדאיתא בגמרא שם (דף ע"ח:):

מכר את האשפה וכו'. מבואר במשנה:

הלכה יא

ומ"ש אל ילוז. כבר נתבאר בפרק כ"ו:

פרק כח

הלכה א

האומר לחבירו בית כור עפר וכו'. משנה פ' בית כור (בבא בתרא דף ק"ג) ופי' דדוקא א"ל עפר דמשמע קרקע הראוי לזריעה אבל אם לא אמר לו עפר אפילו כולו סלעים הגיעו וחלקו עליו שאין מלת עפר מעלה ומורידה בדין זה:

אף על פי שאין בהם מים. מפורש בגמרא:

או סלעים. במשנה ופרשב"ם וכגון שרחבים ארבע על ארבע דהוי מקום חשוב בפני עצמו אפילו לענין רשות היחיד דשבת. והרשב"א ז"ל כתב ובירושלמי בעו לה היה שם נקע עמוק עשרה ואין בו ד' ומתוך מה שאמרו שם משמע שהוא נמדד. ומ"מ משמע התם בהדיא בתוך בעיא זו שאם יש ברחבן ד' על ד' אין נמדדין כדברי רשב"ם ז"ל:

שאין אדם רוצה וכו'. טעם זה מפורש בגמרא (דף ק"ג):

ולוקח אלו הגאיות והסלעים וכו'. זה לא נתבאר בגמרא ולשון המשנה אין נמדדין עמה אבל הוא דעת המחבר וכן נראית דעת אבן מיג"ש ז"ל שהרי לגבי הקדש בפודה שדהו כתב ולוקח אותן בלא פדיון וכל שכן לגבי מקח וממכר. אבל הר"א ז"ל כתב שהן של מוכר וכופין את הלוקח ליתן אותן בדמיהן לפי שהן כדברים אבודים ביד המוכר וכפיית הלוקח דברי תימה הם שאינו דומה למה שאמרו לפנינו מחזיר לו דמים לפי ששם דבר ראוי הוא מה שהוא קונה אבל כאן איך נכריחהו לקנות נקעים וסלעים כ"כ הרשב"א ז"ל:

היו פחות וכו'. במשנה:

הלכה ב

במה דברים אמורים בשלא היה בהן אלא בית ד' קבין וכו'. בגמרא (דף ק"ג) אמר רבי יצחק טרשין שאמרו בית ארבעה קבין אמר רב עוקבא בר חמא והוא שמובלעין [בחמשה קבין וכו' והוא שמובלעין] ברובע של שדה בעי רבי חייא בר אבא רובן במיעוטה ומעוטן ברובה מהו תיקו. בעי רבי ירמיה כשיר מהו כשירה מהו תיקו אצטדינין מהו דרך עקלתון מהו תיקו תנא אם היה סלע יחידי אפילו כל שהוא אין נמדד עמה ואם היה סמוך למצר אפילו כל שהוא אין נמדד עתה כך הגירסא בהלכות ורב האי ז"ל גריס גבי סלע יחידי אפילו בית רובע אינו נמדד עמה בעי רב פפא עפר מופסק [עפר] בינתים מהו תיקו בעי רב אשי [עפר מלמטה וצונמא מלמעלה] עפר מלמעלה וגומא מלמטה מהו תיקו ע"כ בגמרא ויש שפירשו דהא דר"י פליגא אדמר עוקבא לומר דלא סגי במובלעין בחמשה קבין אלא כשהן נבלעין בחמשה קבין במרובה של שדה פחות מכאן כרצופין דמו ואינן נמדדין. וכן כתב אבן מיג"ש ז"ל ואמר ורב האי ז"ל לא גריס בספר מקח וממכר הא דמר עוקבא כלל. והראב"ד ז"ל פירש דרבי חייא לא פליג אדמר עוקבא בה' אלא מוסיף על דבריו הוא דהא והא בעינן והרי"ף ז"ל נראה שסובר כן שהביא הא דרב עוקבא בהלכות וזה דעת המחבר:

היו מובלעין רובן במעוטה ומעוטן ברובה. כך היא הנוסחא מדוייקת בספר המחבר והיא בעיא דרבי חייא ופירושה אם היו רובן של ארבעה קבין אלו במיעוטו של בית כור והמיעוט הנשאר מארבעה קבין אלו ברובו של בית כור זה מהו כיון שכלל ארבעה קבין

אלו לא נשלם אלא ברובו של בית כור זה נמדד או דילמא כיון שרובן של ארבעה קבין אלו מכונס בתוך מיעוטן של בית כור מכונס הוי ואינו נמדד תיקו ע"כ לשון אבן מיגש ז"ל וכן פירש ר"ש ז"ל:

או שהיו מוחלקין וכו'. זה כתב במקום כשורה האמור בגמרא:

או כמו ענול. זהו כשיר:

או כמו משולש. גורס המחבר כחצובא מהו כגירסת רב האי גאון ז"ל:

או שהיו בצדדין וכו'. זה נמצא בספריו. וגרסת הגמרא איצטדינין ופירש אבן מיגש ז"ל כגון שהיו טרשין אלו מכונסין אלא שיוצא מהן קרנות לכאן ולכאן והשדה נכנסת בין אותן הקרנות היוצאות מהן ואינה מפסקת ביניהם ובין העיקר מהו כמפוזרין דמי כיון שהשדה נכנסת בין אותן הקרנות היוצאות מהן ומפסקת ביניהן כגון זה (חסר ציור) או דילמא כיון שהם מדובקין לגוף אחד ואין מפסיק ביניהם ובין הגוף כמכונסין דמי. עקלתון שנמצא שהן מדובקין זה לזה כדרך עקלתון כגון זה (חסר ציור) והשדה נכנסת בין העקמימות עכ"ל:

וכן אם היה עפר וכו'. היא בעיא דרב אסי אבל אבן מיגש ורש"י ז"ל פירשו דקאי אסמוך למיצר שרב פפא שאל אם עפר מפסיק אם הוא נדון כסמוך למצר או לא ובא רב אשי ואמר את"ל הפסיק עפר בינתים לאו סמוך למצר הוא עפר למטה ואותה צונמא מלמעלה סמוך למיצר אי נמי איפכא עפר מלמעלה ולא גבוה שלשה בעומק המחרשה מהו אלו דבריהם ודעת המחבר דבעיא באפי נפשה הוא:

הלכה ג

היה בה סלע וכו'. כגרסת רב האי ז"ל ולומר דכשאמרו נמדד עמה אפילו טרשין של ארבעה קבין ה"מ טרשין כעין צרורות אבל סלע של רובע שם בפ"ע יש לו ואינו נמדד עמה עכ"ל הרשב"א ז"ל:

ואם היה סמוך וכו'. כבר נזכר זה למעלה:

הלכה ד

אמר לו כבית כור וכו'. שם משנה. ופירש ר"ש כבית כור משמע בין שהוא של סלעים בין עפר דהכי משמע כבית כור עפר ולא בית כור עפר עכ"ל:

הלכה ה

האומר לחבירו בית כור וכו'. משנה (דף ק"ג:) מפורשת שם ואע"פ שאמר לו בית כור עפר והוא פחות המקח קיים ומנכה מן הדמים כמ"ש פט"ו דכל שאין האונאה בערך דמים המקח קיים וכ"כ הרשב"א ז"ל ונתן טעם דכל לוקח ומוכר אפילו במקח אחד לאו

דוקא מעמידין דבריהם אלא לפי משקל ולפי מניין והביא ראיה לזה וזה דעת המחבר פט"ו ויש חולקין ואומרים דהכא ינכה או יחזיר לאו דוקא אלא בשרוצין שניהם להעמיד מקחן:

הלכה ו

אמר לו בית כור וכו'. זה נתבאר בגמ' (דף ק"ב וק"ג) ופירשו ז"ל דדוקא באומר בית כור עפר שיש לו במקום פלוני הא אם אמר לו בית כור מכל שדותיו נותן לו בלי שיפחת ויותיר:

יתר ע"כ וכו'. במשנה ובגמ' (דף ק"ד:) לא את המותר בלבד הוא מחזיר פירש מותר על הרובעין אלא מחזיר לו את כל הרובעין כולן ואכולה מתני' קאי וכן פירשו רב האי ורשב"ם ז"ל לומר דאם מכר לו עשרין סאין והותיר עשרים ואחד רובעין מחזירין לו כולן במעות שלא כדברי אבן מיגש ז"ל שכתב שאם אין במה שהוא יתר על הרובע לכל סאה וסאה שיעור תשעה קבין שאינו מחזיר לו את המותר ולא הרובעין ואם הותיר בעשרים סאין אחד ועשרים רובעים אינו מחזיר לו אלא רובע אחד, ולשון המחבר מורה כדברי רב האי ז"ל:

הלכה ז

ומה הוא מחזיר לו וכו'. במשנה (דף ק"ג:) מחזיר לו מעות ואם רצה מחזיר לו קרקע ולמה אמרו מחזיר לו מעות כדי ליפות כחו של מוכר שאם שייר בשדה בית תשעה קבין ובגינה בית חצי קב וכדברי ר"ע בית רובע מחזיר לו הקרקע ע"כ במשנה:

ואם היתה התוספת וכו'. ברייתא בגמרא:

היתה התוספת יתירה על תשעה קבין וכו' עד מחזיר לו את כל הרובעים עם היתר דמים או קרקע בשעת הזול של עת החזרה. זה נמצא בספרי המחבר ולפי זה נראה שפירוש המשנה שאמרה שאם שייר בשדה בית תשעה קבין ובגנה בית חצי קב יותר על הרובעין קאמר וכבר נתבאר למעלה שאפילו לא הותיר אלא כל שהוא על הרובעים הכל בכלל חזרה כדברי רב האי ז"ל. אלא שהמחבר סובר דכל שאין שם תשעה קבין יתר על הרובעין החזרה במעות אע"פ שיש בכל תשעה קבין וכשיש תשעה קבין יותר על הרובעין החזרה בקרקע. ודברי תימה הם שהרי כל שהוא דבר ראוי למוכר למה לא יתן לו קרקע ולמה נכריח הלוקח לתת לו דמים. גם מה שכתב בדין הזול והיוקר שהוא בשהותיר תשעה קבין לא נתבררו דבריו דכל היכא שיש שם דבר ראוי דינו בחזרת קרקע בין הוקר בין הוזל ואם רצה המוכר למכרו לו יתרצו שניהם מן הדמים שלא נאמרו דברים בגמ' אלא כשאין שם דבר ראוי שכיון שדינו במעות אם ירצה המוכר לקחת יקח

קרקעו לפיכך אם הוזל נותן לו המעות כשעת המכר ואם נתן לו קרקע בשומא נותן לו כדהשתא ואם הוקרה אחר המכר אם ירצה המוכר לקחת קרקע ודאי כל מה שהותיר יחזיר כדמעיקרא ואם רצה מעות נותן לו כשער של עכשיו לפי שעכשיו הוא מוכרו שהרי אם רצה יטול ממנו קרקע. וכן פירש הראב"ד ז"ל. וכמה פירושין נאמרו באותה שמועה וצ"ע:

הלכה י

מכר שדה ונעשית גינה וכו'. בעיא דלא איפשיטא בגמרא (דף ק"ד:) ופירושה לענין מה ששנינו שבשדה כשאין שם תשעה קבין מחזרה יד מוכר על העליונה רצה דמים רצה קרקע ואם נעשית גינה כגון שנבעו בו מים והיא ראויה לגן מהו מי אמרינן דיכול לוקח לסלקו בקרקע בע"כ דהא השתא דבר ראוי לגינה או אזלינן כדמעיקרא. וכן אם היתה גינה ויבש המעיין אי אזלינן בתר מעיקרא מסלקו בקרקע ואי כי השתא נותן לו דמים בהכרח אם רצה מוכר. וכתב המחבר הרי זה ספק ולא ביאר מה נעשה ונראה שאין כופין הלוקח ליתן דמים שהמוציא מחבירו עליו הראיה:

הלכה יא

האומר לחבירו בית כור וכו'. פי' אלו הלשונות סותרים שאם אמר מדה בחבל לבד בכל שהו ינכה או יחזיר ובהן חסר הן יתר רובע לסאה היא מחילה ועכשיו שאמר שניהם איזה שיהיה מוקדם או מאוחר כתב המחבר הלך אחר פחות שבלשונות ואין לו אלא כדין הן חסר הן יתר ובגמרא (דף ק"ה) הלך אחר פחות שבלשונות. ובהשגות א"א לא ידעתי מהו זה כי הפחות שבלשונות קולא הוא לנתבע ואם נתן המעות הלוקח הוא התובע ואם לא נתן והלוקח מחזיק והמוכר תובע מעות יתרים הוא התובע. ופעמים שחסר קולא או חומרא לנתבע וכן היתר ע"כ. והרב אבן מיג"ש ז"ל פירש דס"ל יד בעל השטר על התחתונה דהא מוציא מחבירו הוא ועליו הראיה ומש"ה לא יהבינן ליה אלא בפחות שבלשונות לא שנא הוה ליה ראשון ול"ש הוה ליה אחרון ע"כ. ורשב"ם ז"ל פירש דיד המוכר שהוא מוחזק בקרקע על העליונה הלכך אם פחת להכי אמר ליה הן חסר הן יתר אם הותיר להכי אמר ליה מדה בחבל ע"כ. וזה דעת המחבר וכן נ"ל ואפילו בא מוכר ליקח מעות כופין את הלוקח ליתן בשהותיר לפי שהקרקע בחזקת בעליה עומדת וכן אמרו בענין שכירות בב' לשונות סותרים כמו שיתבאר פ"ז מהל' שכירות:

הלכה יב

מכר לו בית כור ואמר לו בסימנים ובמצרים פחת שתות וכו'. במשנה (דף ק"ו) וכרב הונא דגמ' וכן בהלכות דשתות כפחות משתות. וכתבו ז"ל אם אומר לו בית כור שיש לי

במקום פלוני שסימניו ומצריו כן או שהעמידו עליו ואמר לו בית כור זה אפילו פחות משתות הגיעו ע"כ:

פחת יותר משתות כו'. לשון המחבר כלשון הגמ' ולא נתבאר שם שאם זה הנכוי או התוספת הם במה שהוא יותר משתות לבד או שמא כיון שהוא יותר משתות הכל בחזרה ובתשלומין דומיא דיתר מרובע בהן חסר הן יתר דלעיל וצ"ע:

הלכה יג

המוכר לחבירו שדה שהלוקח יודע אותה ואת מצריה וכו'. מעשה בגמרא שם והשיעור שכתב ממאתים למאה וחמשים שהוא הרביע כן הוא בגמ' באותו מעשה מעשרים לט"ו. וכבר כתבו ז"ל דאפילו אם אינה אלא מחצית הגיעו:

הלכה יד

האומר לחבירו וכו'. ברייתא בבבא מציעא ריש פרק המקבל (בבא מציעא דף ק"ד):

וכן האומר לחבירו וכו'. גם זה ברייתא כלשונה שם:

וכן האומר לחבירו פרדס וכו'. גם זה ברייתא שם ופרק ח' מהלכות שכירות יתבאר דין זה:

הלכה טו

וכל אלו הדברים וכו'. כבר נתבאר זה:

פרק כט

הלכה א

שלשה אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר וכו'. מפורש במשנה בגיטין פרק הניזקין (גיטין דף נ"ט:) מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום הא מדאורייתא אין בהן גזל לפי שאין להם זכייה. ואמרו שם גבי פעוטות דממכרן ממכר משום כדי חייהן הא לאו הכי לא וזה מבואר שם. ויש אומרים דקטן זוכה לעצמו דבר תורה בשיש דעת אחרת מקנה ופשטן של שמועות כדברי המחבר ואמרו פ' האיש מקדש איש זוכה ואין קטן זוכה ובפרק מי שמת זכין לגדול ואין זכין לקטן ועיקר דבר זה בגיטין בפרק התקבל. וזה נראה שדעת רבינו דבמתנה קנה דבר תורה אבל במקח כיון שאין נתינתו בדמים נתינה אף אין מעשיו כלום מן התורה אבל במתנה אם זכו לו קנה דבר תורה כיון שיש שם דעת אחרת וכן נראה ממ"ש פ"ח מהלכות לולב ופ"ד מהל' זכייה ומתנה:

אבל חכמים תקנו שיהיה החרש והקטן וכו' משום כדי חייו. ומפורש בגמרא בקטן כמו שכתבתי והוא הדין לחרש:

הלכה ב

חרש שאינו שומע ולא מדבר וכו' אבל לא בקרקע. בהשגות א"א זה לא ידעתי למה ע"כ. ולא ביאר הרב ז"ל איזה פרט מן הבבא הוקשה לו. ובמשנה פ' הניזקין (גיטין דף נ"ט) שנינו חרש רומז ונרמז ובן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין. ופירש"י ז"ל רומז ונרמז מה שהוא רומז קיים ומה שהם רומזין לו והוא מתרצה. רמיזה בידו ובראשו, קפיצה עקימת שפתים עכ"ל. והנה דברי המחבר ז"ל פשוטים בחרש שאינו שומע ואינו מדבר שהוא החרש שדברו חכמים בכ"מ ובזה אמרו שדבריו קיימים ברמיזות ובודקין אותו בדיקות רבות דלא גרע משנשתתק לגיטין כדאיתא במי שאחזו אבל יש תימה למה לא השוה מדבר ואינו שומע לשומע ואינו מדבר שהרי ברייתא בגיטין פ' מי שאחזו (גיטין דף ע"א) הקשו על רב כהנא מהברייתא שאמרה מדבר ואינו שומע זהו חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם וזה וזה הרי הן כפקחין לכל דבריהם ע"כ. ופירש"י ז"ל חרש המדבר ואינו שומע זהו חרש ולא זהו חרש שדברו בו חכמים בכ"מ דהשווהו לשוטה וזה כפקח לכל דבריו כדאיתא בהדיא ע"כ וצ"ע:

הלכה ג

אלם ששומע ואינו מדבר וכו'. זה מבואר שם פרק מי שאחזו והביאו ברייתא שם כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות, ואשאינו מדבר קאי כדאיתא התם. ובדיקת גיטין נתבארה פרק כ"ב מהלכות גירושין.

ומה שכתב או יכתוב בכתב ידו. גם זה מבואר בסוגיא שם:

הלכה ד

השוטה אין מקחו מקח וכו'. זה פשוט ומבואר בכמה מקומות ובפ"ק דחגיגה (דף ג') נתבאר איזהו שוטה והוא כל שעושה מעשה זר דרך שטות:

וב"ד מעמידין אפוטרופוס לשוטים וכו'. זה הוציא ממה שאמרו בכתובות פרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מ"ח) מי שנשתטה ב"ד יורדים לנכסיו וזנין ומפרנסין אשתו ובניו וכו' מימרא שם:

הלכה ה

מי שהוא עת וכו'. זהו ברייתא מפורשת ברי"ה בפרק ראוהו ב"ד (ראש השנה דף כ"ח) עתים חלים עתים שוטה כשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו וכשהוא פקח הרי הוא כפקח לכל דבריו. ומבואר ג"כ בכתובות פרק האשה שנתאלמנה (דף כ') גבי עובדא דבר שטיא:

הלכה ו

קטן עד שש שנים אין הקנייתו וכו'. זה פשוט שעדיין לא הגיע לעונת הפעוטות ואמרו בגמרא פרק התקבל בגיטין (דף ס"ה) אמר רבא שלש מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים וזוכה לעצמו מדבריהם ואף על פי כן אין הקנאתו הקנאה ואינו זוכה לאחרים: **ומשש שנים עד שיגדיל וכו'**. **מ"ש אם יודע בטיב משא ומתן** נתכוין למה שאמרו פרק הניזקין (גיטין דף נ"ט) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ועד כמה מחוי רב יהודה לרב יצחק בריה כבר שית כבר שב רב כהנא אמר כבר שב כבר תמני במתניתא תנא כבר תשע כבר עשר ול"פ כל חד וחד לפום חורפיה וטעמא מאי וכו' אמר ר"י משום כדי חייו וזה פשוט. ודין המתנה נתבאר שם מתנתו מתנה אחת מתנת ברי ואחת מתנת שכיב מרע אחת מתנה מרובה ואחת מתנה מועטת. וג"ז פשוט:

והכל במטלטלין. גם זה פשוט שם ומתבאר ג"כ פ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ה:) כמו שיתבאר בפרק זה:

הלכה ח

(ז-ח)

בודקין את הקטן וכו'. פירוש במטלטלין היא וזהו מה שאמרו כל חד וחד לפום חורפיה:

בד"א בקטן שאין לו אפוטרופוס וכו'. חילוק זה מימרא מפורשת בכתובות סוף מציאת האשה (כתובות דף ע') ובהלכות שם ובהנזקין:

קטן היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפוטרפוס וכו' פחות משתות מחילה. שם בפ' הניזקין (גיטין דף נ"ט) וטעותן עד כמה אמר ר' זירא עד שתות כגדול ע"כ והוא בהלכות. ופר"ח ופירוש המחבר דעד שתות הוא מחילה כגדול שתות קנה ומחזיר אונאה יתר משתות בטל מקח. וכן פירש"י ז"ל אע"פ שמצאתי במקצת פירושין וטעותן של פעוטות עד כמה הויא עד שתות בגדול עד שתות קנה הקונה ומחזיר אונאה ונראה שהוא ט"ס אלא עד שתות מחילה שתות קנה ומחזיר אונאה וזה פשוט. ובהשגות א"א אני אומר שהקטן אין לו מחילה כדאמרינן (ר"פ אלו מציאות) יתמי לאו בני מחילה נינהו ע"כ. ודברי תימה הם שא"כ היה להם בגמרא לפרש והיאך יאמרו עד שתות כגדול ויהיה בגדול מחילה ובקטן ניתן לחזרה. ומ"ש ביתמי לאו בני מחילה נינהו מ"מ חכמים שתקנו שיהיה מכרן ממכר משום כדי חייהן הם תקנו שיהיה טעותם כגדול. וגדולה מזו אמרו מתנתו מתנה אפילו מתנה מרובה ודברי המחבר עיקר:

ואני אומר שאין מקח הקטן וכו'. כבר נתבאר פ"ט שהיתומים אינם מקבלים מי שפרע כדמשמע פרק הניזקין והוא ביתומים שיש להם אפוטרופוס וכן הדין לקטן עצמו ועיקר:

הלכה ט

וכן אם קנו מיד הקטן או וכו'. נתן טעם המחבר לקניין הקטן למה הוא סובר שאינו מועיל לפי שסתם קניין לכתיבה עומד וכל שאינו ראוי לכתיבה אינו קניין. ודין השכירות פשוט דאינו מועיל דשכירות מכירה ליומה הוא ואין ממכרו ממכר במקרקעו ומכאן שאם השכיר הקטן בית לדור שיכול לחזור בו ואין מעשיו כלום. ובהשגות א"א וכן אני אומר שאם הקנה בקניין קנו שהקניין לא גרע מכסף והוא כסף עצמו מההוא מעשה דגיטין (דף ל"ט:) דההיא אמתא דשדא לה מרה כומתא ואמר לה קני הא וקני נפשך וכו' נמצא שהוא כסף גומר דעדיף משאר כסף וקונה לגמרי וכן אם קנה הוא בקניין קנה שהמקנה מקנה לו כל קניינו ואינו חוזר בו אבל אם השכיר הוא מקום ולא קנו מידו לא דשכירות כמכר הוא ע"כ. ואיני מבין דבריו מה ענין זה לדמיון שהקנין ככסף שאם הוא ככסף ודאי לא קנה המקבל כמ"ש המחבר שאין הכסף קונה ביתומים וכבר נתבאר גם מה שאמר שהוא כסף גומר דעדיף משאר כסף וכוונתו ז"ל לומר דהקניין בעבדים גומר להוציאן לחירות ואינן צריכין גט שחרור וכסף אינו גומר שעדיין הן צריכין גט שחרור ויליף לה מעובדא דההיא אמתא. חוץ מכבודו שאינו דבפירוש השוו שם הקניין לכסף ולא יפו כחו כלל. וכ"ש שיש שם מפרשים דלאו בתורת קניין היה עושה אותו מעשה ויתבאר בהל' עבדים. סוף דבר איני רואה בכל מה שהביא הר"א ז"ל שום דמיון בדין קנין הקטן אם הוא מועיל:

הלכה י

וכן קטן שקנה מטלטלין וכו' ראיה לדבר שאין חצר של קטן ולא ארבע אמות שלו קונין וכו'. דין זה שאין חצר הקטן קונה לו מימרא מפורשת פרק קמא דמציעא (דף י':) ובהלכות וסובר המחבר דכ"ש שכירות מקום שאינו קונה דלא עדיף מחצירו ומ"מ אין מכאן ראיה להיכא שקנו מאחרים מפני מה לא זכה. ודעת ההשגות שלא אמרו אין לו חצר אלא במציאה אבל כל זמן שדעת אחרת מקנה יש לו חצר כמו שיתבאר למטה:
אבל הקטנה שנתרבתה חצירה מידה וכו'. גם זה מבואר שם בגמרא הדין והטעם שחצר הקטנה היא מדין יד כמ"ש:

הלכה יא

יראה לי שהקטן שקנה קרקע וכו'. מבואר בגמ' שמי שמקנה קרקע לקטן שקנה והכין משמע לכאורה פ' האיש מקדש (קידושין דף מ"ב) דאמרינן מנין שזכין לאדם שלא בפניו

שנאמר נשיא אחד ממטה וגו' ופירש"י ז"ל וקטנים הרבה היו בנחלת הארץ וכשלא בפניהם דמי ואף על גב דאידחייא הך אוקימתא מכל מקום מפורש בסוף פרק יש נוחלין גבי ההוא דקלא אזל רב ביבי אקנייה לבנו קטן. וכבר כתבתי שיש סוברים דאפילו מדאורייתא יש להן זכייה כשדעת אחרת מקנה. ומה שחידש המחבר הוא שאפילו במקח שהרי אין מקחו מקח. ונראה שהקטן יכול לחזור בו ואין המוכר יכול לחזור בו. ובהשגות א"א מעתה לפי דבריו וכו'. ואמת אין מדברי המחבר תפיסה על עצמו שאף על פי שכשהשכיר לו הלוקח מקום המטלטלים יהיה השכירות קיים מ"מ לא קנה בכך המטלטלין לדעתו ז"ל לפי שחצירו מדין שליחות היא ואין קטן עושה שליח. ומ"מ מ"ש הר"א ז"ל שלא אמרו אין לו חצר אלא במציאה יש לדון בדבר ואין לי בו הכרע:

הלכה יב

קטן שהגדיל והביא הזכר שתי שערות וכו'. מפורש בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ה:) שבן י"ג שנה ממכרו ממכר במטלטלין אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן ועדותו עדות בהן כדאיתא התם:

אבל בקרקע וכו'. גם זה מפורש שם אם יודע בטיב משא ומתן ממכרו ממכר וכו' כדאיתא התם בקרקע ומפורש בהלכות בארוכה:

הלכה יג

במה דברים אמורים בקרקע שלו וכו'. זה מפורש שם ואמרו פ' התקבל (דף ס"ח) בשמועה דשלש מדות בקטן ולמכור בנכסיו של אביו עד שיהא בן כ' והוא אפילו ביודע בטיב משא ומתן כדאיתא בהלכות בפרק מי שמת בארוכה ופירוש אבל כשהוא בן כ' והביא שתי שערות אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן ממכרו ממכר אפילו בקרקע אביו. וכ"כ ן' מיגש ז"ל והביא ראיה לזה ועיקר.

ומ"ש המחבר או משאר מורישיו. הוא סברתו שמה שהזכירו בגמרא אביו לאו דוקא וכ"כ בעל העיטור ז"ל וה"ה לנכסי מורישיו ע"כ. והרשב"א ז"ל נחלק על זה ואמר שהדברים אמורים בדוקא כלומר בן ממש ובנכסי ירושת אביו הא בן בנכסי מתנת בריא מאביו או בת בנכסי ירושת אביה או בן בנכסי ירושת שאר מורישים חוץ מאב הרי ממכרן באותם נכסים כממכרן בנכסי עצמן. והטעם שהחכמים לא תקנו אלא בדבר המצוי ונכסי ירושת האב לבן מצויה ושאר ירושות אינן מצויות וכן מתנת בריא מאב לבן אינה מצויה ולא חששו אלא למצוי אלו דבריו:

הלכה יד

מתנתו כשהוא פחות מבן עשרים וכו'. פי' ויותר על י"ג והביא שתי שערות דאי לא ודאי אין מתנתו מתנה בקרקע כמ"ש המחבר למעלה אבל בקרקע אינו מוכר ולא נותן עד שיגדיל וכן מתבאר בגמ'.

ומה שכתב בין מתנת בריא בין מתנת שכיב מרע. אע"פ שלא נזכר בגמ' אלא מתנתו מתנה סתם מ"מ נלמוד מדין הפעולות במתנת המטלטלין כמו שנתבאר למעלה שמתנת הבריא והשכיב מרע שוות ופירש הרב אבן מיגש ז"ל אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן וכן פירשו ז"ל ובין בנכסי אביו בין בנכסי עצמו מתנתו מתנה:

הלכה טו

בד"א שמכר בקרקע אביו וכו'. גם זה מפורש שם דכל שלא הביא שתי שערות ולא נולדו בו סימני סריס קטן הוא וכיון שכן אין ממכרו ממכר ואפילו בקרקע שלו וזה פשוט וכ"כ אבן מיגש ז"ל ופירוש רוב שנותיו לשנת ל"ו וכבר נתבאר זה עם סימני הסריס פ"ב מהל' אישות:

הלכה טז

מי שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו וכו'. מפורש שם בגמ'. **ופירוש סימנין משתנין וכו'** יש מי שפירש נושרין:

הלכה יז

פחות מבן עשרים וכו' ואני אומר שאפילו קטן וכו'. אפשר שלמד הרב ז"ל זה ממה שאמרו במתקדשת למאונין כיון שגדלה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות ואע"פ שהאי ממונא ושם איסורא מ"מ גם זה מדין שתיקה הוא ואף כאן היא בהודאה ומועילה, וזה נראה דעת המחבר אע"פ שאין בראיה זו הכרח. וכן גבי פרנסה אמרו שאם לא מיחתה שהפסידה:

הלכה יח

השכור מקחו מקח וכו' ואם הגיע לשכרותו של לוט. ברייתא בעירובין פרק הדר (עירובין דף ס"ה) וזה לשונה שכור מקחו מקח וממכרו ממכר עבר עבירה שיש בה מיתה ממיתין אותו מלקות מלקין אותו כללו של דבר הרי הוא כפקח לכל דבריו אלא שפטור מן התפלה. ואתמר עלה ר' חנינא לא שאנו אלא שלא הגיע לשכרותו של לוט אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכלום ע"כ שם. ומזה הוציא המחבר מ"ש כאן והוא פשוט ומבואר:

פרק ל

הלכה א

המוכר שמכר קרקע או מטלטלים וזכה יד הלוקח על העליונה וכו'. זה פשוט שהמוכר אחר שזכה לו אינו יכול לחזור וכן פשוט שהלוקח אינו מוכרח לקנות שא"כ חבין לו לאדם שלא בפניו ואפילו במתנה יכול הוא לומר אי אפשי לקבל כמו שיתבאר פ"ד מהל' זכייה ומתנה. ודין הזכייה שאין המוכר יכול לחזור אע"פ שלא קבל הכסף כבר נתבאר פ"א:

לפיכך כותבין שטר למוכר וכו'. משנה מפורשת בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קס"ז) וממנה דקדק הרב שאין הלוקח מחוייב לקנות לפי שא"כ היאך היו כותבין שלא מדעתו. והמפרשים ז"ל דקדקו הרבה היכא שנכתב מדעת הלוקח אם יכול לומר איני רוצה לתת המעות ולא ליקח והעלו דכל היכא דקני בשטרא זה הכלל דכ"מ שהמוכר אינו יכול לחזור אף הלוקח מחוייב לקנות אא"כ היה תנאי ביניהם וזה פשוט:

ולעולם הלוקח נותן שכר וכו'. ג"ז משנה וגמ' פ' גט פשוט (בבא בתרא דף קס"ח):

הלכה ב

וכן העבד וכו'. פשוט הוא שדין זה הוא בעבד כנעני ובו אמרו מה שקנה עבד קנה רבו וכ"כ רב האי גאון ז"ל בשער חמישי של מקח וממכר ואם קנה עבד כלום כל זמן שהוא עבד יהיה רבו ידו על העליונה אם רצה יתרצה באותו מקח ולא יחזירנו ויהיה אותו מקח לרבו ואם לא רצה יחזיר את המקח והמוכר יחזיר המעות לרבו כיון שאין קנין לו בלא רבו ע"כ:

הלכה ג

וכן האשה שמכרה או נתנה מתנה וכו'. דעת המחבר בדין העבד והאשה שהן כשעושין מעשה ע"י עצמן לאחרים שביד אחרים לקיים או לבטל. ומ"מ נראה שכשאמר הרב שא"צ אלא דברים בלבד לקיים מעשה העבד אינו כשנתן העבד לפי ששם צריך מעשה גמור שהרי אין מעשה העבד כלום בנכסי רבו. והכלל שהוא לא חידש אלא שמה שאמרו שיד העבד כיד רבו לזכות בעבורו ולא לחייב כלל אפילו במה שהוא בזכות ופשוט הוא ולא מצאתיו מבואר:

אבל הבעל שמכר או נתן ביד קרקע וכו'. שנינו במשנה בגיטין פרק הניזקין (גיטין דף נ"ה:) לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל ואיתמר עלה בגמ' פ' חזקת (בבא בתרא דף מ"ט:) אמר רבה בר רב הונא [לא נצרכא אלא] באותן שלש שדות אחת שכתב לה בכתובתה ואחת שייחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה. וזה פירוש

הרב אחת שכתב לה בכתובתה היא שהכניסתו בנדוניא ושמוה. ויש מי שפירש אחת שכתב לה בתוספת כתובתה ואחת שייחד לה ולא שמאוה אלא שהוא כעין אפותיקי ואחת שהכניס לה שום משלו כלומר כתב לה שדה כנגד שום שקבל עליו מנכסי נדונייתה ונתבאר בגמ' שבאלו אם לקחו מן האיש ואח"כ מן האשה מקחו בטל אבל אם קנו מן האשה תחלה קיים הוא והוא שקיים הבעל אחר כן והוא מ"ש המחבר וכן האשה וכו' בין בדברים שייחד לה בכתובתה. ודע שדעת רוב המפרשים ז"ל שבאלו מקחו בטל ואינו קיים עד שתבא לגבות כתובתה אלא בטל הוא לאלתר וזה דעת המחבר והטעם לפי שאין דרכה של אשה לחזר אחר בתי דינין וכן אמרו בירושלמי בטל לאלתר וכתבו ז"ל שאם כתבה היא אחריות מכירה זו בפירוש שאינה יכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי דכולי האי לא עבדא לקבל עליה אחריות מפני נחת רוח בלבד. ומבואר בגמ' בגיטין בהניזקין ובהלכות בפירוש וזה לשון הברייתא האמורה בגמ' על משנה זו לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל עד שיכתוב לו אחריות נכסים ופירשו ז"ל אחריות בפירוש שלא כדברי רב האי גאון ז"ל שאמר דכל כותב סתם ולא פירש שלא באחריות הרי הוא ככותב באחריות וחלקו ז"ל עליו בדין האשה כמ"ש. ותמה אני על המחבר איך לא ביאר זה. ובמה שאמרנו שמקחו בטל כתב הרשב"א ז"ל ומיהו אם מכרו הבעל לפירות בלבד הרשות בידו דשלו הן הפירות לגמרי אבל במכר גוף ופירות אפילו אמר לוקח הניחו לי ואוכל פירות כל ימי הבעל אין שומעין לו שהבעל לא מכר לו אלא גוף ופירות ומקח אחד הוא וכיון שמקחו בטל בגוף ואין הפירות אלא מכח הקרקע הכל בטל ואפי' פירות אינו אוכל עכ"ל. וזה יתבאר פי"ח מהל' מלוה לוה:

הלכה ד

מכר או נתן נכסי מלוג כו'. מפורש פ' חזקת הבתים (בבא בתרא דף מ"ט) שבנכסי מלוג אפילו לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו קיים ורבה בר רב הונא שאמר שמשנתנו בשלש שדות בא למעוטי נכסי מלוג ואם לא קיימה האשה בטל הוא אפילו לפירות כמו שהעלו בגמ' בכתובות פרק האשה שנפלו לה נכסים והלכתא בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום מ"ט רבה אמר משום רווח ביתא וכבר נתבאר יותר מזה פכ"ב מהלכות אישות:

הלכה ה

בעל שמכר מטלטלין וכו' אף על פי שאינו וכו'. מפורש ביבמות (דף ס"ו:) פ' אלמנה המכנסת שום לבעלה אם רצה [הבעל] למכור לא ימכור אבל **במ"ש אם עבר ומכר או**

נתן קנו הלוקחין נחלקו עליו וכתב עליו הרשב"א ז"ל לא נראו לי דבריו ובירושלמי גרסינן שמין דעתה של אשה שהיא רוצה לכלות כליה ולפחות אותן חומש ואם איתא דבדיעבד ממכרו ממכר משום דלכתחלה לא ימכור לא תקנו חכמים לפחות חומש עכ"ל. והירושלמי הזה בכתובות פ' מציאת האשה ואיתמר עלה א"ר יוסי זאת אומרת שאין אדם רשאי למכור כלי אשתו ע"כ. ודעת המחבר ז"ל שלא אמרו אלא לכתחילה אבל דיעבד מקחו קיים ואינן דומין לקרקע שאינו יכול לכלותו ולהפסידו לגמרי ודעתה סומכת עליה וכיון שכן מקחו בטל אבל מטלטלים שהרי הוא יכול לכלותו לגמרי ודאי ממכרו ממכר וזהו שאמרו בירושלמי אין אדם רשאי ולא אמרו בעל שמכר כלי אשתו לא עשה ולא כלום וזהו דעת הגאון בשער ד' אבל אם עמד ומכר מעצמו ממכרו קיים כדגרסינן לא ניתנה כתובה לגבות מחיים וה"מ במטלטלין הוא דאמרינן ממכרו ממכר אבל מקרקעי לא וכו' עכ"ל:

וכן יש לבעל למכור נכסיו וכו'. זה מוסכם מכל המפרשים ז"ל שבכל נכסיו חוץ מן השלש שדות הנזכרות מקחו קיים עד שתבא לגבות כתובתה ונתבאר בכתובות פרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צ"ה) וזה פשוט:

אא"כ כתבה לו תחלה וכו'. גם זה מוסכם שאם קנו מן האיש תחלה שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ונתבאר בארוכה פרק י"ז מהלכות אישות:

הלכה ו

האשה שמכרה נכסי צאן ברזל לבעלה לא קנה. בפ' חזקת הבתים (בבא בתרא דף מ"ט נ') ופכ"ב מהל' אישות נתבאר:

ב"ד שמכרו או שלקחו וכו' וכן האפוטרפוסין וכו'. מבואר הוא שאין מתנתן כלום שאפי' למכור יש צדדין שאינן רשאין כדאיתא בגיטין בהניזקין (גיטין דף נ"ב) ונתבאר פי"ח מהל' נחלות:

הלכה ז

המוכר או הנותן בשבת וכו'. על המשנה שאמרו פ' אחרון דיו"ט (ל"ו:) וכתוב בהל' ירושלמי וכולן שעשו בין אנוסים בין שוגגין בין מוטעין בין מזידין מה שעשה עשוי בשבת ואצ"ל ביו"ט ושמעינן מהא דמאן דעבר ואקני בשבת מקרקעי או מטלטלי הקנאתו הקנאה עד כאן בהלכות וזה מבואר: **סליקו הלכות מכירה בס"ד**